

Österbottens välfärdsområde
Pohjanmaan hyvinvointialue

Arviointikertomus 2023

Tarkastuslautakunta 20.5.2024

Sisällysluettelo

1. Puheenjohtajan katsaus	2
2. Tarkastuslautakunnan arviointitoiminta.....	3
3. Arviointikertomuksen 2022 havaintojen vastineet.....	5
4. Strategian toteutuminen	7
4.1. Suomen hyvinvoivin ja toimintakykyisin väestö.....	8
4.2. Turvallisuus ja laatu pohjoismaiden huippua	9
4.3. Suomen parhaat hyvinvointityöntekijät	9
4.4. Resurssit käytetään vaikuttavasti.....	10
5. Talouden toteutuminen.....	12
6. Toimialojen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen.....	18
6.1. Asiakas- ja resurssikeskus	18
6.2. Koti- ja asumispalvelut.....	20
6.3. Psykososiaaliset palvelut.....	23
6.4. Kuntoutus	25
6.5. Sosiaali- ja terveyskeskus	27
6.6. Sairaalapalvelut.....	29
6.7. Aluehallinto.....	31
6.8. Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus.....	33
6.9. Pelastuslaitos	35
7. Arviointiohjelman 2023 mukaiset arviointikohteet.....	38
7.1. Hankinnat.....	38
7.2. Omistajaohjaus	43
7.3. Henkilöstön saatavuus ja pysyvyys	48
7.4. Hoidon saatavuus	54
Allekirjoitukset.....	63

1. Puheenjohtajan katsaus

Pohjanmaan hyvinvointialue aloitti toimintansa 1.1.2023 kuten myös 20 muuta aluetta ympäri maatamme. Kyseessä on yksi suurimmista hallinto- ja toimintamuutoksista Suomen historiassa. Tämä on tärkeää pitää mielessä, kun pohditaan hyvinvointialueiden ensimmäisen vuoden toimintaa. Vaikkakin Pohjanmaalla aloitettiin kuntayhtymäpohjainen toiminta jo 1.1.2022 antoi kuntayhtymän ainut vuosi hyviä eväitä jatkotyöskentelylle, uuden alueen toiminnan pikkuhiljaiselle integraatiolle ja toimintatapojen yhtenäistämiseksi.

Lain hyvinvointialueesta (611/2021) 125 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tulee muun muassa arvioida, ovatko aluevaltuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet hyvinvointialueella ja hyvinvointialuekonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa aluevaltuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään aluevaltuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Aluehallitus antaa aluevaltuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Yllämainitut

tehtävät sisältyvät kädessäsi olevaan vuoden 2023 arviointikertomukseen.

Tarkastuslautakunta päätti alkuvuonna 2023 palkata tarkastuspäällikön, jonka tehtävänä on olla tarkastuslautakunnan tukena, kun se hoitaa laissa tarkoitettua velvoitettaan. Tarkastuslautakunta on tiiviisti koko syyskauden 2023 ja kevätkauden 2024 alkupuolen käynyt läpi eri toimintayksiköitä sekä tavannut ja haastatellut johtavia viranhaltijoita. Tapaamiset ja haastattelut ovat tärkeä osa arviointityötä, koska ne avaavat arvioitavaa toimintaa ja taustoittavat lukuja sekä tilastoja.

Haluan koko tarkastuslautakunnan puolesta kiittää kaikkia, jotka ovat istuneet kanssamme tarkastuslautakunnan kokouksissa ja antaneet toiminnallisia, taloudellisia ja muita tietoja lautakunnalle. Lisäksi halumme kiittää tarkastuspäällikköä hyvin tehdystä työstä.

Mikael Gädda

Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

2. Tarkastuslautakunnan arviointitoiminta

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on hyvinvointialuelain 125 §:n mukaan arvioida, ovatko aluevaltuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet hyvinvointialueella ja hyvinvointialuekonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tehtävänä on myös arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä taloussuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden riittävyttä talouden tasapainotuksen kannalta.

Tarkastuslautakunnan muita lakisääteisiä ja hallintosäännöstä tulevia tehtäviä ovat muun muassa tilintarkastusyhteisön valinnan valmistelu, päätösehdotus tilinpäätöksen hyväksymisestä ja vastuuvapauden myöntämisestä tilivelvollisille sekä valvoa sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista Tarkastuslautakunta ja sen alainen ulkoisen tarkastuksen yksikkö on toimivasta johdosta ja muusta organisaatiosta riippumaton. Ulkoisesta valvonnasta vastaavat tarkastuslautakunta ja tilintarkastaja.

Pohjanmaan hyvinvointialueen tarkastuslautakunta on laatinut syksyllä 2023 jäljellä olevalle toimikaudelle 2023–2025 arviointisuunnitelman, jota tarkentaa vuosittainen arviointiohjelma. Arviointi kohdennetaan hyvinvointialueen strategian, aluevaltuuston asettamien sitovien tavoitteiden ja hyvinvointialueen asukkaiden

sekä asiakkaiden kannalta olennaisiin toimintoihin ja palveluihin.

Tarkastuslautakunnan arviointitilaisuuksissa, joihin kutsutaan kuultavaksi asiantuntijoita arviointiohjelman mukaisista kohteista, saadaan tietoa muun muassa kohteille etukäteen toimitettuihin kysymyksiin. Tarkastuslautakunnan arvioinnin tietolähteinä ovat myös talousarvio ja taloussuunnitelma, tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelma, tilinpäätös- ja toimintakertomustiedot, toimielinten päätökset ja tilintarkastajan raportointi. Arviointiohjelman 2023 arviointikohteista laaditut tekstit ovat oikeellisuuden osalta varmistettu tarkastuslautakunnassa kuulluilta kohteen asiantuntijoilta.

Tarkastuslautakunta antaa aluevaltuustolle kullakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään aluevaltuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Aluehallitus antaa aluevaltuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomuksessa esitetyt havainnot ja suositukset antavat aihetta.

Aluevaltuusto valitsi kokouksessaan maaliskuussa 2022 tarkastuslautakuntaan toimikaudeksi 2022–2025 yhdeksän varsinaista jäsentä ja heille jokaiselle henkilökohtaisen varajäsenen. Tarkastuslautakunnan jäsenet ovat lueteltu taulukossa 1.

Taulukko 1. Tarkastuslautakunnan kokoonpano

Varsinaiset jäsenet

Gädda Mikael, puheenjohtajana
Tuomela Antti, varapuheenjohtaja
Hokkanen Heimo
Hägglom Kari
Jusslin Gunilla
Kloo Barbro
Mäkynen Jukka
Palm Maria
Strandberg Hanna

Varajäsenet

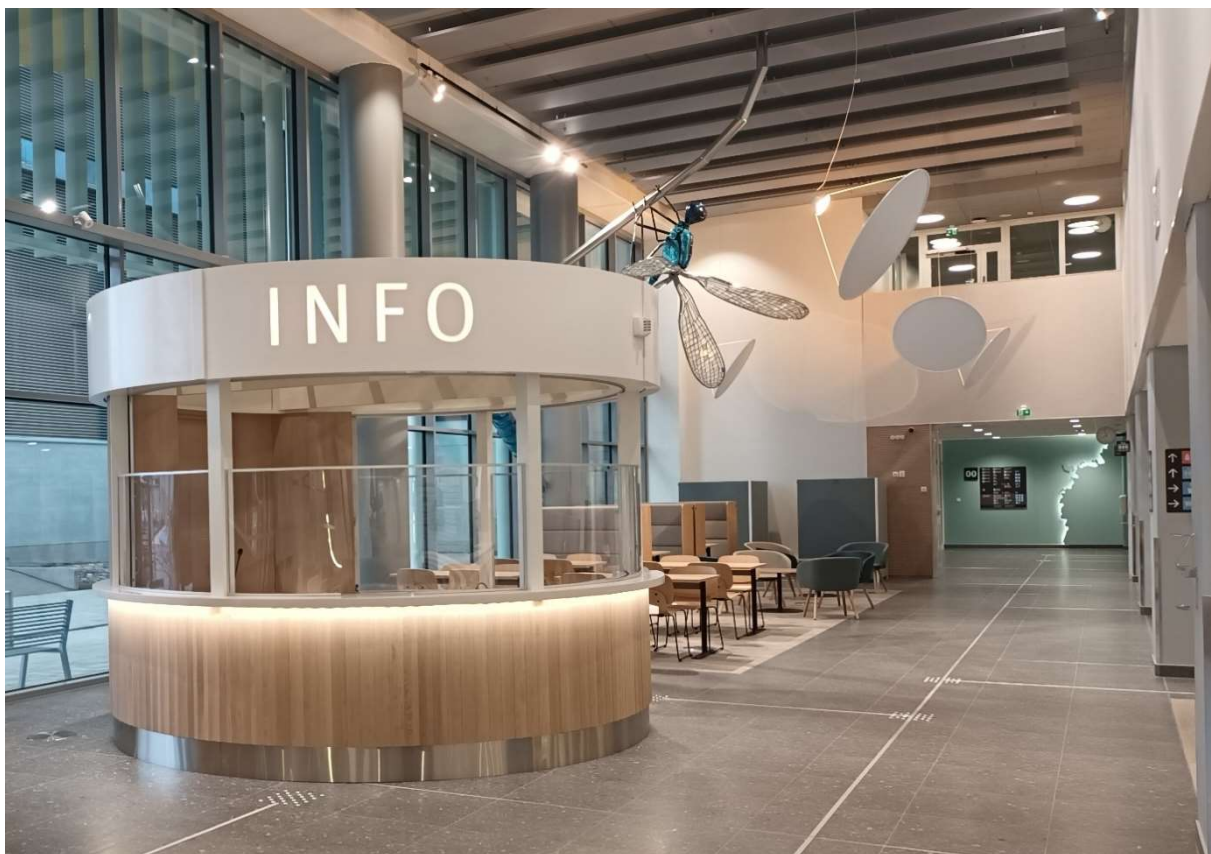
Nedergård Kenth
Ahopelto Johanna
Kaunismäki Pihla
Ikola Kirsti
Pellfolk Linda
Erickson Sture
Rantala Juha, 12.6.2023 alkaen
Eerola Ilmo
Bergman Ove
Holmgård Kenneth

Tarkastuslautakunnan esittelijänä on toiminut puheenjohtaja Mikael Gädda 24.9.2023 saakka ja 25.9.2023 alkaen tarkastuspäällikkö Margit Tammelin, jonka aluevaltuusto valitsi virkaan kokouksessaan kesäkuussa 2023. Pöytäkirjanpitäjänä on toiminut hallintojohtaja Linda Jakobsson-Pada 11.10.2022–16.8.2023, tarkastuspäällikkö Margit Tammelin 17.8.–3.12.2023 ja 4.12.2023 alkaen johdon sihteeri Christina Sundqvist. Tarkastuslautakunta on pitänyt yhteensä 10 kokousta syyskaudella 2023 ja kevätkaudella 2024 vuoden 2023 toiminnan ja talouden arviointia, lakisäätteisiä sekä hallintosäännöstä tulevia tehtäviä varten.

Pohjanmaan hyvinvointialueen ulkoisen valvonnan yksikkö valmistelea tarkastuslautakunnan käsiteltäväksi tulevat asiat ja avustaa lautakun-

taa toiminnan ja talouden arviointitehtävissä. Ulkoisen valvonnan yksikkö on oikeutettu tekemään toiminnan ja talouden tarkastuksia tilintarkastajan kanssa sovittavalla tavalla ja lautakunnan hyväksymän työohjelman mukaisesti. Ulkoisen valvonnan yksikössä toimii tarkastuspäällikkö.

Tilintarkastajan tehtävänä on hyvinvointialuelain 127 §:n mukaan toukokuun loppuun mennessä tarkastaa julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan mukaisesti kunkin tilikauden hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös. Aluevaltuusto on marraskuussa 2022 valinnut Pohjanmaan hyvinvointialueen tilikausien 2023 ja 2024 tilintarkastajaksi KPMG Oy Ab:n. Vastuunalaisena tilintarkastajana on JHT, HT Martin Slotte.

3. Arviointikertomuksen 2022 havaintojen vastineet

Pohjanmaan hyvinvointialueen aluevaltuusto on kokouksessaan 12.6.2023 merkinnyt tiedoksi Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymän tarkastuslautakunnan vuoden 2022 arviointikertomuksen. Arviointikertomus koski kuntayhtymän ainoaa toimintavuotta. Kuntayhtymä perustettiin valmistelemaan organisaatiota hyvinvointialuetta varten, joka aloitti toimintansa 1.1.2023. Kuntayhtymä vastasi sosiaali- ja terveyspalveluiden tehtävistä. Toimintaan osallistuivat kaikki Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnat lukuun ottamatta Kruunupyötä ja Korsnäsiä, joka ei osallistunut sosiaalihuoltoon.

Aluehallitus antoi 20.12.2023 aluevaltuustolle lausunnon kuntayhtymän tarkastuslautakunnan vuoden 2022 arviointikertomuk-

sesa esiin tuomiin havaintoihin ja toimenpide-ehdotuksiin. Taulukosta 2 on luettavissa aluehallituksen antama selvitys kuntayhtymän arviointikertomuksen lukuun ”Yhteenveto vuodesta 2022 sekä toimenpide-ehdotuksia”. Aluehallitus on antanut selvityksiä myös arviointikertomuksen 2022 muihin lukuihin sisältyviin havaintoihin, mitkä ovat luettavissa aluehallituksen pöytäkirjan 20.11.2023 § 87 liitteestä.

Aluehallitus merkitsi 12.6.2023 kokouksessaan tiedoksi myös itsehallinnollisen Pohjanmaan hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan vuoden 2022 arviointikertomuksen. Tähän arviointikertomukseen ei sisälly havaintoja, jotka olisivat vaatineet toimenpidelausuntoja aluehallitukselta.

Taulukko 2. Aluehallituksen lausunnot Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymän tarkastuslautakunnan arviointikertomuksen 2022 havaintoihin ja toimenpide-ehdotuksiin.

Yhteenveto vuodesta 2022 sekä toimenpide-ehdotuksia	
Tarkastuslautakunnan havainto	
Vuoden 2022 tilinpäätös ylittyi noin 30,1 miljoonalla eurolla muutettuun talousarvioon verrattuna. Voidaan todeta, että toimintaan on käytetty enemmän rahaa kuin mitä toimintaan oli alun perin budjetoitu. Sillä, johtuuko se virheellisestä budjetoinnista vai varomattomasta varojen käytöstä, ei ole niin suurta merkitystä tulevaisuutta ajatellen. Tosiasia on, että hyvinvointialueen ensimmäinen talousarvio 2023 on tällä hetkellä 23,3 miljoonaa euroa alijäämäinen. Maaliskuussa 2023 hyväksytyt palkkaratkaisut kasvattavat lisäksi palkkakustannuksia, joiden on mahdollista talousarviokehukseen.	
Aluehallituksen lausunto	
Vuoden 2022 ylitys johtui suurimmaksi osaksi ostopalveluista, lähinnä asiakaspalvelujen ostoista. Volyyymi ei ole lisääntynyt vuoden aikana, vaan kyse on hintojen noususta ja suurelta osin myös alibudjetoinnista kuntien alkuperäisissä talousarvioissa, jotka muodostivat perustan hyvinvointialueen talousarviolle. Vuoden 2023 talousarviota on muutettu siten, että palkankorotukset ja ostopalvelut on asetettu realistiselle tasolle, josta käsin on sitten tehty sopeuttamistoimenpiteitä.	

Tarkastuslautakunnan havainto

Toiminta on sopeuttava käytettävissä olevaan rahoitukseen, joten hyvinvointialueen on ryhdyttävä toimenpiteisiin mukauttaakseen toiminnan taloudellisiin kehyksiin. Katsomme, ettei harkittua ja läpinäkyvää päätöksentekoa toiminnan kiristämisestä voida tehdä, ellei sisäistä valvontaa paranneta. Hyvinvointialueen on luotava järjestelmät ja mekanismit, jotka mahdollistavat kustannusten ennakoimisen. Tarkastuslautakunta katsoo, että sisäisen valvonnan parantamiseksi hyvinvointialueen on aloitettava alusta ja selvitettävä riskinsä. Myös tilivelvolliset viranhaltijat tarvitsevat enemmän tietoa ja paremmat välineet talouden ohjaamista ja seurantaa varten. On valitettavasti syntynyt epäterve riippuvuussuhde, jossa hyvinvointialue joutuu turvautumaan kalliisiin ostopalveluihin oman henkilöstön sijaan. Johto on tästä hyvin tietoinen, koska tilivelvolliset ovat ottaneet asian esille tarkastuslautakunnan kokouksissa.

Aluehallituksen lausunto

On ryhdytty valvonta-, ohjaus- ja seurantatoimenpiteisiin, ja ajan mittaan toimialat saavat näistä realistisemman käsityksen. Vuosi 2022 oli ensimmäinen vuosi, eikä saatavilla ollut vertailuaineistoa siltä tasolta, jolle organisaatio on rakennettu. Vuodelta 2023 sisällöstä on jo paljon paremmat tiedot. Myös vuokrahenkilöstön osalta on tiukennettu sääntöjä siitä, ketkä saavat vuokrata henkilöstöä ja miten.

Tarkastuslautakunnan havainto

Tarkastuslautakunta katsoo, että toiminnan tavoitteiden asettamisessa ja tavoitteiden toteutumisen seurannassa on edelleen kehittämisen tarvetta, vaikka tavoiteasettelua on 2022 parannettu aiempiin vuosiin ja Vaasan sairaanhoitopiirin tavoitteisiin verrattuna. Tavoitejohtamisprosessia on edelleen tarkasteltava ja kehitettävä, ja ennen kaikkea tavoitemittareita on selkeytettävä tietyillä toimialoilla.

Aluehallituksen lausunto

Hallitus on ottanut huomioon myös sen, mitä tarkastuslautakunta totesi tilinpäätöksen 2021 yhteydessä. Vuoden 2023 talousarviotyössä vähennettiin siksi tavoitteiden määrää aikaisempiin talousarviovuosiin verrattuna, kolmeen tavoitteeseen toimialaa kohden. Kullekin toimialalle arvioidaan myös riskit, jotka vaarantavat tavoitteiden toteutumisen. Tilinpäätökseen 2022 sisältyi vielä liikaa tavoitteita, mutta hallitus arvioi, että vuoden 2023 tilinpäätöksessä tavoitteiden toteutumista voidaan seurata paremmin.

Tarkastuslautakunnan havainto

Hyvinvointialuetta odottavat isot haasteet, jotka todennäköisesti johtavat siihen, että palveluverkkoon kajotaan. Tarkastuslautakunta katsoo, että hyvinvointialueen luottamushenkilöiden on saatava näkyvämpi rooli julkisuudessa, kun isoja päätöksiä tehdään ja pannaan täytäntöön, jotta päätökset voidaan yhdistää valtuustoon ja hallitukseen.

Aluehallituksen lausunto

Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman toimenpiteet on sitoutettu hallituksen ja valtuuston päätöksillä.

4. Strategian toteutuminen

Hyvinvointialuelain 41 §:n mukaan hyvinvointialueella on oltava strategia, jossa aluevaltuusto päättää hyvinvointialueen toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Hyvinvointialueen strategiassa tulee huomioida asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen hyvinvointialueen tehtävälalla, palvelujen järjestämisestä ja tuottamista koskevat strategiset linjaukset, hyvinvointialueen tehtäviä koskevissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet, omistajapolitiikka, henkilöstöpolitiikka, asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä kaksikielisellä hyvinvointialueella kielellisten oikeuksien toteutuminen hyvinvointialueen palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa.

Pohjanmaan hyvinvointialueen aluevaltuusto on 12.9.2022 § 79 hyväksynyt Pohjanmaan hyvinvointialuestrategian kaudelle 2022-2026. Strategia kertoo hyvinvointialueen mission, vision, arvot, menestystekijät ja pitkän aikavälin tavoitteet sekä strategiakartan avulla strategisen logiikan tavoitteisiin pääsemiseksi. **Pohjanmaan hyvinvointialueen visiota ”väestömme on Suomen hyvinvoivin ja toimintakykyisin” tavoitellaan neljän strategisen tavoitteen avulla. Strategiset tavoitteet ovat Suomen hyvinvoivin ja toimintakykyisin väestö, turvallisuus ja laatu Pohjoismaiden huippua,**

Suomen parhaat hyvinvointityöntekijät ja resurssit käytetään vaikuttavasti. Aluevaltuuston päätöksellä hyvinvointialuestrategian strategisten tavoitteiden saavuttamiselle on määritelty toimenpiteet sekä strategisten tavoitteiden toteutumisen arvioinnille ja seurannalle on asetettu mittarit.

Pohjanmaan hyvinvointialuestrategian mittareiden tulokset on raportoitu aluehallitukselle ja -valtuustolle ajalta 1.1.–31.8.2023 ja 1.1. – 31.12.2023. Tilinpäätös 2023 sisältää strategisten tavoitteiden mittareiden toteuman, analyysin toimenpiteistä ja arvion toimenpiteiden tilasta. Mittarin toteuman ja toimenpiteiden tilan luokittelussa on käytetty liikennevalomallia. Tarkastuslautakunta suosittelee, että myös mittarin toteuman osalta kuvataan sanallisesti se, mitä kukin väri liikennevalomallissa edustaa, kuten on kuvattu toimenpidearviosta. Tarkastuslautakunta suosittelee myös sisällyttämään strategian raportointiin mittareiden tavoitetason onnistumisen arvioimiseksi.

Arviointikertomuksen luvun 4.1.– 4.4. selvitykset perustuvat strategian raportointiin vuodelta 2023 aluehallitukselle 22.1.2024 § 13 ja aluevaltuustolle 11.3.2024 § 4 sekä tilinpäätökseen 2023.

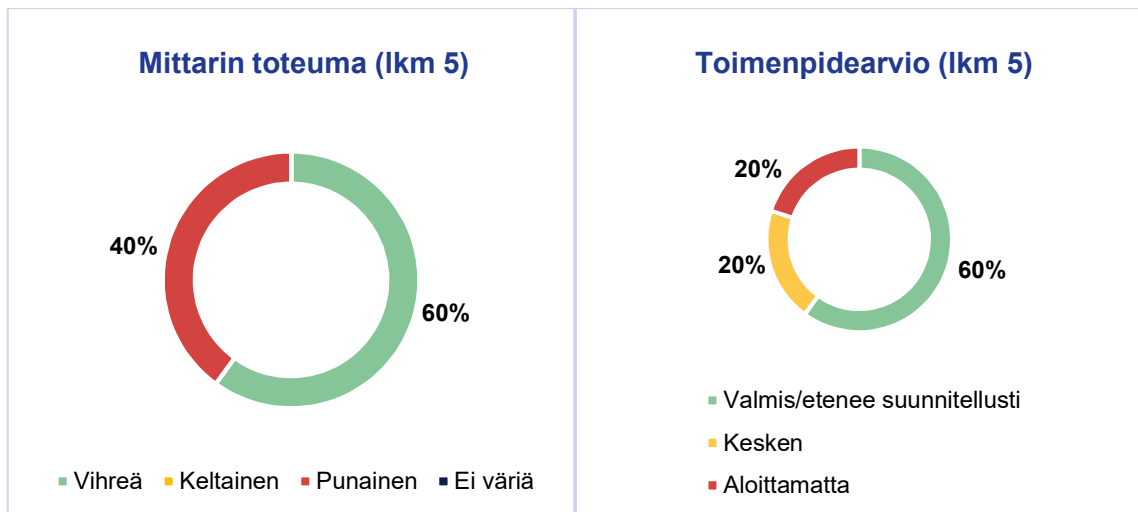
” **Visiomme**
Väestömme on Suomen
hyvinvoivin ja toimintakykyisin

4.1. Suomen hyvinvoivin ja toimintakykyisin väestö

Strategisen tavoitteen Suomen hyvinvoivin ja toimintakykyisin väestö toteutumista seurataan viiden mittarin avulla. Mittareista kaksi oli punaisella ja kolme vihreällä. Vuonna 2022 Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntien sosiaali- ja terveystoiminnan nettokäyttökustannukset yhteensä olivat 3 988,20 euroa/asukas ylittäen 162 eurolla koko maan keskimääräiset nettokäyttökustannukset. Etäasiointikäyntien suhteellinen osuus perusterveydenhuollon avohoidon käynneistä oli 22,8 % alittaen 1,4 prosenttiyksiköllä koko maan etäasiointikäyntien suhteellisen osuuden. Vuonna 2022 yli 75-vuotta täyttäneistä 91,7 % asui kotona Pohjanmaan hyvinvointialueella, joka on lähes vuodelle 2025 asetetun tavoitetason 92 %. Pohjanmaan hyvinvointialueen väestön ikävakioitu sairastavuusindeksi 84,6 oli Suomen alhaisin kuten myös työttömien suhteellinen osuus työvoimasta 5,5 %.

Strategisen tavoitteen saavuttamiseksi oli määritely viisi toimenpidettä. Toimenpiteistä yksi oli aloittamatta, yksi kesken ja kolme valmiina tai eteni suunnitellusti. Vaikuttavuuden ja vaikuttavuuden mittaroinnin kehittämistä ei ole aloitettu, mutta vaikuttavuusmittaroinnin kansallista kehitystä seurataan. Työ- ja toimintakyvyn arvioinnin osaamista on kehitetty laajentamalla työote-toimintamallia uusiin toimintoihin, mikä on toimenpiteenä vielä kesken. Toimenpiteitä, jotka ovat valmiina tai etenevät suunnitellusti ovat ennaltaehkäisyä tukevien menetelmien kehittäminen, toimintakykyä, voimavaroja ja omahoitoa vahvistavien ja edistävien palveluiden sekä menetelmien kehittäminen ja etä- ja liikkuvien palveluiden kehittäminen.

Kuvio 1. Tavoitteen Suomen hyvinvoivin ja toimintakykyisin väestö mittarin toteuma ja toimenpidearvio vuonna 2023.

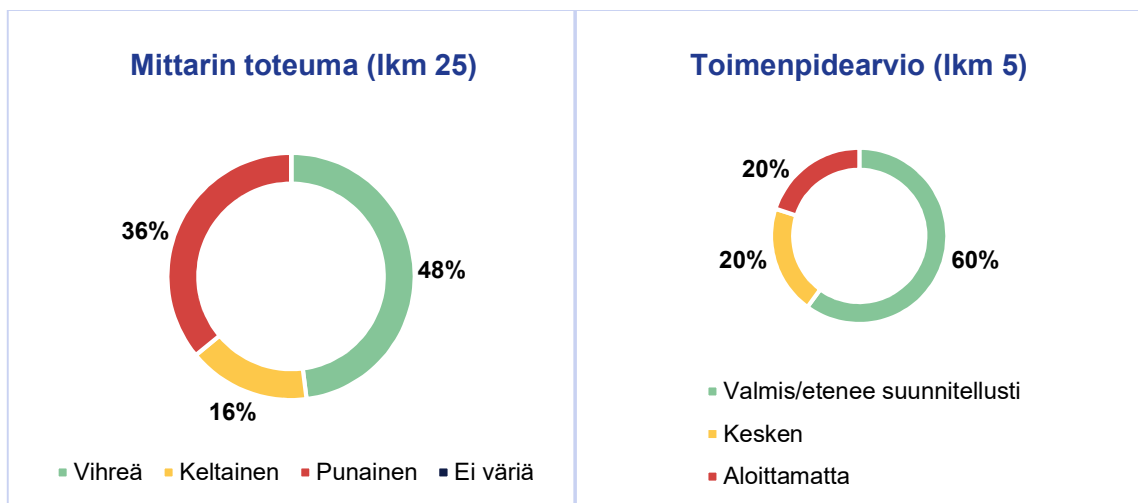
4.2. Turvallisuus ja laatu Pohjoismaiden huippua

Strategisen tavoitteen turvallisuus ja laatu pohjoismaiden huippua toteutumista seurataan 25 mittarin avulla. Mittareista yhdeksän oli punaisella, neljä keltaisella ja kaksitoista vihreällä. Perusterveydenhuollossa, suun terveydenhuollossa ja sosiaalihuollossa oli haasteita hoidon ja palveluiden saatavuudessa, minkä vuoksi mittareiden toteumat oli luokiteltu pääosin punaisiksi. Erikoissairaanhoidon hoitotakuuta koskevat määrääjät toteutuivat ja toteumat olivat luokiteltu vihreiksi.

Strategisen tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty viisi toimenpidettä. Toimenpiteistä yksi oli aloittamatta, yksi kesken ja kolme valmiina tai

eteni suunnitellusti. Ydin- ja erityisosaamisen kartoitus ja kehittäminen on arvioitu toimenpiteenä aloittamattomaksi, koska toimenpide etenee hitaasti. Osa-alueita on kuitenkin jonkin verran tunnistettu toimialoilla sekä yksiköissä ja strukturoitu sähköinen alusta otetaan käyttöön kuluvana vuonna 2024. Kansallisen asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian implementointi on kesken. Aiheen koulutusilaisuuksiin on osallistuttu sekä monissa toiminnoissa on otettu käyttöön riskiarviointeja ja tarkastuslistoja. Koko organisaation auditointi, turvallinen työpaikkahanke ja turvallisuusprotokollan kehittäminen osana päivittäistoimintaa ovat toimenpiteinä valmiina tai etenevät suunnitellusti.

Kuvio 2. Tavoitteen turvallisuus ja laatu Pohjoismaiden huippua mittarin toteuma ja toimenpidearvio vuonna 2023.

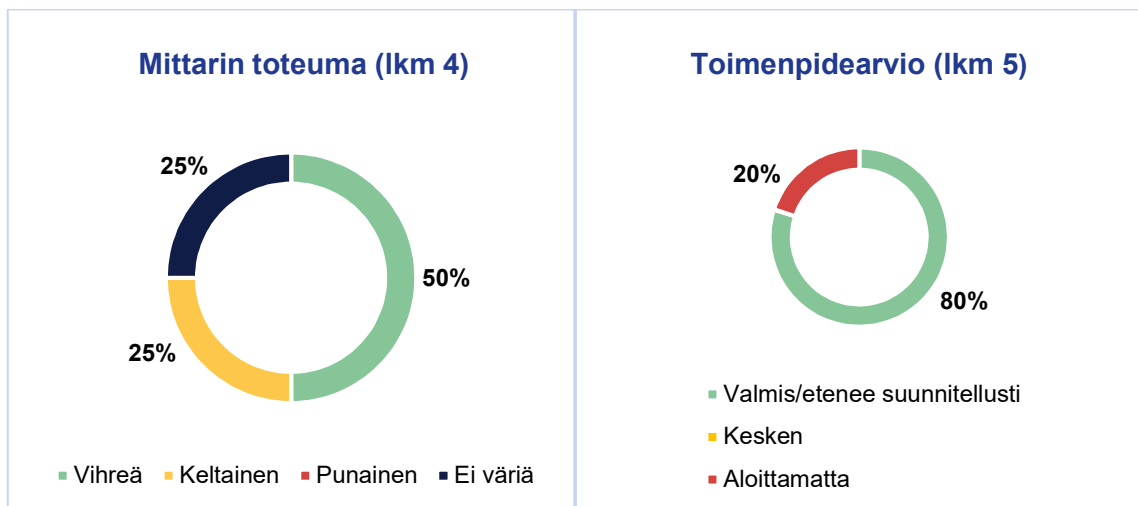
4.3. Suomen parhaat hyvinvointityöntekijät

Strategisen tavoitteen Suomen parhaat hyvinvointityöntekijät toteutumista seurataan neljän mittarin avulla. Mittareista yksi oli keltaisella ja kaksi vihreällä, kun huomioidaan korjaus liikennevalon väriin työhyvinvointikyselyn osalta. Mittariin innovaatio- ja tutkimusmäärä ei ollut liikennevaloluokittelua. Henkilöstön vaihtuvuus suhteessa vakinaisiin työntekijöihin oli 6,7 %, joka oli luokiteltu vihreäksi kuten myös työhyvinvointikysely, jonka kaikilla osa-alueilla Pohjanmaan hyvinvointialue oli kansallista keskitasoa parempi. Sairauspoissaolot palveluksessaolopäivistä olivat 6,0 % ja toteuma oli luokiteltuna keltaiseksi.

Strategisen tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty viisi toimenpidettä, joista neljä toimenpidettä oli valmiina tai eteni suunnitellusti. Henkilöstö- ja rekrytointistrategia on laadittu, monitieteellinen sosiaali-

ja terveystutkimushubin toiminta on käynnistetty, esihenkilövalmennus on aloitettu ja henkilöstön osaamisen kehittämisen suunnitelma on tehty. Mentori-ohjelman strukturoidun mallin rakentaminen on siirtynyt vuodelle 2024.

Kuvio 3. Tavoitteen Suomen parhaat hyvinvointityöntekijät mittarin toteuma ja toimenpidearvio vuonna 2023.

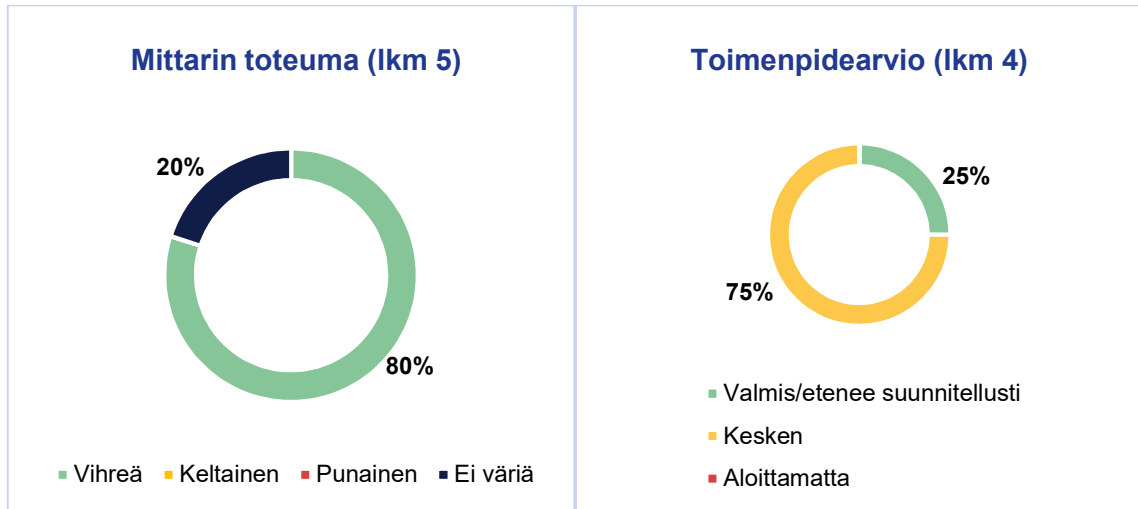

4.4. Resurssit käytetään vaikuttavasti

Strategisen tavoitteen, resurssit käytetään vaikuttavasti, toteutumista seurataan viiden mittarin avulla. Mittareista neljä oli vihreällä. Mittariin palvelulle kohdistetut asiakaskohtaiset kokonaiskustannukset ei ollut toteuma arvoa eikä liikennevaluokittelua. Vuokriin käytettävä suhteellinen osuus toimintakuluista oli 6,0 %, henkilöstökuluihin käytettävä suhteellinen osuus toimintakuluista oli 48,3 %, lainaottovaltuutus 53,4 milj. euroa ja palvelulle kohdistetut asiakaskohtaiset nettokustannukset 4 369,31 euroa/asukas.

Strategisen tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty neljä toimenpidettä, joista yksi toimenpide oli valmiina tai eteni suunnitellusti ja kolme oli kesken. Varhaisen puuttumisen toimintamalli on laadittu ja koulutus toimintamallin käyttöönotosta on järjestetty esihenkilöille. Kesken olevia toimenpiteitä olivat tilatehokkuuteen panostaminen, välittömään asiakastyöhön käytetyn ajan turvaaminen ja lisääminen sekä arvoa tuottava henkilöstön liikkuvuus ja työnjako.

Kuvio 4. Tavoitteen resurssit käytetään vaikuttavasti mittarin toteuma ja toimenpidearvio vuonna 2023.

Lakiin hyvinvointialuelaista on kirjattu §:ssä 41 velvoite strategian tarkistamisesta vähintään kerran aluevaltuuston toimikaudessa. **Pohjanmaan hyvinvointialueen aluevaltuusto on 11.3.2024 § 6 hyväksynyt strategian päivityksen, jossa on huomioitu sosiaali- ja terveysministeriön selvitys sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisesta 2023 sekä tammikuussa 2024 päivitetyt sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet vuosille 2023–2026.** Strategian päivittämisen erityinen painopiste on ollut mittareiden valinnassa ja kehittämisessä sekä konkreettisten toimenpiteiden valitsemisessa strategisiin tavoitteisiin pääsemiseksi.

Havainnot ja suositukset

- Aluevaltuuston 12.9.2022 § 79 päätöksellä hyvinvointialuestrategian toteutumisen seurantaan on asetettu yhteensä 39 mittaria.

Tarkastuslautakunta suosittelee sisällyttämään mittareille määritellyt tavoitearvot strategian raportointiin, että onnistumista voidaan arvioida.

- Tilinpäätöksessä 2023 strategisten tavoitteiden mittarien toteumat osoittavat vihreiden liikennevalojen mukaan pääosin positiivista tulosta. Mittarin toteuman luokittelussa on käytetty liikennevalomallia.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että liikennevalomallissa käytettyjen värien merkitys avataan raportoinnissa sanallisesti.

- Tilinpäätöksessä 2023 strategisten tavoitteiden toimenpiteiden edistymiset osoittavat pääosin positiivista tulosta eli toimenpide on valmis tai etenee suunnitellusti. Toimenpiteiden analysoinnissa on kuvattu tehtyjä toimenpiteitä.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että toimenpiteiden analysoinnissa kuvataan selkeästi myös toimenpiteet, jotka ovat kesken tai aloittamatta sekä näiden mahdolliset vaikutukset strategisten tavoitteiden toteutumiseen kokonaiskuvan saamiseksi toimenpiteen edistymisestä ja vaikutuksesta.

5. Talouden toteutuminen

Tuloslaskelma

Taulukko 3. Pohjanmaan hyvinvointialueen tuloslaskelman tunnuslukuja 2023

Toimintatuotot 103,1 milj. euroa	Valtion rahoitus 763,0 milj. euroa	Rahoitustuotot ja -kulut 0,1 milj. euroa
	Toimintakulut -888,8 milj. euroa	Poistot -15,4 milj. euroa
Toimintakate -785,7 milj. euroa	Vuosikate -22,6 milj. euroa	Tilikauden tulos Tilikauden alijäämä -38,0 milj. euroa
Toimintatuotot / Toimintakulut 11,6 %	Vuosikate / Poistot -146,5 %	

Pohjanmaan hyvinvointialueen tulos oli 38,0 milj. euroa alijäämäinen. Tulos oli 14,7 milj. euroa heikempi kuin alkuperäinen talousarvio -23,3 milj. euroa ja 23,9 milj. euroa parempi kuin muutettu talousarvio -61,9 milj. euroa.

Toimintatuotot 103,1 milj. euroa toteutuivat muutettua talousarviota 4,3 milj. euroa suurempina (4,3 %), mitä selittää myyntituottojen ylitys. Toimintatuotot kattoivat 11,6 % toimintakuluista. Toimintakulut 888,8 milj. euroa toteutuivat muutettua talousarviota 21,3 milj. euroa pienempänä (2,3%), mitä selittää erityisesti henkilöstökulujen alitukset 27,9 milj. euroa. Rekrytointivaikeuksien vuoksi on suoritettu lähes 300 henkilöstövuotta vähemmän kuin oli budjetoitu eivätkä palkankorotukset toteutuneet budjetoidun suuruusina. Oman toiminnan henkilöstöpuolan seurauksen on hyödynnetty ostopalveluja. Palveluiden ostot 324,8 milj. euroa olivat 6,6 milj. euroa muutettua talousarviota

suuremmat. Hyvinvointialueen toimintakuluista palveluiden ostot olivat noin 37 %. Toimintatuottojen ja toimintakulujen ero eli toimintakate oli -785,7 milj. euroa. Toimintakate oli 25,6 milj. euroa muutettua talousarviota parempi. Valtion rahoitus 763,0 milj. euroa toteutui 3,5 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Valtionrahoituksen osuus toimintakuluista oli 85,8 %.

Vuosikate kuvaa tulo- ja rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoitustoimintaan ja lainanlyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen luku arvioitaessa tulo- ja rahoituksen riittävyyttä. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, hyvinvointialueen tulo- ja rahoitus on riittävä. Jos vuosikate on negatiivinen, on hyvinvointialueen tulo- ja rahoitus heikko. Pohjanmaan hyvinvointialueen tulo- ja rahoitus oli heikko. Vuoden 2023 vuosikate oli 22,6 milj. euroa negatiivinen eikä riittänyt edes toiminnan ylläpitämiseen eli käyttömenojen kattamiseen. Suunnitelman mukaisten

poistojen toteuma tilikaudella oli 15,4 milj. euroa. Suunnitelman mukaiset poistot olivat 0,1 milj. euroa alkuperäistä talousarviota pienemmät.

Rahoituslaskelma

Taulukko 4. Pohjanmaan hyvinvointialueen rahoituslaskelman tunnuslukuja 2023

Toiminnan ja investointien rahavirta -30,8 milj. euroa	Investointien tulorahoitus -257,9 %	Laskennallinen lainanhoitokate -0,9

Toiminnan rahoitusta tilikauden aikana tarkastellaan rahoituslaskelman ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla. Toiminnan ja investointien rahavirta itsessään on jo tunnusluku, jonka positiivinen (ylijäämäinen) määrä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää antolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Toiminnan ja investointien rahavirran negatiivinen (alijäämäinen) määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa. **Pohjanmaan hyvinvointialueen toiminnan ja investointien rahavirta oli negatiivinen 30,8 milj. euroa vuonna 2023 eli tulorahoitus ei riittänyt käyttötalouden ja investointien rahoittamiseen.**

Tunnusluku investointien tulorahoitus kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenoista on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, joka on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä. **Pohjanmaan hyvinvointialueen investointien tulorahoitus oli -257,9 %, eli tulorahoitus ei riittänyt kattamaan investointien omahankintamenoa.**

Tunnusluku laskennallinen lainanhoitokate kuvaa kykyä hoitaa lainoista aiheutuvia velvoitteita. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan hyvinvointialueen omaisuutta tai vähentämään rahavaroja. Hyvinvointialueen lainanhoitokyky

on hyvä, kun tunnusluvun arvo on yli 2, tyydyttävä kun tunnusluku on 1–2 ja heikko kun tunnusluvun arvo jää alle yhden. **Pohjanmaan hyvinvointialueen laskennallinen lainanhoitokate -0,9 oli luokkaa heikko vuonna 2023.**

Investoinnit

Pohjanmaan hyvinvointialueelle vuodelle 2023 myönnetty lainanottovaltuus oli yhteensä 53,4 milj. euroa. Valtioneuvosto päättää vuosittain hyvinvointialueelle lainanottovaltuuden eli valtuuden nostaa pitkäaikaista lainaa investointien rahoittamiseksi. Hyvinvointialue voi kuitenkin käyttää lainanottovaltuutta useana vuotena, jos se toteuttaa vuoden aikana käynnistettävän investoinnin usean vuoden aikana.

Pohjanmaan hyvinvointialueen investoinnit olivat yhteensä 8,8, milj. euroa vuonna 2023, mikä alitti 28,3 milj. eurolla talousarvion investointien kokonaismäärän 37,0 milj. euroa. Talousarviossa rakennusinvestointeihin varatusta 19,1 milj. eurosta toteutui 3,9 milj. euroa. Rakennusinvestoinneista vuonna 2023 merkittävimmät kohdistuivat Vaasan keskussairaalan B-rakennuksen saneeraukseen 1,2 milj. euroa, ambulanssikatoksen lämpimäksi muuttamiseen 1,1 milj. euroa ja keittiö- ja ruokasalitilojen saneeraukseen M-rakennuksessa 0,9 milj. euroa. Ambulanssikatoksen varaus talousarviossa 0,5 milj. euroa ylittyi 0,6 milj. euroa. Edellä mainitut B-rakennuksen ja M-rakennuksen saneeraukset valmistuvat kevään 2024

aikana. Vaasan keskussairaalan T-siiven saneeraus, johon talousarviossa oli varattu 10,5 milj. euroa, on siirtynyt vuosille 2025–2026. **Talousarviossa IT-ohjelmistoihin varatusta 12,0 milj. eurosta toteutui 1,8 milj. euroa.** IT-ohjelmistoinvestoinneista merkittävin kohdistui hyvinvointialueen yhteiseen asiakas- ja potilastietojärjestelmään 1,6 milj. euroa, johon talousarviossa oli varattu 10,0 milj. euroa. Asiakas- ja potilastietojärjestelmäinvestoinnin aloitus siirtyi vuoden 2023 loppupuolelle, minkä vuoksi talousarviovaraus alittui merkittävästi. **Talousarviossa kalusto- ja laiteinvestointeihin varatusta 4,8 milj. eurosta, johon sisältyy pelas-**

tuslaitoksen kalusto- ja ajoneuvoinvestointeja 1,7 milj. euroa, toteutui 2,6 milj. euroa. Talousarviovaraus alittui muun muassa pelastuslaitoksen ajoneuvohankintojen noin 0,8 milj. euroa toimituksen siirryttyä vuodelle 2024.

Leasingrahoitusta on vuonna 2023 käytetty investointeja vastaaviin hankintoihin 4,8 milj. euroa, joihin oli talousarviossa varattu 4,7 milj. euroa. Kyseiset hankinnat kohdistuivat muun muassa sädehoitolaiteistoon 2,4 milj. euroa, CT-kuvauslaitteeseen 1,2 milj. euroa sekä ambulansseihin että kotisairaalan ja kotihoidon autoihin 1,1 milj. euroa.

Tase

Taulukko 5. Pohjanmaan hyvinvointialueen taseen tunnuslukuja 2023

Omavaraisuusaste 7 %	Suhteellinen velkaantuneisuus 41 %	Kertynyt yli- / alijäämä -38,0 milj. euroa -216 euroa/asukas
Lainakanta 207,7 milj. euroa 1 178 euroa/asukas	Lainat ja vuokravastuut 359,9 milj. euroa 2 041 euroa/asukas	

Taseen tunnusluvut kuvaavat hyvinvointialueen omavaraisuutta, rahoitusvarallisuutta ja velkaisuutta. Tunnusluku omavaraisuusaste mittaa hyvinvointialueen vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä. **Pohjanmaan hyvinvointialueen vuoden 2023 omavaraisuusaste 7 % merkitsee merkittävän suurta velkarasitetta.**

Tunnusluku suhteellinen velkaantuneisuus kertoo, kuinka paljon hyvinvointialueen käyttötuoloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Käyttötulot muodostuvat tilikauden toimintatuotoista ja valtion rahoituksesta. Tunnusluvulle ei ole yleistä ohjearvoa. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo

on, sitä paremmat mahdollisuudet hyvinvointialueella on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella. **Pohjanmaan hyvinvointialueen suhteellinen velkaantuneisuus oli 41 % vuonna 2023.**

Kertynyt ylijäämä on luku, joka osoittaa paljonko hyvinvointialueella on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana. Kertynyt alijäämä on luku, joka osoittaa tulevina vuosina katettavan alijäämän määrän. **Pohjanmaan hyvinvointialueen taseen kertynyt alijäämä oli 38,0 milj. euroa eli 216 euroa asukasta kohden vuonna 2023. Kertynyt alijäämä tulee kattaa vuoden 2026 loppuun mennessä.**

Tunnusluku lainakanta kuvaa korollisen vieraan pääoman määrää. **Pohjanmaan hyvinvointialueen lainakanta oli 207,7 milj. euroa ja lainaa oli asukasta kohden 1 178 euroa vuoden 2023 lopussa.** Lainat ja vuokravastuut tunnusluku saadaan lisäämällä lainakantaan vuokravastuiden määrää. **Pohjanmaan hyvinvointialueen taseen ulkopuolisina vastuina vuokravastuita oli yhteensä 152,3 milj. euroa. Lainat ja vuokravastuut olivat yhteensä 359,9 milj. euroa ja asukasta kohden 2 041 euroa vuoden 2023 lopussa.**

Talouden tasapaino

Hyvinvointialuelain 115 §:n mukaan taloussuunnitelma on laadittava siten, että se on tasapainossa tai ylijäämäinen viimeistään toisen talousarviovuotta seuraavan vuoden päättyessä. Taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi on talousarviovuosi. Yksittäinen taloussuunnitelman vuosi voi olla alijäämäinen. Jos hyvinvointialueelle kertyy alijäämää ensimmäisen kerran vuonna 2023, se tulee kattaa vuoden 2026 loppuun mennessä.

Aluevaltuusto on 12.6.2023 § 39 hyväksynyt hyvinvointialueen vuosien 2023–2026 tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman, joka sisältää muun muassa talouden tilannekuvan, sopeuttamistason, hyvinvointialueen toimintaympäristö- ja megatrendianalyysin ja ohjelman toimenpiteet. Ohjelmassa arvioitu sopeuttamistaso on yhteensä 95,0 milj. euroa kohdistuen 10 milj. euroa vuodelle 2023, 60 milj. euroa vuodelle 2024 ja 25 milj. euroa vuodelle 2025. Ohjelmalla haetaan ratkaisua kasvavan palvelutarpeen taittamiseen, pahenevan henkilöstöpulan hillitsemiseen, henkilöstön kuormittumisen vähentämiseen sekä etsimään palvelujärjestelmää, joka on mahdollinen hyvinvointialueen vähenevällä rahoituksella.

Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman tilannekatsauksen aluevaltuusto on 20.12.2023 § 89 merkinnyt tiedoksi samassa kokouksessa, jossa taloussuunnitelma 2024–2026 on hyväksytty. Tilannekatsauksen mukainen päivitetty arvio sopeuttamistasosta vuosina 2023–2026 on yhteensä 85 milj. euroa kohdistuen 10 milj. euroa vuodelle 2023, 30 milj. euroa vuodelle 2024 kuten myös vuodelle 2025 ja 15 milj. euroa vuodelle 2026. Talousarviota 2024 laadittaessa oli vuoden 2023 alijäämäksi ennakoitu

61,9 milj. euroa. Toteutunut alijäämä oli 38,0 milj. euroa, mikä on 23,9 milj. euroa muutettua talousarviota parempi. Aluevaltuuston 20.12.2023 § 93 hyväksymän vuoden 2024 talousarvion ja vuosien 2025–2026 toiminta- ja taloussuunnitelman mukaan kertynyt ylijäämä suunnitelmakauden lopussa vuonna 2026 olisi noin 4 milj. euroa.

Aluevaltuusto on 11.3.2024 § 5 päättänyt sopeuttamistasoksi 30 milj. euroa vuodelle 2025 ja 10 milj. euroa vuodelle 2026. Pöytäkirjan mukaan päivitetty sopeuttamistaso vuosina 2023–2026 on yhteensä 77 milj. euroa, josta vuoden 2023 sopeuttamistaso 10 milj. euroa on toteutunut ja vuoden 2024 sopeuttamistaso on 27 milj. euroa. Päätöksen mukaan sopeuttamistoimenpiteet tulee toteuttaa rakenteellisten muutosten kautta, jotta kustannukset pysyvät sopeutetulla tasolla myös tulevina vuosina. Kokouksessa aluevaltuusto päätti myös päivittää sopeuttamistasoa, jos hyvinvointialueen taloudellinen tilanne muuttuu ja että, ehdotus vuosien 2025–2026 tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelmaksi valmistellaan yhteistyössä henkilöstön kanssa työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja hyvinvointialueella annetun lain 4 §:n mukaisesti.

Tilinpäätöksessä 2023 on todettu, että vielä ei ole tiedossa, kuinka suuria korvauksia vuosina 2023–2024 syntyneestä alijäämästä saadaan ja että vuoden 2024 toimenpiteiden vaikutuksesta riippuen tulevien vuosien toimenpiteet saattavat muuttua, mutta nykyisin tavoittein talous on tasapainossa vuonna 2026. Kertynyt ylijäämä suunnitelmakauden lopussa vuonna 2026 olisi noin 5 milj. euroa, mikä on esitetty taulukossa 6.

Taulukko 6. Pohjanmaan hyvinvointialueen tilikauden sopeuttamistaso ja yli- /alijäämä 2023–2026.

Sopeuttamistaso milj. euroa				
TP 2023	TA 2024	TS 2025	TS 2026	Yhteensä
10,0	27,0	30,0	10,0	77,0
Tilikauden yli- /alijäämä milj. euroa				
TP 2023	TA 2024	TS 2025	TS 2026	Yhteensä
-38,0	-33,9	42,5	34,1	4,6

Kumulatiivinen sopeuttamistaso milj. euroa				
TP 2023	TA 2024	TS 2025	TS 2026	
10,0	37,0	67,0		77,0
Kumulatiivinen yli- / alijäämä milj. euroa				
TP 2023	TA 2024	TS 2025	TS 2026	
-38	-71,9	-29,4		4,6

Hyvinvointialuelain 13. luvun 122 §:n mukaan valtiovarainministeriö voi käynnistää hyvinvointialueen arviointimenettelyn, jos:

1. hyvinvointialue ei ole kattanut taseeseen kertynyttä alijäämää kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Tässä määräajassa tulee kattaa myös talousarvion laadintavuonna tai sen jälkeen kertynyt alijäämä,
2. hyvinvointialueen konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 prosenttia kaksi tilikautta peräkkäinen,
3. konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8 kaksi tilikautta peräkkäin, tai
4. hyvinvointialueelle on myönnetty hyvinvointialueissa tarkoitettu lainanottovaltuus taikka kaksi kertaa kolmen peräkkäisen tilikauden aikana hyvinvointialueiden rahoituksesta annetussa laissa tarkoitettua lisärahoitusta.

Pohjanmaan hyvinvointialueen taloussuunnitelman 2024–2026, tulevaisuus- ja sopeuttamissuunnitelman 2023–2026 ja tilinpäätöksen 2023 tunnuslukujen mukaan:

1. kriteeri ei täyty, jos talous on tasapainossa vuonna 2026 tilinpäätöksessä 2023 kerrotun mukaisesti,
2. konsernitilinpäätöstä ei ole laadittu (KPL 6:3.1.),
3. konsernitilinpäätöstä ei ole laadittu (KPL 6:3.1.) ja
4. kriteeri ei täyty tilikaudella 2023.

Lain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 27 §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriö voi tehdä valtiovarainministeriölle aloitteen hyvinvointialueesta annetun lain 122 §:ssä tarkoitettua hyvinvointialueen arviointimenettelyn käynnistämiseksi, jos on osoittautunut, että hyvinvointialueen kyky järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto on ilmeisesti vaarantunut muutoin kuin tilapäisesti. Tehdystä aloitteesta sosiaali- ja terveysministeriö antaa ilmoituksen hyvinvointialueelle.

Havainnot ja suositukset

- Tilikauden 2023 tulos oli 38,0 milj. euroa alijäämäinen. Hyvinvointialueita ohjaava lainsäädäntö edellyttää, että talouden tulee olla tasapainossa vuoteen 2026 mennessä. Aluevaltuusto on 12.6.2023 § 39 hyväksynyt Pohjanmaan hyvinvointialueen vuosien 2023–2026 tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman, joka sisältää muun muassa talouden tilannekuvan, sopeuttamistason, hyvinvointialueen toimintaympäristö- ja megatrendianalyysin ja ohjelman toimenpiteet. Maaliskuussa 2024 päivitetty sopeuttamistaso vuosina 2023–2026 on yhteensä 77 milj. euroa, josta tilikauden 2023 sopeuttamistaso 10 milj. euroa on toteutunut. Kertynyt ylijäämä suunnitelmakauden lopussa vuonna 2026 on noin 5 milj. euroa.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä sekä päätetyissä että tulevissa tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman toimenpiteissä pysymistä sekä tarkan taloudenpidon ja –seurannan noudattamista. Lisäksi tarkastuslautakunta suosittelee sopeuttamisohjelman kehityskohteiden toimenpiteiden edistymisen raportoimista siten, että on mahdollista arvioida säästötoimenpiteiden toteutumista.

6. Toimialojen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Valtiovarainministeriön ohjeen hyvinvointialueen talousarvion ja –suunnitelman laatimisesta mukaan talousarvion ja taloussuunnitelman liitos hyvinvointialuestrategiaan tulisi olla kiinteä ja niihin otettujen tavoitteiden tulisi olla hyvinvointialuestrategiaa toteuttavia. Tavoitteet tulisi asettaa siten, että ne kattavat hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevat tehtävät ja ovat toteutettavissa niihin osoitetuilla voimavaroilla. Tavoitteita asetettaessa tulisi myös kiinnittää erityistä huomiota niiden saavuttamisen todennettavuuteen.

Pohjanmaan hyvinvointialueen aluevaltuusto on 12.9.2022 § 79 hyväksynyt Pohjanmaan hyvinvointialuestrategian kaudelle 2022–2026. Tarkastuslautakunnan havainnon mukaan hyvinvointialueen talousarviossa 2023 hyvinvointialuestrategiaa toteuttavia sitovia toiminnan tavoitteita oli toimialaa kohden kolme eli yhteensä 27. Tavoitteiden toteutumista seurattiin yhteensä 54 mittarin avulla jakautuen yhdestä yhdeksään mittariin tavoitetta kohden. Tavoitteiden saavuttamiseksi oli yhteensä 77 toimenpidettä.

Tilinpäätöksen 2023 mukaan sitovista toiminnan tavoitteista oli arvioitu valmiiksi 10 (37 %), käynnissä olevaksi 14 (52 %) ja 3 tavoitetta oli arvioimatta (11 %). Tavoitteiden saavuttamisen toimenpiteistä valmiina oli 33 (43 %), käynnissä 41 (53 %) ja luotuna 3 (4 %).

Tilinpäätöksessä tavoitteen toteumaa, mittarin ja toimenpiteen tilaa luokiteltiin sekä liikennevalomallilla että sanallisesti. Vihreä väri kuvasti valmista ja keltainen väri käynnissä olevaa. Mittarin tilana oli käytetty myös punaista väriä, mistä ei ollut sanallista luokittelua. Seitsemästä (13 %) mittarista puuttui tavoitearvo ja kuudesta (11 %) mittarista toteuma-arvo. Osasta mittareista puuttui mittarin yksikkö tai mittarin esittämistapa ei ollut muutoin riittävän ymmärrettävä. Sitovan tavoitteen toteutumisen edellytys tai luokittelu käynnissä olevaksi jäi osittain avoimeksi. Tuleeko tavoitetaso saavuttaa kaikissa mittareissa, että sitova tavoite on valmis? **Tarkastuslautakunta suosittelee tarkentamaan toiminnallisten tavoitteiden esittämistä ja avaamaan sanallisesti luokittelujen kriteerit.**

6.1. Asiakas- ja resurssikeskus

Toimialan asiakas- ja resurssikeskuksen keskeinen tehtävä on tuottaa laadukkaita palveluja väestölle ja tukea muiden toimialojen toimintaa. Toimialan tulosalueita ovat asiakas- ja palveluohjaus, sihteeripalvelut, resurssienhallintapalvelut ja lääkäri-, hammaslääkäri- ja asiantuntijapalvelut.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

1 000 euroa	TA 2023	MUUTETTU TA 2023	TP 2023	POIKKEAMA	POIKKEAMA- %
Toimintatuotot	126 315	144 867	146 057	1 190	0,8
Toimintakulut	-132 089	-151 582	-151 956	-374	-0,2
Toimintakate	-5 774	-6 715	-5 899	815	12,1

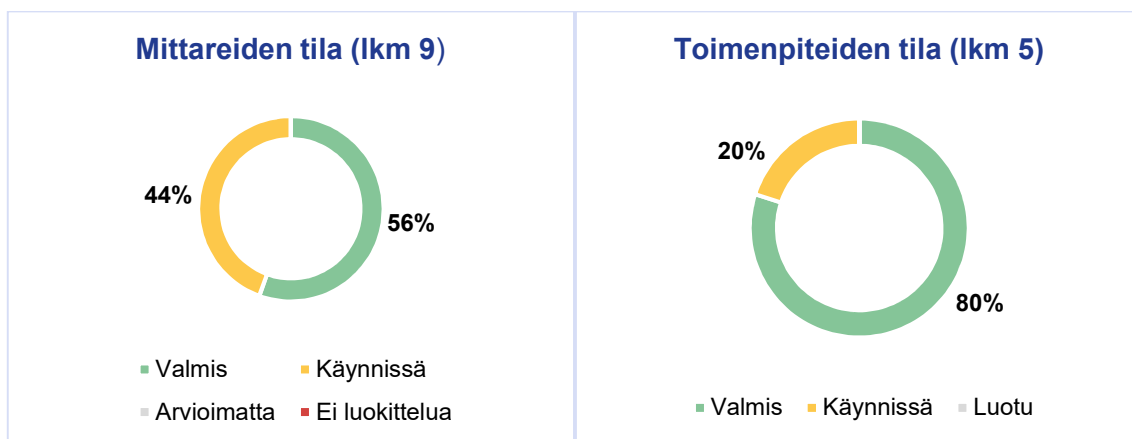
Toimialan asiakas- ja resurssikeskus toimintakatteen toteuma -5,9 milj. euroa oli 87,9 % muutetun talousarvion toimintakatteesta. Vuoden 2023 aikana hyväksyttiin talousarviomuutos, jossa lisättiin toimintatuottoja 18,6 milj. euroa ja toimintakuluja 19,5 milj. euroa. Toimintatuottojen lisäys muodostui kokonaisuudessaan sisäisistä tuotoista. Toimintakulujen suurimmat lisäykset kohdistuivat henkilöstökuuluihin 8,2 milj. euroa ja palveluiden ostoihin 9,5 milj. euroa, jossa merkittävämpänä lisäyksenä työvoiman

vuokraus 9,6 milj. euroa. Toimintakulut toteutuivat 0,4 milj. euroa muutettua talousarviota suurempana. Henkilöstökulut -117,8 milj. euroa toteutuivat lähes muutetun talousarvion mukaisesti. Palveluiden ostot -19,9 milj. euroa toteutuivat 0,5 milj. euroa muutettua talousarviota suurempana. Työvoiman vuokrauksen toteuma -15,4 milj. euroa ylitti muutetun talousarvion 0,5 milj. euroa.

Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

1. Henkilöstöresurssien tehokas käyttö

Valmis

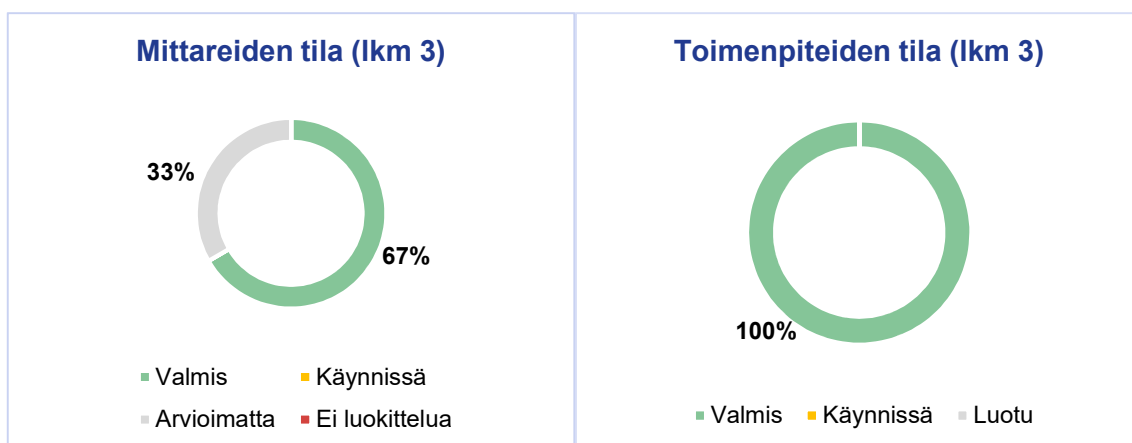

Tavoitteen, henkilöstöresurssien tehokas käyttö, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen toteutumista on seurattu yhdeksän mittarin avulla. Mittareina olivat vakituisten ja määräaikaisten työntekijöiden suhteellinen osuus toimialalla ja tulosalueilla. Viiden mittarin tilaksi oli määritelty valmis ja kolmen mittarin tilaksi käynnissä. Tulosalueiden resurssinhallintapalvelut ja lääkärit, hammaslääkärit ja psykologit mittareiden tavoitearvot vakituisten ja määräaikaisten suhteellisesta osuudesta ei toteutunut. Tavoitteen sanallisessa arvioissa on mainittuna, että määräaikaisten suureen määrään vaikuttavat muun muassa vakituisten työn kiinnostamattomuus, osa-aikatyötoiveet, henkilöstöpula sekä hoito- ja palveluyksiköiden perusmiehitysvaje.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty viisi toimenpidettä, joista neljä toimenpidettä oli valmiina ja yksi oli käynnissä. Toimenpiteistä valmiina olivat varhaisen tuen keskustelut, etätyön mahdollisuudet, tarvittavan henkilöstön ja esimiesten oikea sijoittelu sekä budjetin tarkka seuranta. Käynnissä oleva toimenpide oli henkilöstöresurssien ostopalvelujen hillintä. Tavoitteen sanallisessa arvioissa on kerrottu, että hoitajaresurssien ostopalvelut ovat vähentyneet merkittävästi lokakuusta 2023 lähtien.

2. Sähköiset palvelut tasapuolisesti käytössä koko hyvinvointialueella

Käynnissä

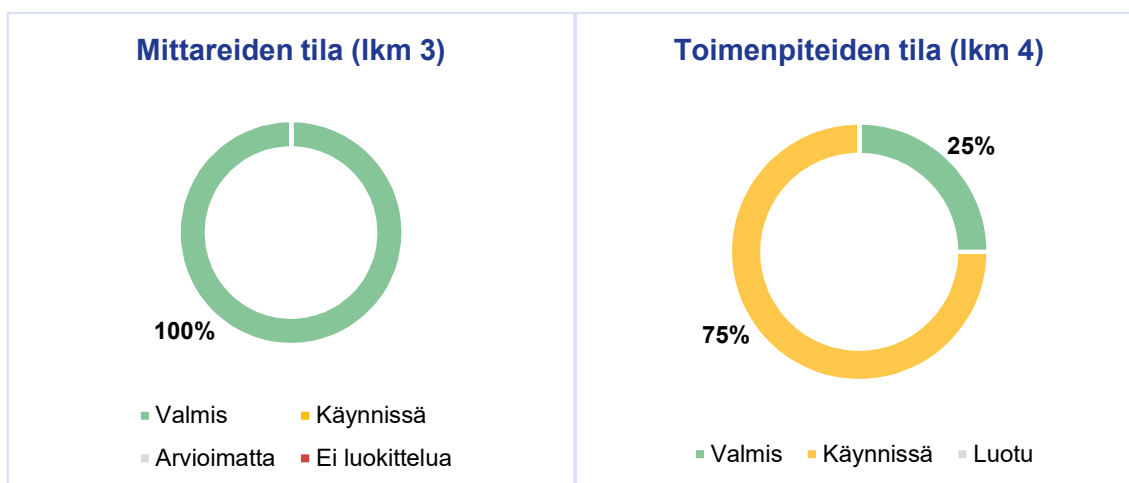

Tavoitteen, sähköiset palvelut tasapuolisesti käytössä koko hyvinvointialueella, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen toteutumista on seurattu kolmen mittarin avulla, jotka olivat chatbotin, chatin ja omaolo-järjestelmän käyttömäärät. Sekä chatbotin että omaolon toteutuneet käyttömäärät ylittivät mittarin tavoitearvon moninkertaisesti. Chatin käyttömäärälle ei ollut asetettu tavoitearvoa eikä kirjattu toteumaa, minkä vuoksi mittarin tilana oli arvioimatta.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty kolme toimenpidettä, joista kaikki olivat valmiina. Muun muassa digitaalisten välineiden käyttöönottoa oli edistetty ja laajennettu.

3. Palveluprosessien yhdenmukaistaminen ja sujuvoittaminen

Valmis

Tavoitteen, palveluprosessien yhdenmukaistaminen ja sujuvoittaminen, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen toteutumista on seurattu kolmen mittarin avulla, jotka olivat lakisääteisen määräajan toteutuminen hoidon tarpeen arvioinnissa (HTA) ja palvelutarpeen arvioinnissa (PTA) sekä palveluun tai hoitoon pääsyn odotusaika. Kaikkien mittareiden tavoitearvot toteutuivat. Tavoitteen sanallisessa arviossa on mainittu, että hoidon tarpeen arviointi on ollut haasteellista johtuen eri puhelinjärjestelmistä, eri asiakas- ja potilastietojärjestelmistä, kuntien erilaisista prosesseista, teknisistä haasteista ja resurssivajeesta.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty neljä toimenpidettä, joista yksi oli valmiina ja kolme käynnissä. Toimenpiteenä valmiina oli henkilöstöresursointi vastaa tarvetta. Käynnissä olevia toimenpiteitä olivat asiakas- ja palveluohjauksen prosessien kuvaukset, tuntityöntekijöiden palkkausprosessien sähköistäminen sekä robotiikan hyödyntäminen.

6.2. Koti- ja asumispalvelut

Koti- ja asumispalvelut toimiala käsittää erilaiset asumispalvelumuodot sekä yli 65-vuotiaiden hoidon ja palvelut, jotka annetaan kotiin sekä kotihoidon tukipalvelut ja omaishoidon. Toimialan tulosalueita ovat asumispalvelut ja kotiin annettavat palvelut.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

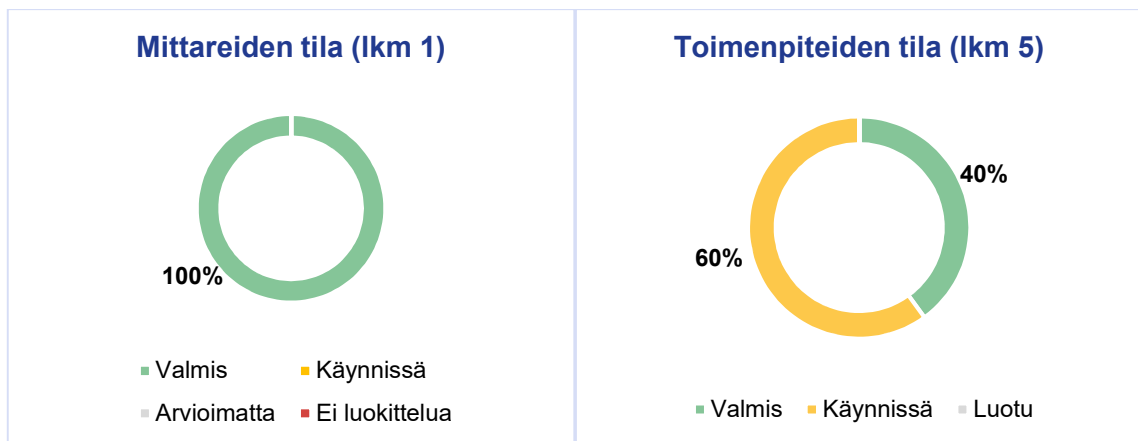
1 000 euroa	TA 2023	MUUTETTU TA 2023	TP 2023	POIKKEAMA	POIKKEAMA- %
Toimintatuotot	38 402	37 774	37 390	-384	-1,0
Toimintakulut	-216 162	-228 510	-217 550	10 960	4,8
Toimintakate	-177 759	-190 736	-180 160	10 576	5,5

Toimialan koti- ja asumispalvelut toimintakatteen toteuma -180,2 milj. euroa oli 94,5 % muutetun talousarvion toimintakatteesta. Vuoden 2023 aikana hyväksyttiin talousarviomuutos, jossa vähennettiin toimintatuottoja 0,6 milj. euroa ja lisättiin toimintakuluja 12,3 milj. euroa. Toimintatuottojen vähennys muodostui kokonaisuudessaan sisäisistä tuotoista. Toimintakulujen suurimmat lisäykset kohdistuivat henkilöstökuluihin 1,3 milj. euroa, sisäisiin resurssipalveluihin 4,0 milj. euroa ja palveluiden ostoihin 5,2 milj. euroa, jossa merkittävimpänä lisäyksenä oli asiakaspalveluiden ostot 7,6 milj. euroa. Toimintakulut toteutuivat 11,0 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Henkilöstökulujen toteuma -86,3 milj. euroa oli 10,4 milj. euroa muutettua talousarviota pienempi. Sisäiset resurssipalvelut -22,9 milj. euroa toteutuivat 0,5 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Palveluiden ostot -66,8 milj. euroa toteutuivat 0,5 milj. euroa muutettua talousarviota suurempana. Asiakaspalveluiden ostojen toteuma -40,3 milj. euroa alitti muutetun talousarvion 1,1 milj. euroa.

Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

1. Riittävästi osaavaa ja hyvinvoivaa henkilöstöä

Valmis

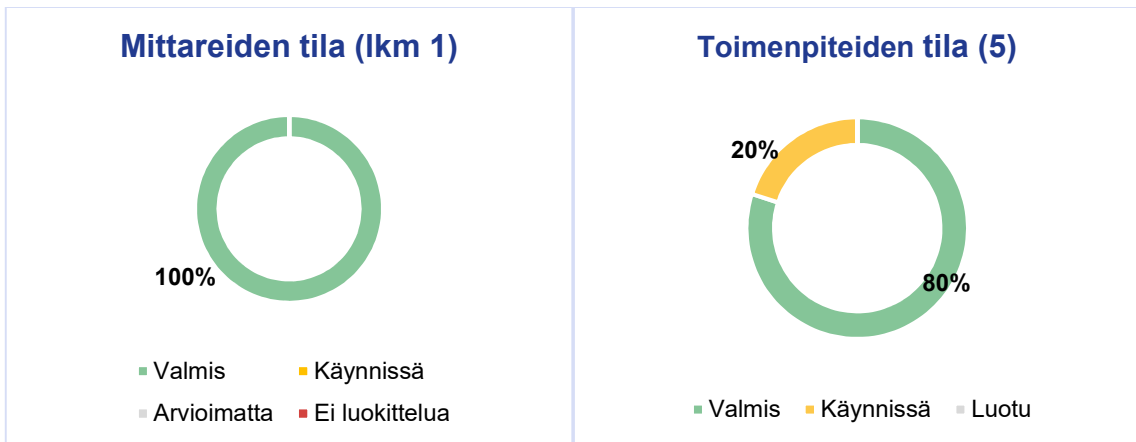

Tavoitteen, riittävästi osaavaa ja hyvinvoivaa henkilöstöä, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen mittari, lakisääteiset vaatimukset täyttävä henkilöstömitoitus, toteutui ja mittarin tilaksi oli määritelty valmis. Tavoitteen sanallisessa arvioissa on mainittu, että henkilöstöpulan vuoksi pääasiassa vain intervallihoitopaikkoja oli jouduttu vähentämään tilapäisesti.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty viisi toimenpidettä, joista kaksi oli valmiina ja kolme käynnissä. Toimenpiteenä valmiina oli kotihoidon opetusyksikön kehittäminen sekä henkilöstön osaamisen kehittäminen. Käynnissä olevana toimenpiteenä oli henkilöstön osallisuuden parantaminen toiminnassa ja kehittämisessä, mikä oli aloitettu kotihoidossa Lean-menetelmällä. Lisäksi käynnissä oli laajennettujen itseohjautuvien yksiköiden ja tiimien pilotointi sekä työtehtävien, jotka eivät vaadi hoitajakoulutusta, vähentäminen hoitohenkilöstön osalta.

2. Vaikuttava, kustannustehokas ja laadukas hoito ja palvelu

Valmis

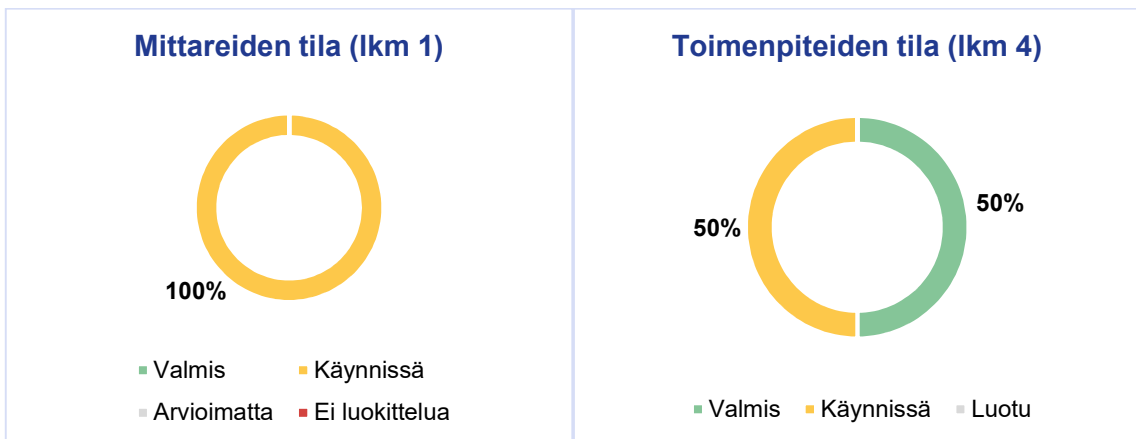

Tavoitteen, vaikuttava, kustannustehokas ja laadukas hoito ja palvelu, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen mittari, talous- ja toimintasuunnitelman toteutuminen 100 %:sti, toteutui. Toimialan toimintakatteen toteuma oli 94,5 % ja mittarin tila oli määritelty valmiiksi.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty viisi toimenpidettä, joista neljä oli valmiina ja yksi käynnissä. Käynnissä oleva toimenpide koski lääkkeiden annosjakelun hankintaa ja lääkerobottien määrän lisäämistä.

3. Hoidon ja palvelujen saatavuus kansallisten määräaikojen mukainen

Valmis

Tavoitteen, hoidon ja palvelujen saatavuus kansallisten määräaikojen mukainen, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen mittari, lakisääteisen määräajan prosenttipolkeama 2 asu-ispalveluissa, ei toteutunut. Toteuma oli 5 ja mittarin tilaksi oli määritelty käynnissä.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty neljä toimenpidettä, joista kaksi oli valmiina ja kaksi käynnissä. Käynnissä olevat toimenpiteet koskivat välittömän asiakastyön osuuden lisäämistä ja yhteistyön lisäämistä kuntien, kolmannen sektorin ja yritysten kanssa. Tavoitteen sanallisessa arvioissa on mainittu, että välittömään asiakastyöhön käytettävän työajan osuuden lisääminen ei taloudellisista syistä toteudu 100 %:sti. Vuonna 2024 keskitytään kuntien ja kolmannen sektorin kanssa tehtävän yhteistyön lisäämiseen.

6.3. Psykososiaaliset palvelut

Toimiala psykososiaaliset palvelut tuottaa perus- ja erityistason mielenterveys- ja päihdepalveluja eri ikäryhmille. Palveluissa integroidaan sekä sosiaalihuolto, perusterveydenhuolto että erikoissairaanhoido. Toimialan tulosalueita ovat lasten ja nuorten psykososiaaliset palvelut, aikuisten psykososiaaliset avohoito- ja asumispalvelut sekä aikuisten psykososiaaliset palvelut, hoito-osastot.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

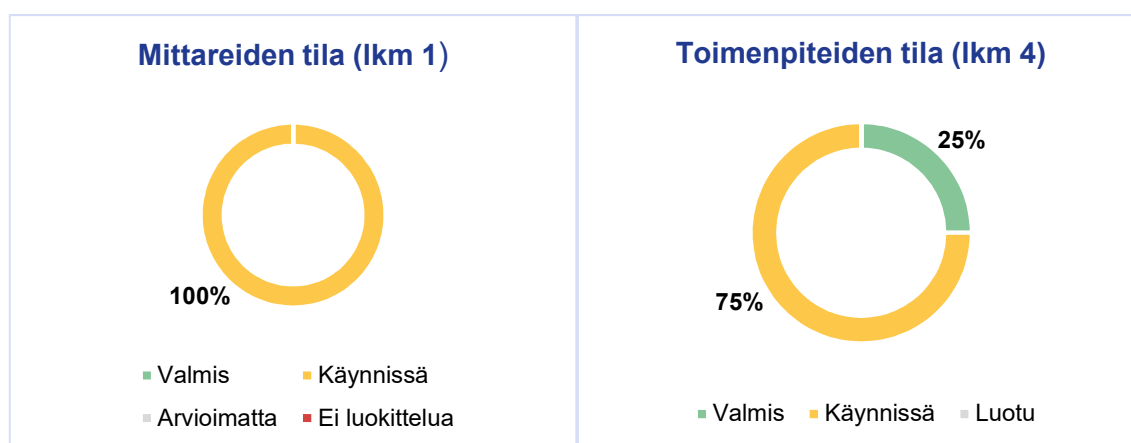
1 000 euroa	TA 2023	MUUTETTU TA 2023	TP 2023	POIKKEAMA	POIKKEAMA- %
Toimintatuotot	4 586	3 903	4 741	837	21,5
Toimintakulut	-55 982	-64 452	-61 835	2 617	4,1
Toimintakate	-51 396	-60 549	-57 094	3 455	5,7

Toimialan psykososiaaliset palvelut toimintakatteen toteuma -57,1 milj. euroa oli 94,3 % muutetun talousarvion toimintakatteesta. Vuoden 2023 aikana hyväksyttiin talousarviomuutos, jossa vähennettiin toimintatuottoja 0,7 milj. euroa ja lisättiin toimintakuluja 8,5 milj. euroa. Toimintatuottojen vähennys muodostui kokonaisuudessaan sisäisistä tuotoista. Toimintakulujen suurimmat lisäykset kohdistuivat henkilöstökuluihin 0,8 milj. euroa, sisäisiin resurssipalveluihin 4,5 milj. euroa ja palveluiden ostoihin 3,8 milj. euroa, jossa merkittävimpänä lisäyksenä oli asiakaspalveluiden ostot 3,7 milj. euroa. Toimintakulut toteutuivat 2,6 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Henkilöstökulujen toteuma -17,7 milj. euroa oli 1,2 milj. euroa muutettua talousarviota pienempi. Sisäiset resurssipalvelut -14,6 milj. euroa toteutuivat 1,5 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Palveluiden ostot -21,3 milj. euroa ylittivät 0,3 milj. euroa muutetun talousarvion.

Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

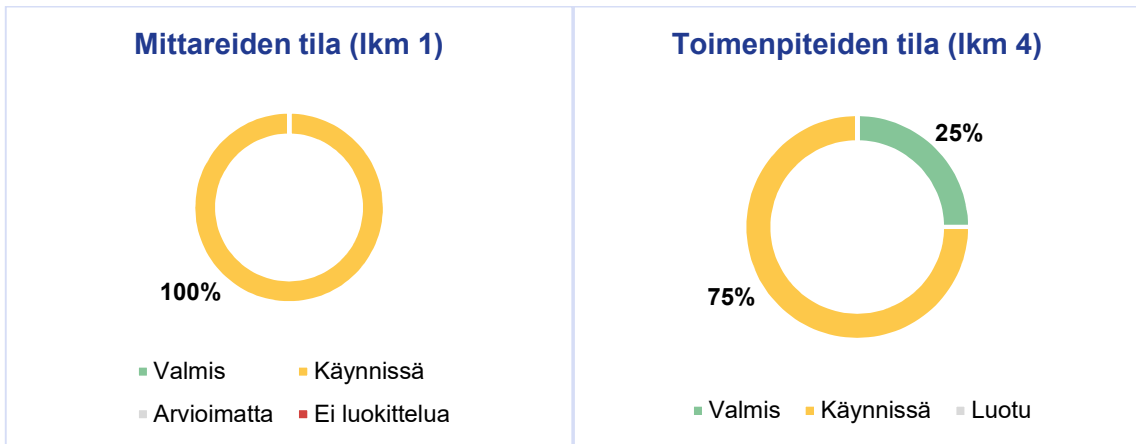
1. Hyvinvoiva ja hyvin johdettu henkilökunta

Käynnissä

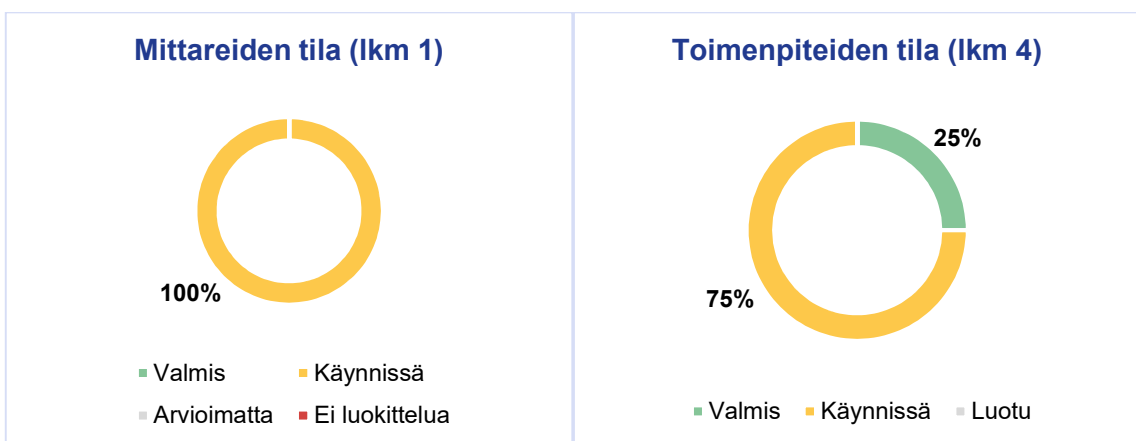
Tavoitteen, hyvinvoiva ja hyvin johdettu henkilökunta, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen mittari, henkilöstövaihtuvuus on nolla (0), ei toteutunut. Toteuma oli kymmenen ja mittari tilaksi oli määritelty käynnissä. Tavoitteen sanallisessa arviossa on kerrottu, että henkilöstövaihtuvuus on ollut vähäisempää kuin vuonna 2022 ja vuoden lopussa avoimeksi tulleisiin virkoihin on ollut hyvin hakijoita.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty neljä toimenpidettä, joista yksi oli valmis ja kolme käynnissä. Käynnissä olevat toimenpiteet olivat esimieskoulutukseen panostaminen, rekrytoinnin ja joustavan työntantajapolitiikan kehittäminen.

2. Oikea palvelu oikeassa paikassa oikeaan aikaan**Käynnissä**

Tavoitteen, oikea palvelu oikeassa paikassa oikeaan aikaan, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen mittari, hoidon ja palvelun tarpeen arvioinnin ja hoitoon ja palveluun pääsyn odotusajat tavoitearvo 40, ei toteutunut. Toteuma oli 60 ja mittarin tilaksi oli määritelty käynnissä. Tavoitteen sanallisessa arvioissa on kerrottu, että koko alueella on otettu käyttöön 1.10.2023 alkaen terapianavigaattori, jonka kautta palveluunohjaus tapahtuu perustasolla. Vaikutus on ollut positiivinen odotusaikoihin perustasolla sekä hoidonporrastukseen. Erikoissairaanhoidon ensikäynnit ja hoidon tarpeen arvio on pystytty toteuttamaan hoitotakuun puitteissa. Merkittävimmät haasteet liittyivät tutkimusjonoihin ja etenkin neuropsykiatrisiin tutkimuksiin.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty neljä toimenpidettä, joista yksi oli valmis ja kolme käynnissä. Merkittävänä kehityskohteena on mainittu peruspalveluiden toiminnan vahvistaminen ja uusien toimintatapojen alueellinen käyttöönotto valtakunnallisen Terapiat etulinjaan-toimintamallin mukaisesti. Käynnissä olevat toimenpiteet olivat palvelukuvausten ja ensisijaisten palveluiden kehittäminen sekä lasten ensisijaisten palveluiden ja verkostotyön kehittäminen.

3. Resurssien vaikuttava käyttö**Käynnissä**

Tavoitteen, resurssien vaikuttava käyttö, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen mittari, palvelulle kohdistetut asiakaskohtaiset kokonaiskustannukset tavoite 80, ei toteutunut. Toteuma oli 90 ja mittarin tilaksi oli määritelty käynnissä. Tavoitteen sanallisessa arvioissa on mainittu, että erikoissairaanhoidon avohoidon käynnit olivat vähentyneet vuoteen 2022 verrattuna, kun taas peruspalveluiden avohoidon käynnit olivat lisääntyneet.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty neljä toimenpidettä, joista yksi oli valmis ja kolme käynnissä. Käynnissä olevia toimenpiteitä olivat resurssien tarkoituksenmukainen käyttö, ennaltaehkäisevän työn ja työmenetelmien kehittäminen ja mittareiden yhtenäistäminen.

6.4. Kuntoutus

Toimiala kuntoutus vastaa kuntoutus- ja vammaispalveluiden antamisesta henkilöille, jotka tarvitsevat tilapäistä tai pitkäaikaista tukea. Toimialaan kuuluvat myös asumistuki ja –palvelut sekä vammaisten päiväaikainen toiminta. Toimialan tulosalueita ovat toimintakyky- ja osaamiskeskus, vammaispalvelut ja osallisuuden tuki.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

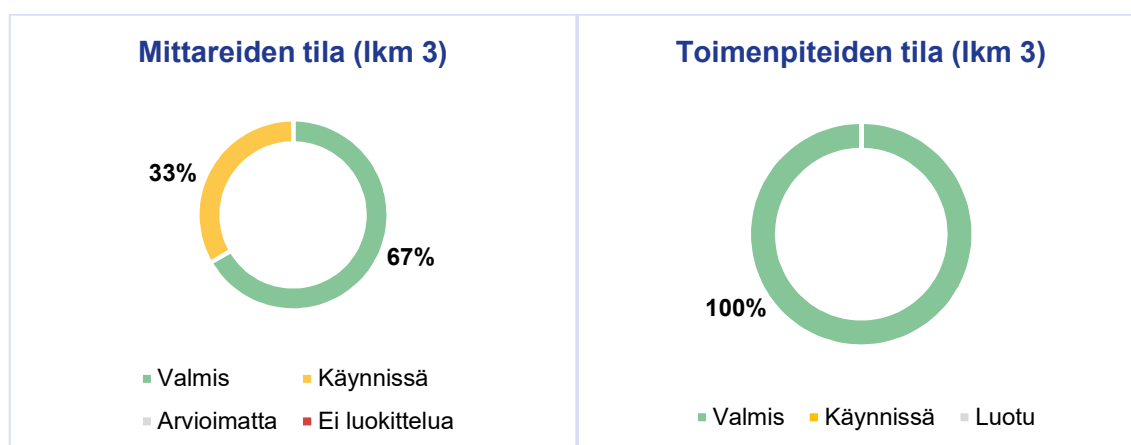
1 000 euroa	TA 2023	MUUTETTU TA 2023	TP 2023	POIKKEAMA	POIKKEAMA- %
Toimintatuotot	7 852	7 626	8 369	744	9,8
Toimintakulut	-99 932	-117 861	-113 392	4 469	3,8
Toimintakate	-92 080	-110 235	-105 022	5 213	4,7

Toimialan kuntoutus toimintakateen toteuma -105,0 milj. euroa oli 95,3 % muutetun talousarvion toimintakatteesta. Vuoden 2023 aikana hyväksyttiin talousarviomuutos, jossa vähennettiin toimintatuottoja 0,2 milj. euroa ja lisättiin toimintakuluja 17,9 milj. euroa. Toimintatuottojen vähennys kohdistui kokonaisuudessaan sisäisiin tuottoihin. Toimintakulujen suurimmat lisäykset kohdistuivat henkilöstökuluihin 4,2 milj. euroa, sisäisiin resurssipalveluihin 2,8 milj. euroa ja palveluiden ostoihin 7,8 milj. euroa, jossa merkittävimpanä lisäyksenä oli asiakaspalveluiden ostot 4,8 milj. euroa. Toimintakulut toteutuivat 4,5 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Henkilöstökulujen toteuma -42,4 milj. euroa oli 3,9 milj. euroa muutettua talousarviota pienempi. Sisäiset resurssipalvelut -4,1 milj. euroa toteutuivat 0,2 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Palveluiden ostot -39,5 milj. euroa toteutuivat 1,9 milj. euroa muutettua talousarviota suurempana. Asiakaspalveluiden ostojen toteuma -29,0 milj. euroa ylitti muutetun talousarvion 1,8 milj. euroa.

Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

1. Riittävä, vakiintunut, osaava ja hyvinvoiva henkilöstö

Valmis

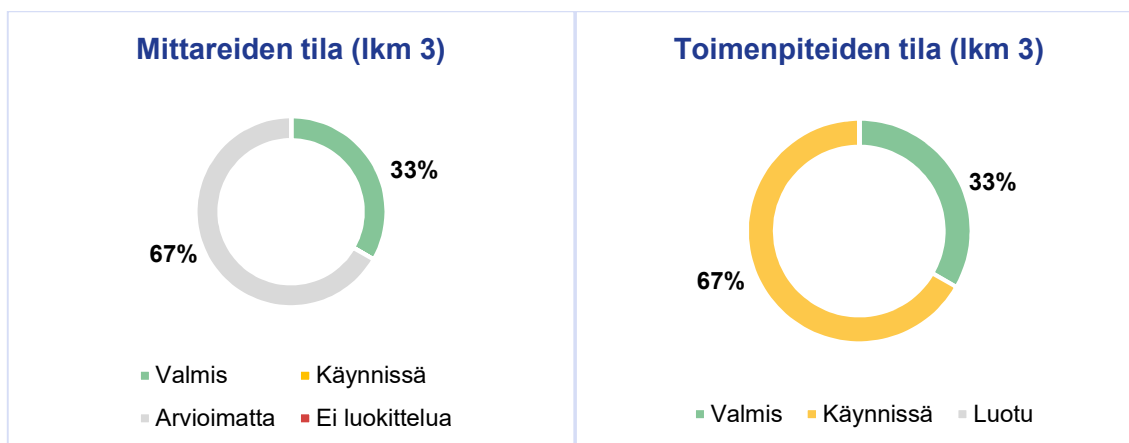

Tavoitteen, riittävä, vakiintunut, osaava ja hyvinvoiva henkilöstö, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen toteutumista on seurattu kolmen mittarin avulla, jotka olivat: henkilökunnan vaihtuvuus pienenee, sairauspoissaolot vähenevät ja henkilökunnan suosittelemiseksi (NPS). Mittareiden tavoitearvot toteutuivat lukuun ottamatta suosittelemiseksiä, jonka toteuma oli 8 kun tavoitearvo oli 30.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty kolme toimenpidettä, jotka olivat valmiina. Toimenpiteet olivat henkilöstön osallistaminen kehitystyöhön ja yhteishengen luominen työn kautta, esihenkilöiden tukeminen ja henkilöstön kouluttaminen.

2. Vaikuttavat ja kustannustehokkaat palvelut

Käynnissä

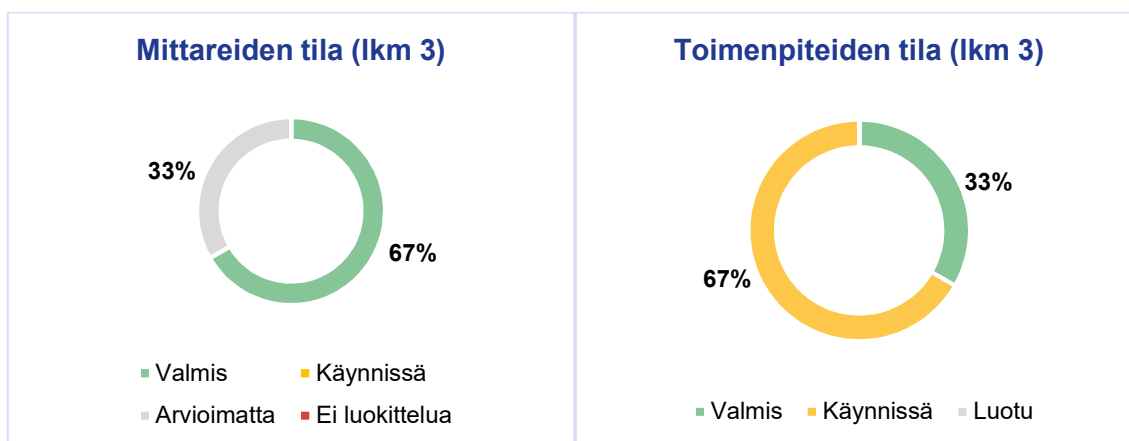

Tavoitteen, vaikuttavat ja kustannustehokkaat palvelut, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen toteutumisen seuraamiseksi oli asetettu kolmen mittaria. Tavoitteen mittari, toimintakykyymittarit käytössä kaikissa yksiköissä 80 %, toteutui. Mittareille palvelulle kohdistetut kokonaiskustannukset euroa/palvelu ja euroa/asiakas ei oltu toteumaa merkitty eikä myöskään mittarin tilaa.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty kolme toimenpidettä, joista yksi oli valmis ja kaksi käynnissä. Käynnissä olevat toimenpiteet olivat mittareiden käytön järjestelmällinen aloittaminen kaikissa yksiköissä ja etävastaanotto. Toimenpide ostopalvelujen vähentäminen oli valmis.

3. Hyvinvoivat ja toimintakykyiset asukkaat

Valmis

Tavoitteen, hyvinvoivat ja toimintakykyiset asukkaat, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen toteutumisen seuraamiseksi oli asetettu kolmen mittaria. Tavoitteen mittari, Kelan korvaukset kuntoutuspalveluista kasvuprosentti 110, toteutui. Mittarille palvelujen käyttö verrattuna vuoteen 2022 ei oltu toteumaa merkitty ja mittarin tilana oli arvioimatta. Myöskään mittarille osatyökykyisten työllistäminen verrattuna vuoteen 2022 ei oltu toteumaa merkitty, mutta mittarin tilana oli valmis.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty kolme toimenpidettä, joista yksi oli valmis ja kaksi käynnissä. Käynnissä olevia toimenpiteitä olivat: kuntoutushenkilöstö osallistuu työkykyisiin ja kehitetään palveluarvioinnin ja kuntoutusohjauksen prosesseja. Toimenpide, kuntoutussuunnitelmat laaditaan Kelalle ajoissa, oli valmis.

6.5. Sosiaali- ja terveyskeskus

Sosiaali- ja terveyskeskuksen toimiala käsittää perusterveydenhuollon, sosiaalihuollon ja erikoissairaanhoidon toiminnan. Toimialan tulosalueita ovat sosiaali- ja terveydenhuollon avopalvelut, lapsi- ja perhepalvelut, erikoissairaanhoidon avopalvelut ja suun terveydenhuolto.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

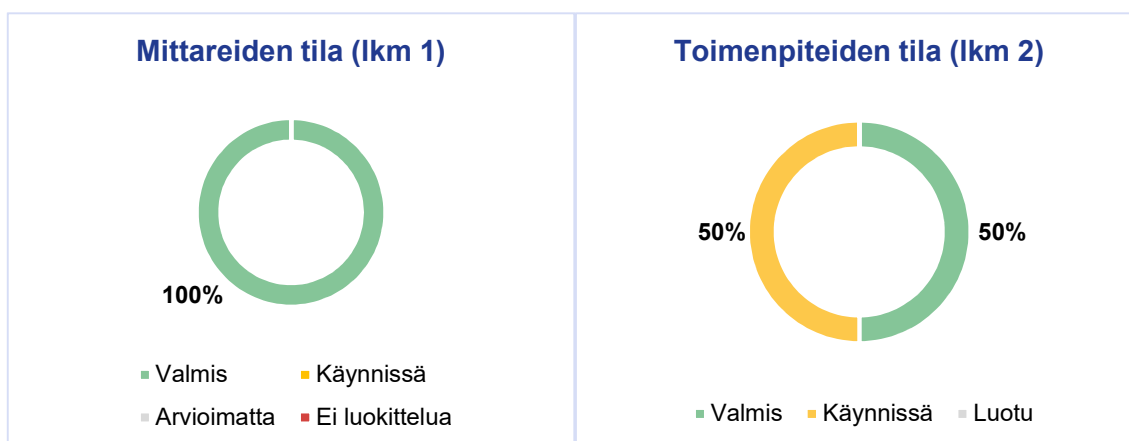
1 000 euroa	TA 2023	MUUTETTU TA 2023	TP 2023	POIKKEAMA	POIKKEAMA- %
Toimintatuotot	15 225	14 058	15 851	1 793	12,8
Toimintakulut	-200 091	-212 228	-207 888	4 340	2,0
Toimintakate	-184 867	-198 169	-192 037	6 133	3,1

Toimialan sosiaali- ja terveyskeskus toimintakatteen toteuma -192,0 milj. euroa oli 96,9 % muutetun talousarvion toimintakatteesta. Vuoden 2023 aikana hyväksyttiin talousarviomuutos, jossa vähennettiin toimintatuottoja 1,2 milj. euroa ja lisättiin toimintakuluja 12,1 milj. euroa. Toimintatuottojen vähennys kohdistui kokonaisuudessaan sisäisiin tuottoihin. Toimintakulujen suurimmat lisäykset kohdistuivat henkilöstökuluihin 1,7 milj. euroa, sisäisiin resurssipalveluihin 6,8 milj. euroa ja palveluiden ostoihin 2,1 milj. euroa, jossa merkittävämpänä lisäyksenä oli asiakaspalveluiden ostot 2,9 milj. euroa. Toimintakulut toteutuivat 4,3 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Henkilöstökulujen toteuma -50,3 milj. euroa oli 4,1 milj. euroa muutettua talousarviota pienempi. Sisäiset resurssipalvelut -52,6 milj. euroa toteutuivat 1,1 milj. euroa muutettua talousarviota suurempana. Palveluiden ostot -46,8 milj. euroa toteutuivat 0,5 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Asiakaspalveluiden ostojen toteuma -27,3 milj. euroa alitti muutetun talousarvion 0,8 milj. euroa.

Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

1. Talous tasapainossa

Valmis

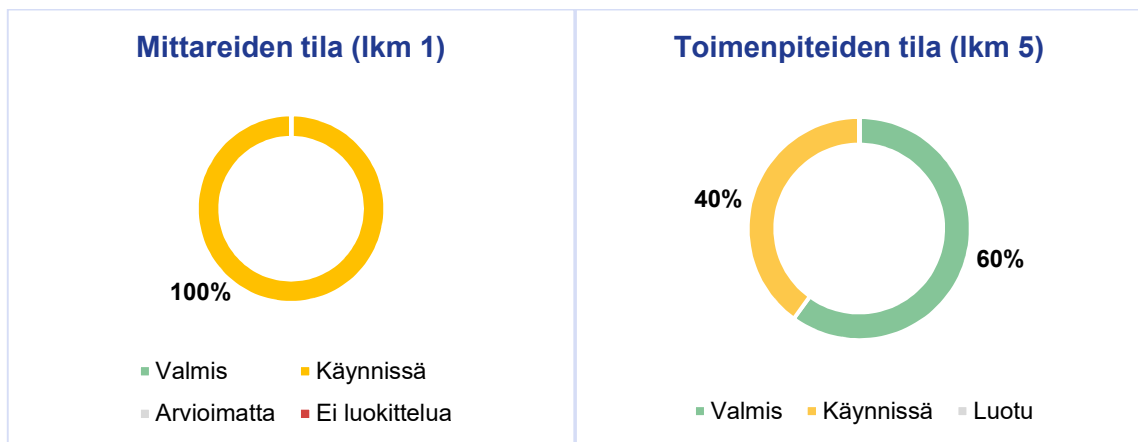

Tavoitteen, talous tasapainossa, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen mittari, hoitotarvikkeiden käyttöä koskevien sovittujen linjausten noudattaminen nolla poikkeamaa, toteutui.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty kaksi toimenpidettä. Toimenpide kuukausittainen talouden läpi käynti toimenpiteiden mahdollistamiseksi ylitysten ilmetessä oli valmis ja on johtanut ostopalvelujen käytön supistumiseen ja talouden tarkkaan seurantaan jokaisella tulosalueella. Käynnissä olevana toimenpiteenä oli, että tehdään tarvittavat hankinnat kustannusten nousun hillitsemiseksi.

2. Vaikuttavuus ja laatu

Käynnissä

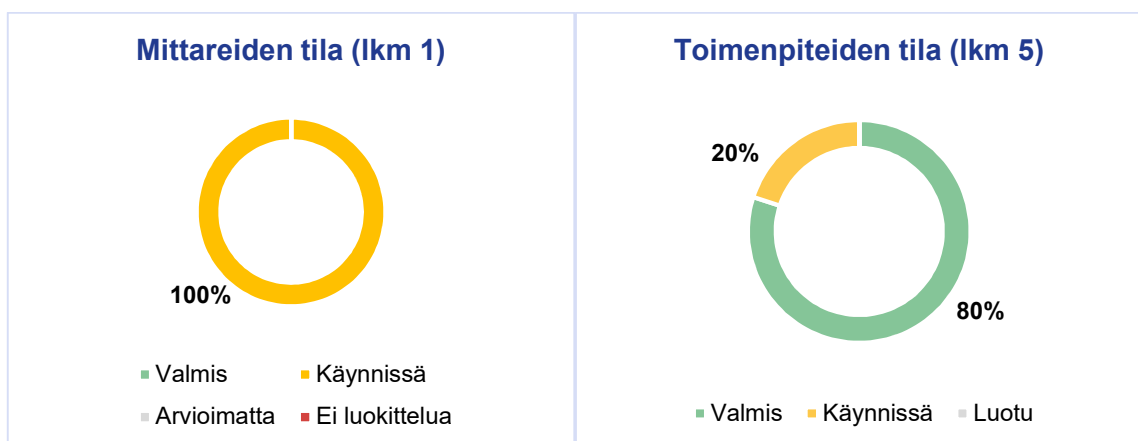

Tavoitteen, vaikuttavuus ja laatu, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen mittari, lakisääteinen henkilömitoitus 35 asiakasta sosiaalityöntekijää kohden, ei toteutunut tavoitteen sanallisen arvion mukaan lastensuojelussa ja mittarin tilana oli käynnissä. Toteuma oli keskimäärin 39 asiakasta sosiaalityöntekijää kohden johtuen henkilöstöpuhlasta. Lastensuojelussa oli kuusi tyhjää sosiaalityöntekijän vakanssia.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määriteltä viisi toimenpidettä. Valmiina olevia toimenpiteitä olivat Helsingbyn ja Mustasaaren lastenneuvolan yhdistäminen, Kaskisten ja Närpiön suunterveydenhuollon yksiköiden yhdistäminen sekä lapsikeskeisen toimintamallin luominen koko alueelle. Käynnissä olevina toimenpiteinä olivat perhekeskuksen käyttöönotto sekä niiden potilaiden ja asiakkaiden tunnistaminen, joilla on suuri hoidon tarve sekä Case manager -mallin tai vastaavan kehittämisen jatkuvuuden edistämiseksi.

3. Riittävä hoito ja palvelut lakisääteisten määräaikojen mukaisesti

Käynnissä

Tavoitteen, riittävä hoito ja palvelut lakisääteisten määräaikojen mukaisesti, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen mittari, lakisääteisten määräaikojen prosenttikoikeamat, on määriteltä käynnissä olevaksi. Tavoitteen sanallisen arvion mukaan perusterveydenhuollossa hoitoon pääsy viimeistään 14 vuorokaudessa on toteutunut kolmessa sote-keskuksessa yhdesätoista keskuksesta. Suun terveydenhuollossa hoitoon pääsy neljän kuukauden kuluessa on toteutunut kahdessa yksikössä yhdessätoista yksiköstä. Erikoissairaanhoidossa hoidon tarpeen arviointi on aloitettu kolmessa viikossa lähetteen saapumisesta vain yksittäistapauksia lukuun ottamatta. Medisiinisten erikoisalojen mediaani oli 33,9 vrk, kirurgian erikoisalojen mediaani 37,6 vrk ja lastentautien mediaani

32,0 vrk arviointia edellyttävien tutkimusten ja erikoislääkärin arvioinnin osalta, mitkä on tehtävä kolmen kuukauden kuluessa. Hoitoon pääsyn mediaani oli 38 pv medisiinisellä erikoisalalla, 78 vrk kirurgian erikoisalalla ja 65 vrk lastentaudeissa, kun hoito on aloitettava viimeistään kuudessa kuukaudessa hoidon tarpeen toteutumisesta. Sosiaalihuollon lasten ja nuorten arviointien aloituksessa seitsemän päivän kuluessa poikkeama oli 50 % ja palvelutarpeen arvioinnin valmistumisessa kolmen kuukauden kuluessa poikkeama oli 35 %.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty viisi toimenpidettä, joista neljä toimenpidettä oli valmiina ja yksi oli käynnissä oleva. Toimenpiteistä valmiina olivat suun terveydenhuollon jonojen lyhentäminen, lapsi- ja perhepalveluiden ostopalveluiden vähentäminen, moniammatillinen hoidontarpeen arviointi sote-keskuksissa ja perusterveydenhuollon saatavuuden parantaminen. Käynnissä oleva toimenpide oli erikoissairaanhoidon saatavuuden parantaminen. Tavoitteen sanallisessa arviossa on kerrottu, että suun terveydenhuollon useissa yksiköissä on meneillään tehostamisprosesseja ja toimenpiteitä hoitotakuun toteutumiseksi. Erikoissairaanhoidossa on meneillään rekrytointi- ja jononpurkutoimenpiteitä sekä sisäisiä tehostamisprosesseja. Lasten ja nuorten sosiaalihuollossa työskennellään prosessien tehostamiseksi ja meneillään on jononpurkutoimenpiteitä.

6.6. Sairaalapalvelut

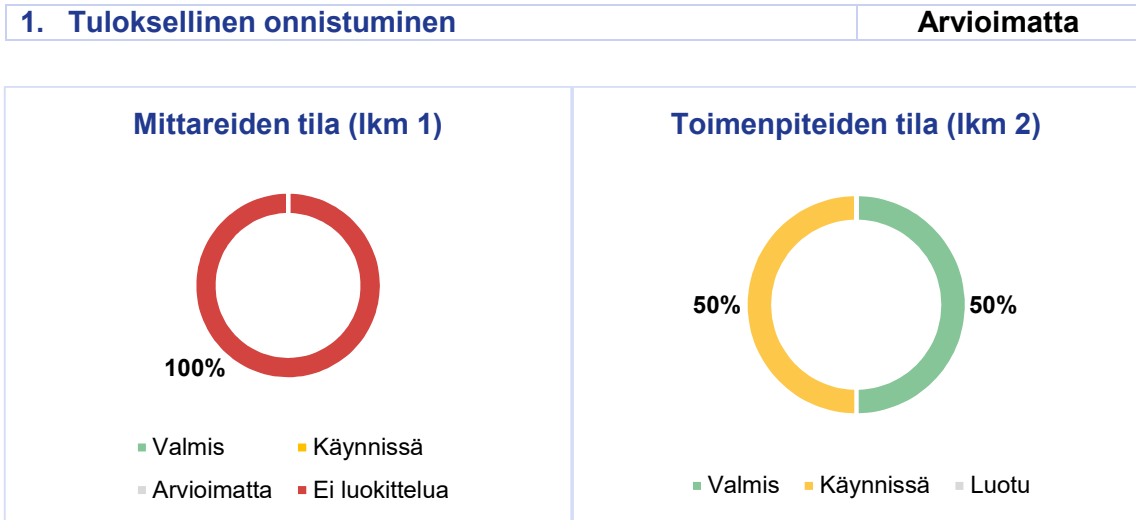
Toimialan sairaalapalvelut tulosalueita ovat akuuttisairaalan päivystystoiminta, leikkaustoiminta ja medisiininen toiminta, hoito-osastot sekä diagnostiikka ja tukitoiminnot. Koko toimintaa tukeva diagnostiikka ja tukipalvelut käsittävät kuvantamisen, kliinisen neurofysiologian, kliinisen fysiologian ja isotooppiäketieteen sekä koko Pohjanmaata käsittävän välinehuollon sekä apteekkipalvelut. Laboratoriopalvelut ja patologia on ulkoistettu FimLab Laboratoriot Oy:lle.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

1 000 euroa	TA 2023	MUUTETTU TA 2023	TP 2023	POIKKEAMA	POIKKEAMA- %
Toimintatuotot	82 869	83 735	84 694	959	1,1
Toimintakulut	-314 206	-322 889	-326 051	-3 163	-1,0
Toimintakate	-231 338	-239 154	-241 358	-2 204	-0,9

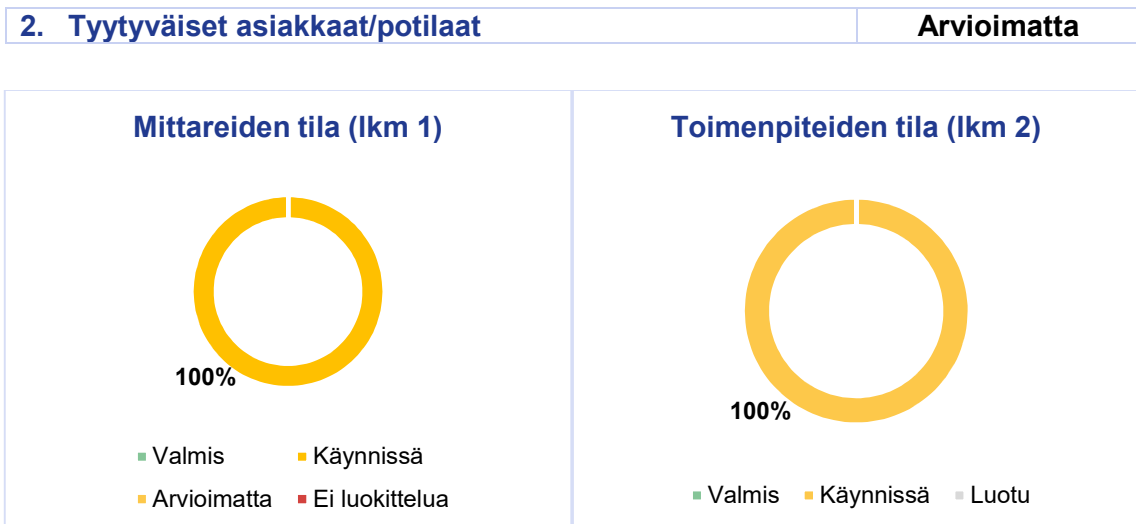
Toimialan sairaalapalvelut toimintakatteensa toteuma -241,4 milj. euroa oli 101,0 % muutetun talousarvion toimintakatteesta. Vuoden 2023 aikana hyväksyttiin talousarviomuutos, jossa lisättiin toimintatuottoja 0,9 milj. euroa ja toimintakuluja 8,7 milj. euroa. Toimintatuottojen lisäys kohdistui kokonaisuudessaan sisäisiin tuottoihin. Toimintakulujen suurimmat lisäykset kohdistuivat henkilöstökuluihin 2,9 milj. euroa ja aineisiin, tarvikkeisiin ja tavariin 1,6 milj. euroa. Toimintakulut toteutuivat 3,2 milj. euroa muutettua talousarviota suurempana. Henkilöstökulujen toteuma -74,1 milj. euroa oli 4,5 milj. euroa muutettua talousarviota pienempi. Sisäiset resurssipalvelut -47,5 milj. euroa toteutuivat 3,5 milj. euroa muutettua talousarviota suurempana. Palveluiden ostot -88,3 milj. euroa toteutuivat 6, milj. euroa muutettua talousarviota suurempana. Asiakaspalveluiden ostojen toteuma -52,9 milj. euroa ylitti muutetun talousarvion 5,1 milj. euroa. **Tilinpäätöksen mukaan asiakaspalvelujen ylitys johtuu pääosin tietyn hoidon keskittämisestä yliopistosairaalaan, mitä ei voitu ennakoida riittävästi budjetissa, mutta myös siitä, että lääkäripulan vuoksi oman toiminnan sijaan on jouduttu ostamaan asiakaspalvelua muilta hyvinvointialueilta.** Aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden toteuma -27,6 milj. euroa alitti 1,0 milj. euroa muutetun talousarvion.

Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

Tavoitteen, tuloksellinen onnistuminen, toteumaa ei tilinpäätöksen mukaan ole arvioitu. Tavoitteen mittari, kokonaiskustannukset 100 %, ei toteutunut. Toteuma oli 101,6 % ja mittarin värinä oli punainen ilman sanallista luokittelua. Tavoitteen sanallisessa arvioissa on mainittu, että toimintakate ylittää 0,9 % muutetun talousarvion eli 2,2 milj. eurolla.

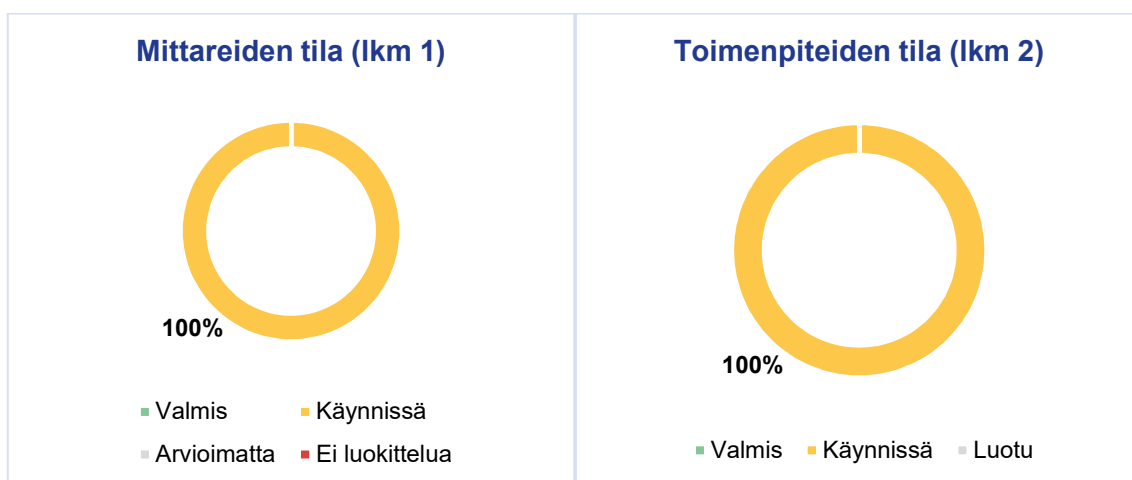
Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty kaksi toimenpidettä. Valmiina olevana toimenpiteenä oli kokonaiskustannusten seuraaminen kuukausittain. Käynnissä olevana toimenpiteenä oli hoitojen ja tutkimusten tarjoaminen asiakkaille ja potilaille.

Tavoitteen, tyytyväiset asiakkaat ja potilaat, toteumaa ei tilinpäätöksen mukaan ole arvioitu. Tavoitteen mittari, HaiPro total, luokat 4-5 ja Never events, tavoite 3 000, ei toteutunut. Toteuma oli 3 014 ja mittarin tilaksi oli määritelty käynnissä. Tavoitteen sanallisessa arvioissa on kerrottu, että potilasturvallisuusilmoitusten (HaiPro) kokonaismäärä kuin myös luokkien neljä-viisi tapahtumat ovat kasvaneet vuoteen 2022 verrattuna. Yhtenä syynä kasvuun mainitaan yhteispäivystyksen kuormitustilanne.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty kaksi toimenpidettä. Käynnissä olevia toimenpiteitä olivat annettavan hoidon laadun ja asiallisuuden tarkkailu sekä suunnitellun hoidon aikarajoissa pysyminen.

3. Oikea potilas, oikeassa paikassa, oikeaan aikaan	Arvioimatta

Tavoitteen, oikea potilas, oikeassa paikassa, oikeaan aikaan, toteumaa ei tilinpäätöksen mukaan ole arvioitu. Tavoitteen mittarin klinikkavalmiit/yleislääketieteen potilaat erikoissairaanhoidossa toteuma oli 21. Tavoitearvoa ei ole määritetty, mutta mittarin tilaksi oli määritetty käynnissä. Toteuman sanallisen arvion mukaan liian paljon potilaita on väärällä hoitotasolla.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritetty kaksi toimenpidettä. Käynnissä olevia toimenpiteitä olivat oikeantasaisen hoitopaikan täyttö ja synnytysten saaminen omalle alueelle.

6.7. Aluehallinto

Toimialan hallinto tulosalueita ovat hyvinvointialuejohto, hallinto, kiinteistöt, tekniikka ja it, talous- ja materiaalihallinto, henkilöstöhallinto, strategia ja kehittäminen sekä laatu ja valvonta. Toimiala sisältää myös poliittisen päätöksenteon rakenteet ja päätösten toimeenpanon.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

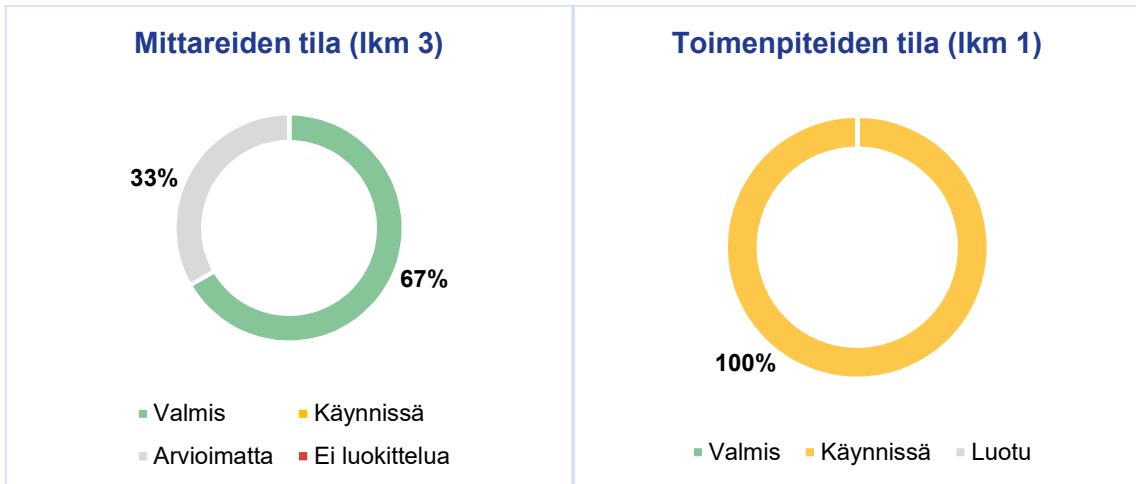
1 000 euroa	TA 2023	MUUTETTU TA 2023	TP 2023	POIKKEAMA	POIKKEAMA- %
Toimintatuotot	139 798	160 763	154 348	-6 415	-4,0
Toimintakulut	-126 019	-146 984	-142 672	4 312	2,9
Toimintakate	13 779	13 779	11 676	-2 103	-15,3

Toimialan aluehallinto toimintakatteen toteuma 11,7 milj. euroa oli 84,7 % muutetun talousarvion toimintakatteesta. Vuoden 2023 aikana hyväksyttiin talousarviomuutos, jossa lisättiin toimintatuottoja 21,0 milj. euroa ja toimintakuluja 21,0 milj. euroa. Toimintatuottojen lisäys kohdistui tukiin ja avustuksiin 7,4 milj. euroa ja sisäisiin tuottoihin 13,5 milj. euroa. Toimintakulujen suurimmat lisäykset kohdistuivat henkilöstökuluihin 4,6 milj. euroa ja palveluiden ostoihin 10,7 milj. euroa, jossa merkittävimpänä lisäyksenä oli ICT-palvelut 7,2 milj. euroa. Toimintakulut toteutuivat 4,3 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Henkilöstökulujen toteuma -28,4 milj. euroa oli 1,4 milj. euroa muutettua talousarviota pienempi. Palveluiden ostot -39,6 milj. euroa toteutuivat 2,1 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. ICT-palvelujen toteuma -19,0 milj. euroa ylitti muutetun talousarvion 1,0 milj. euroa.

Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

1. Hyvinvointialueen yhtenä tavoitteena on olla Suomen paras hyvinvointityönantaja

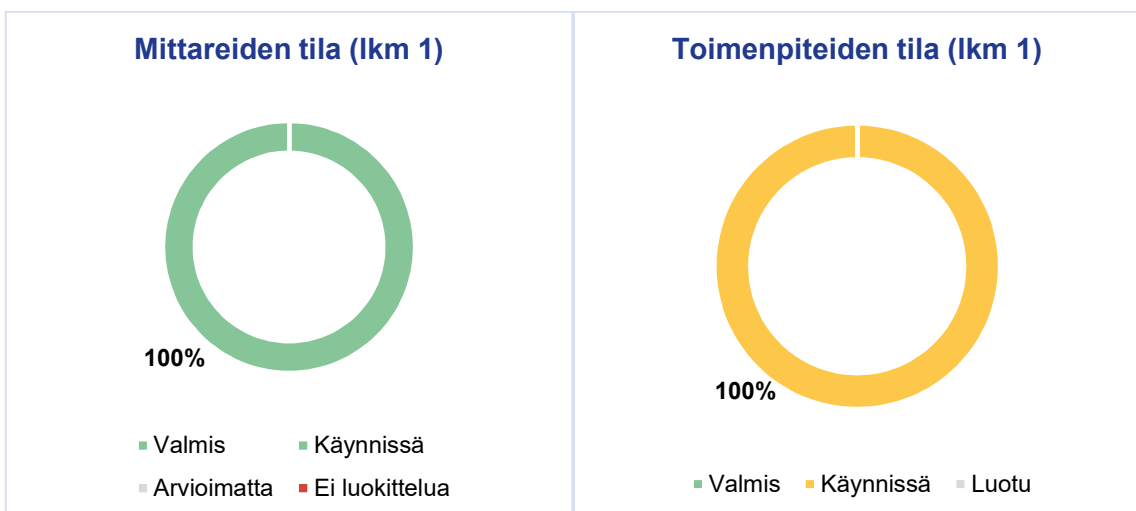
Käynnissä

Tavoitteen toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen toteutumista on seurattu kolmen mittarin avulla, jotka olivat henkilöstöstrategiassa mainitut mittarit, henkilökunnan suosittelemiseksi (NPS) ja koulutuspäivä työntekijää kohden. Mittarin, henkilöstöstrategiassa mainitut mittarit, tilana oli arvioimatta. Tavoitteen sanallisen arvion mukaan on haasteellista saada eri järjestelmistä relevantteja lukuja henkilöstöstrategiassa mainituille mittareille. Mittarit NPS ja koulutuspäivät työntekijää kohden oli määritelty valmiiksi, mutta toteutuiko tavoitetaso ei ollut todettavissa arvioinnista puuttuvan tavoitearvon vuoksi. NPS luku yksi tarkoittaa erittäin epätodennäköistä suosittelemista. Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty toimenpiteitä hyväksytyyn henkilöstöstrategian mukaisesti.

2. Hyvinvointialueella on palveluverkosto, joka on tarkoituksenmukainen ja kustannustehokas suhteessa kiinteistöjen käyttöön ja jossa myös digitaalisia ja mobiilipalvelukanavia käytetään vaikuttavasti

Käynnissä

Tavoitteen toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen mittari, toimipisteiden ja mobiililaitteiden määrä -10, toteutui. Toteuma oli -12 ja sanallisen arvion mukaan lopetettuja kiinteistöjä oli 12 kpl, noin 4 502 m² ja näiden vuokrat olivat noin 49 400 euroa kuukaudessa. Tavoitteen

saavuttamiseksi oli määritelty yksi toimenpide, hyväksytty suunnitelma alueen palveluverkostolle, joka oli käynnissä oleva.

3. Pohjanmaan hyvinvointialueella on hyväksytty laatusertifikaatti, joka on saatu ulkoisen auditoinnin kautta

Käynnissä

Tavoitteen toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen mittari, tarpeellisten laadittavien ja käytettävien prosessikuvausten ja ohjeiden osuus 100, ei toteutunut. Toteuma oli 40, mutta mittarin tilaksi oli määritelty valmis. Sanallisen arvion mukaan aluehallitus on hyväksynyt syyskuussa 2023 hyvinvointialueen ydinprosessit ja johtoryhmä on hyväksynyt joulukuussa 2023 pelastuslaitoksen, resurssijohdon, lääkinnällisten ja ei lääkinnällisten tukitoimintojen sekä hallinnon pääprosessit sekä keskusteli sektorikohtaisista pääprosesseista. Työ prosessien osalta jatkuu vuonna 2024.

6.8. Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus

Toimiala asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus koordinoi valtakunnallisesti asiakas- ja potilasturvallisuuden kehittämistä, suunnittelua, seurantaa ja arviointia. Toimintaa ohjaa, seuraa ja arvioi sosiaali- ja terveysministeriö.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

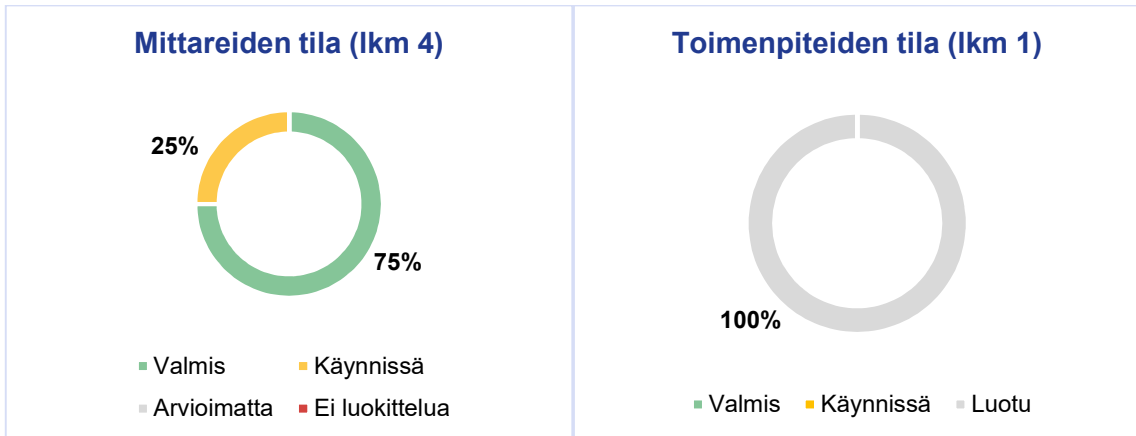
1 000 euroa	TA 2023	MUUTETTU TA 2023	TP 2023	POIKKEAMA	POIKKEAMA- %
Toimintatuotot	1 489	1 512	1 540	28	1,8
Toimintakulut	-1 489	-1 512	-1 540	-28	-1,8
Toimintakate	0	0	0	0	0,0

Toimialan asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen toimintakate toteutui muutetun talousarvion mukaisesti. Toimintatuotot muodostuivat sosiaali- ja terveysministeriön (STM) myöntämästä 1,1 milj. euron rahoituksesta ja sisäisistä tuotoista 0,4 milj. euroa. Toimintakuluista suurin erä oli henkilöstökulut 1,3 milj. euroa.

Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

1. Asiakas- ja potilasturvallisuusstrategia on toimeenpantu 2026 mennessä toimenpideohjelman tavoitteiden mukaan

Valmis

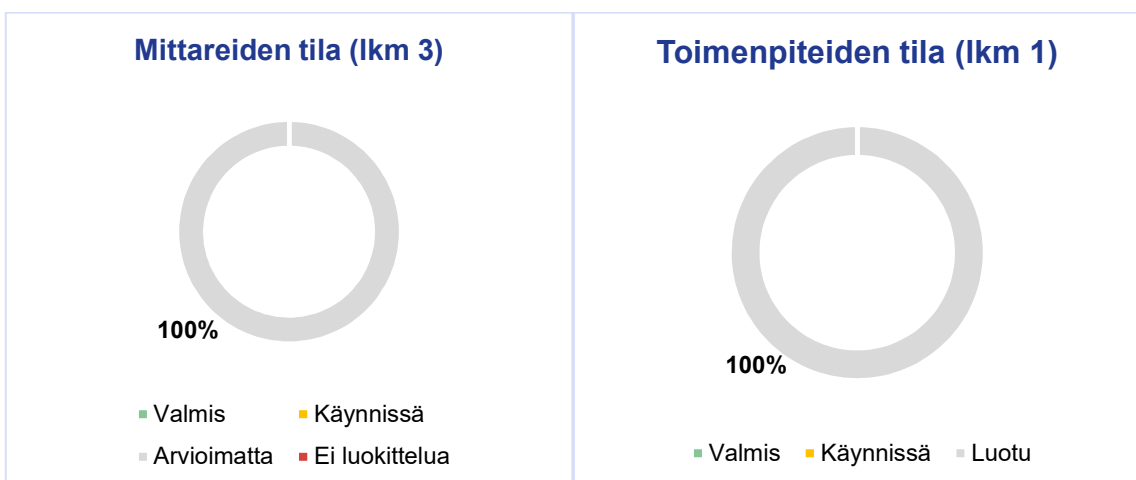

Tavoitteen, asiakas- ja potilasturvallisuusstrategia on toimeenpantu 2026 mennessä toimenpideohjelman tavoitteiden mukaan, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen toteutumisen seuraamiseksi oli asetettu neljä mittaria. Tavoitteen mittari, asiakas- ja potilasosallisuutta raportoivien hyvinvointialueiden määrä 10, toteutui. Toteuma oli 15 ja mittarin tilaksi oli määritelty käynnissä. Tavoitteen mittari, strategian kärkimittareiden lukumäärä 5, jotka ovat käytössä Suomessa, toteutui kuten myös tavoitteen mittari, osuus strategian tavoitteista, joiden seuranta ja arviointi on katettu 80 prosenttisesti keskuksen kokoamassa vuosiraportissa. Tavoitteen mittari, palvelunjärjestäjien määrä 10, jotka raportoivat julkisesti strategian etenemisestä (21 hyvinvointialuetta, Helsinki ja HUS), toteutui. Toteuma oli 21 palvelunjärjestäjää.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty asiakas- ja potilasturvallisuuden itsearviointi, jonka tila oli määritelty luoduksi.

2. Asiakas- ja potilasturvallisuuden mittaristot valmistuvat hyvinvointialueiden käyttöön tiedolla johtamisen tueksi

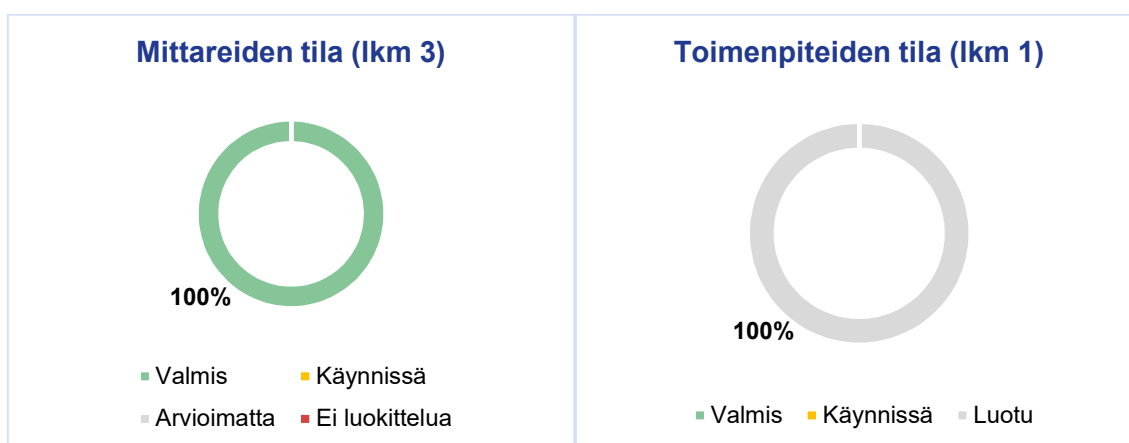
Käynnissä

Tavoitteen toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen toteutumisen seuraamiseksi oli asetettu kolme mittaria, joiden tila oli arvioimatta. Tavoitteen saavuttamiseksi oli yksi toimenpide asiakas- ja potilasturvallisuuden mittaristot, mikä oli tilassa luotu.

3. Asiakas- ja potilasturvallisuus perustuu tutkittuun tietoon, ammattihenkilöiden osaamiseen ja parhaisiin käytäntöihin

Valmis

Tavoitteen toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen toteutumisen seuraamiseksi oli asetettu kolme mittaria. Tavoitteen mittarit, keskuksen järjestämiin koulutuksiin ja verkostotapahtumiin osallistumisten tavoitemäärä 3 000 toteutui ollen 3 322 kuten myös keskuksen viestintätuotteiden seuraajien tavoitemäärä 5 000 toteutui ollen 5 565. Myös tutkimustulosten- ja raporttien julkaisu ammattilehdissä toteutui. Tavoitteen saavuttamisen toimenpiteeksi oli määriteltä tutkimustulosten ja raporttien julkaisu.

6.9. Pelastuslaitos

Toimiala pelastuslaitos huolehtii alueen onnettomuuksien ehkäisystä ja pelastustoiminnasta tavoitteena hyvä turvallisuuskulttuuri, vähemmän onnettomuuksia ja pienemmät vahingot, nopea ja tehokas apu onnettomuuksissa ja poikkeusoloissa sekä aktiivinen yhteistoiminta. Toimialan tulosalueita ovat pelastustoiminta, onnettomuuksien ehkäisy ja varautuminen.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

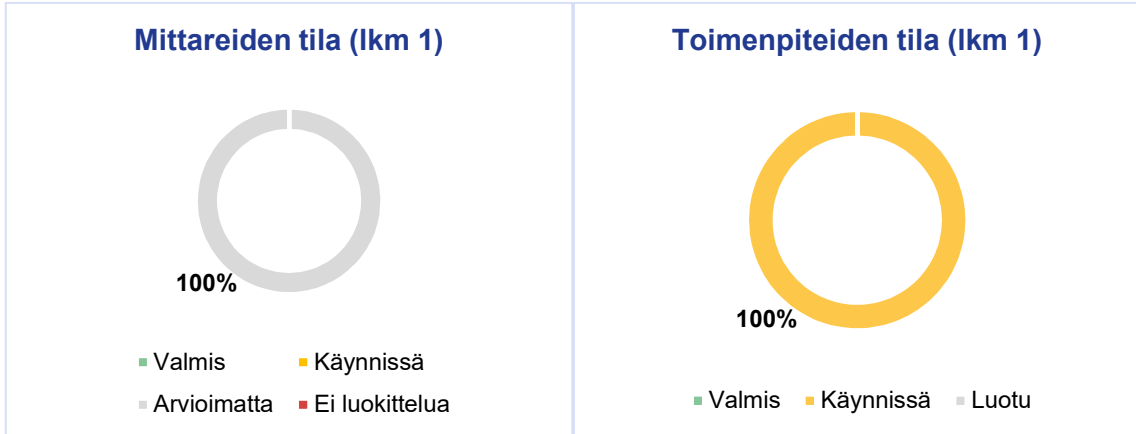
1 000 euroa	TA 2023	MUUTETTU TA 2023	TP 2023	POIKKEAMA	POIKKEAMA- %
Toimintatuotot	209	471	1 227	756	160,3
Toimintakulut	-18 140	-19 968	-17 036	2 932	14,7
Toimintakate	-17 931	-19 497	-15 809	3 688	18,9

Toimialan pelastuslaitos toimintakatteen toteuma -15,8 milj. euroa oli 81,1 % muutetun talousarvion toimintakatteesta. Vuoden 2023 aikana hyväksyttiin talousarviomuutos, jossa lisättiin toimintatuottoja 0,3 milj. euroa ja toimintakuluja 1,8 milj. euroa. Toimintatuottojen lisäys kohdistui kokonaisuudessaan sisäisiin tuottoihin. Toimintakulujen suurin lisäys kohdistui henkilöstökuluihin 1,5 milj. euroa. Toimintakulut toteutuivat 2,9 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Henkilöstökulujen toteuma -10,8 milj. euroa oli 2,3 milj. euroa muutettua talousarviota pienempi.

Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

1. Luotettavin viranomainen

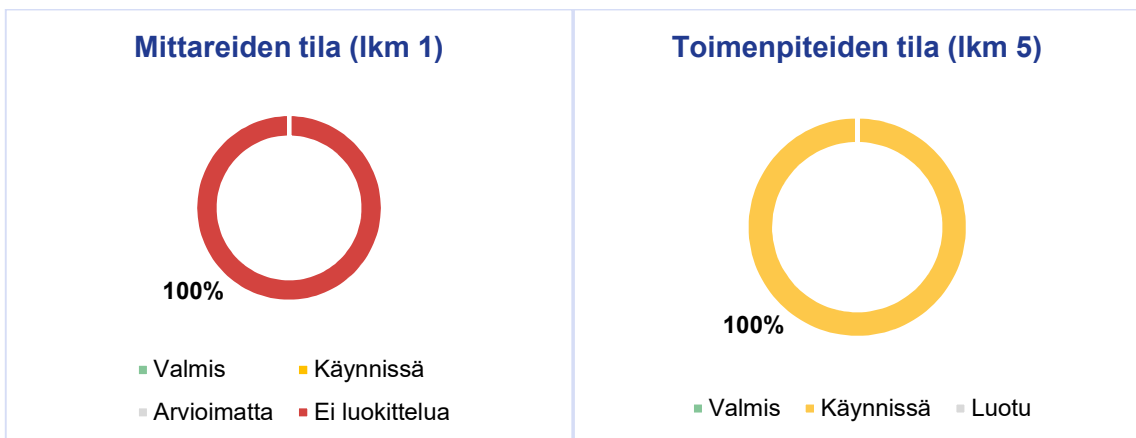
Käynnissä

Tavoitteen, luotettavin viranomainen, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen mittari, asiakaspalautteet 100, ei toteutunut. Toteuma oli 80. Mittarin tilana oli arvioimatta. Tavoitteen saavuttamisen toimenpiteeksi oli määritelty osaamisen ylläpitäminen.

2. Hyvinvoiva henkilökunta

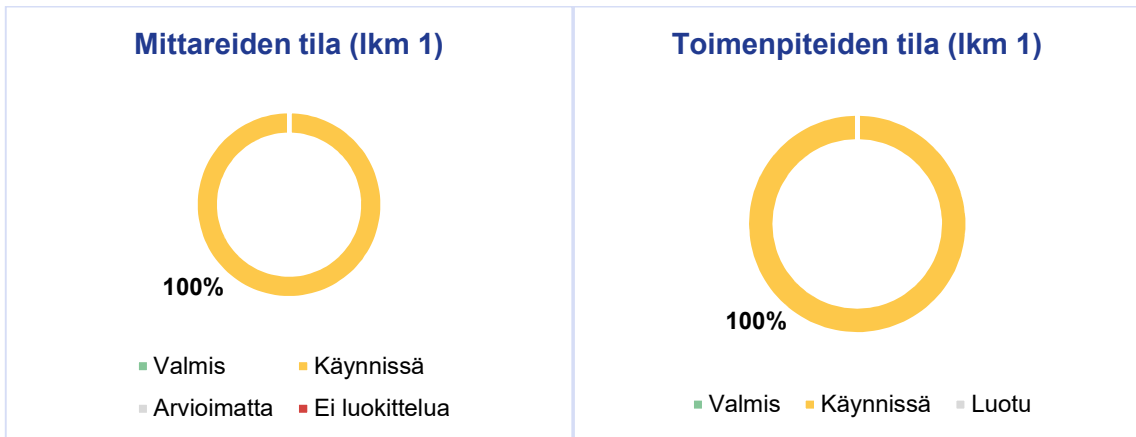
Käynnissä

Tavoitteen, hyvinvoiva henkilökunta, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen mittarina on työhyvinvointikysely, jota ei ole tavoitteen sanallisen arvion mukaan vielä toteutettu. Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty viisi toimenpidettä, jotka olivat kaikki käynnissä. Toimenpiteinä oli eri-ikäisten työntekijöiden tukeminen, koko henkilöstön huomioiminen muutoksessa, valmentavan esimiestyön vahvistaminen sekä yhteisen toimintamallin ja yhteisten toimintatapojen luominen.

3. Taloudellinen toiminta

Käynnissä

Tavoitteen, taloudellinen toiminta, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen mittarina on resurssien käyttö. Toteuma oli 80, kun tavoitetaso oli 100. Mittarin tilaksi oli määritetty käynnissä. Tavoitteen saavuttamisen toimenpiteenä oli talouden seuranta.

Havainnot ja suositukset

- Tilinpäätöksessä tavoitteen toteumaa, mittarin ja toimenpiteen tilaa luokiteltiin sekä liikennevalomallilla että sanallisesti. Vihreä väri kuvasti valmista ja keltainen väri käynnissä olevaa. Mittarin tilana oli käytetty myös punaista väriä, mistä ei ollut sanallista luokittelua. Seitsemästä (13 %) mittarista puuttui tavoitearvo ja kuudesta (11 %) mittarista toteuma-arvo. Osasta mittareista puuttui mittarin yksikkö tai mittarin esittämistapa ei ollut muutoin riittävän ymmärrettävä. Sitovan tavoitteen toteutumisen edellytys tai luokittelu käynnissä olevaksi jäi osittain avoimeksi. Tuleeko tavoitetaso saavuttaa kaikissa mittareissa, että sitova tavoite on valmis?

Tarkastuslautakunta suosittelee tarkentamaan toiminnallisten tavoitteiden esittämistä ja avaamaan sanallisesti luokittelujen kriteerit.

7. Arviointiohjelman 2023 mukaiset arviointikohteet

7.1. Hankinnat

Julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (hankintalaki) mukaan julkisilla hankinnoilla tarkoitetaan sellaisia tavara-, palvelu- ja rakennusurakkahankintoja, joita julkisen sektorin hankintayksiköt tekevät julkisilla varoilla oman organisaation ulkopuolelta. Puheena olevassa laissa määrätään, millaisen menettelyn kautta julkisen hankinnan tulee tapahtua. Ensisijaisena periaatteena julkisissa hankinnoissa on hankintojen kilpailuttaminen. Hankinta voidaan toteuttaa ilman tarjouskilpailua vain hankintalaissa erikseen mainituista syistä. Yleisenä periaatteena julkisissa hankinnoissa ovat avoimuus, tasapuolisuus, syrjimättömyys ja suhteellisuus.

Valtiovarainministeriön syksyllä 2023 julkaiseman Julkisten hankintojen käsikirja 2023 mukaan hankintatoiminnan tehtävänä on varmistaa, että organisaatiolla on tarvittavat edellytykset tulokselliseen toimintaan ja että hankinnat tukevat organisaation strategisten tavoitteiden toteuttamista. Hankintatoiminnan tarkoituksena on hankkia ja jakaa käyttöön organisaatiolle asiakkaiden tarpeiden mukaisia, käyttötarkoituksensa sopivia ja korkealaatuisia tuotteita ja palveluja käytössä olevien resurssien puitteissa kustannustehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Pohjanmaan hyvinvointialueen hankintoja ohjaa tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan muun muassa laki julkisista hankinnoista, jota täsmentää Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymän hallituksen 25.10.2021 § 67 hyväksymä hankintaohje ja 16.12.2021 § 102 hyväksymä hankintoja koskeva päätösvalta. Hankintaohje määrittää hankintojen toteuttamisen periaatteet ja linjaukset kuten, että jokainen hankinta valmistellaan moniammatillisessa yhteistyössä siten, että saadaan tarkoituksenmukainen lopputulos ja että jokainen hankinta on nähtävä kokonaisuutena ja että on ymmärrettävä hankinnan merkitys sekä vaikutukset. Hankintoja koskevassa päätösvallassa on määriteltävä, keillä on oikeus tehdä

hankintapäätöksiä ja allekirjoittaa sopimuksia eri tyyppisille hankinnoille. Tarkastuslautakunnan havainnon mukaan välttämättömät tekniset korjaukset edellä mainittuihin hyvinvointialueen ohjeisiin on tekemättä ja hyväksymättä hyvinvointialueen aluehallituksessa. Tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan hallintojohtaja on perustanut työryhmän ohjeiden päivittämistä varten. Sopimushallinnan ohjeen aluehallitus on vahvistanut 19.2.2024 § 42. Ohjeella määritellään sopimushallinnan roolit, vastuut ja toimintaohjeet. Ohjeessa viitatuista hyvinvointialueen sopimusprosessit ja siihen liittyvät vastuut määritellään erikseen vuoden 2024 aikana.

Hankinnoissa huomioidaan tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueen strategia 2023–2026 ja kansallinen julkisten hankintojen strategia, joka on laadittu Valtiovarainministeriön ja Suomen Kuntaliitto ry:n toimenpideohjelmassa ja on julkaistu syyskuussa 2020. Hankintoja ohjaa hyvinvointialueen strategian tavoite resurssit käytetään vaikuttavasti. Kansallisessa julkisten hankintojen strategiassa kehittämisen kärkenä ovat hankintojen strateginen johtaminen ja hankintojen edistäminen.

Suuntaviivoja hankinnan suunnittelulle, josta vastaa hankinnan toimeksiantaja, määrittää Pohjanmaan hyvinvointialueen strategian mukaisten palvelujen järjestämistä ja tuottamista koskeva palvelustrategia 2023–2025 ja monituottajuusmalli, jotka aluevaltuusto on hyväksynyt 16.12.2022 § 121 ja § 122. Palvelustrategiassa on asetettu tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen toteuttamiselle ottaen huomioon hyvinvointialueen asukkaiden tarpeet, paikalliset olosuhteet, palvelujen saatavuus sekä kustannusvaikuttavuus. Monituottajuusmalli perustuu hyvinvointialueen strategiaan ja palvelustrategiaan. Malli ohjaa palvelujen suunnittelua, hankintaa, sopimusten toteutusta, arviointia ja valvontaa. Malli ohjaa myös hyvinvointialueen elinkeinoelämän kanssa ja yhdyspinnoilla tehtävää yhteistyötä.

Pohjanmaan hyvinvointialueella hankinta-toiminta on keskitetty hankinta- ja logistiikkayksikköön, joka kuuluu talous- ja materiaalihallinnon tulosalueeseen ja aluehallinnon toimialaan. Yksikön toiminnasta, taloudesta ja palvelun toimivuudesta sekä yksikön johtamisesta vastaa hankintajohtaja. Hankinta- ja logistiikkayksikön toiminta on jaettu hankinta- ja varastopalveluihin sekä kuljetuksiin. Yksikön tehtävänä on hoitaa tavaroiden ja palveluiden kilpailutukset, hankintasopimukset, ulkoiset ja sisäiset tilaukset, saapuvan tavaran vastaanotot ja varastoinnit. Hyvinvointialueen yhteisen Fiori tilausjärjestelmän kautta kustannuspaikkojen nimeämällä työntekijöillä on mahdollisuus tilata tuotteita hyvinvointialueen varastoista ja tehdä hankintaehdotuksia ulkoisilta toimittajilta tilattavista tuotteista eli tehdä pienhankintoja. Yksikössä oli vuonna 2023 yhteensä 37 työntekijää, joista hankintapalveluissa työskentelee kymmenen henkilöä ollen neljä kilpailuttajaa, viisi tilaajaa, materiaali-koordinaattori ja hankintajohtaja. Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan yksikön henkilöstöresurssit ovat arviointihetkellä riittävät. Hankintatoiminnan asiantuntijoiden osaamisen ylläpitäminen ja kehittäminen varmistetaan osallistumalla ulkoisiin hankintakoulutuksiin ja -tilaisuuksiin. Myös sisäiset viikoittaiset tiimipalaverit nähdään yksikössä merkittävänä osaamisen kehittämisen mahdollistajana, kun tietoa jaetaan ja eteen tulleita ongelmia ratkaistaan.

Hankintatoiminnan tukena Pohjanmaan hyvinvointialueen hankintayksiköllä on mahdollisuus käyttää yhteishankintayksiköitä kuten Hansel Oy:tä tai TeeSe Botnia Oy Ab:tä. Yhteishankintayksiköllä tarkoitetaan hankintalain mukaan hankintayksikköä, joka tarjoaa yhteishankintatoimintoja ja mahdollisesti hankintojen tukitoimintoja sen suoraan tai välillisesti omistaville hankintayksiköille tai sellaisille hankintayksiköille, joiden oikeudesta käyttää yhteishankintayksikön toimintoja on erikseen säädetty. Hyvinvointialueen hankintayksikössä eri hankintatavat selvitetään tapauskohtaisesti hankintaa valmisteltaessa ja yhteishankintayksikön hyödyntäminen perustuu hankintajohtajan ja hankinnan toimeksiantajan yhteiseen strategiseen päätökseen. Yhteishankinnan hyötyjä ovat muun muassa hankintavolymin

tuomat säästöt ja oman kilpailutuksen tekemisestä säästyneet resurssit. Pohjanmaan hyvinvointialue on liittynyt esimerkiksi seuraaviin Hansel Oy:n yhteishankintoihin: junamatkustuspalvelut, matkatoimistopalvelut, toimistotarvikkeet, puhtaanapidon tarvikkeet ja ravintolapalveluiden pienhankinnat. Vuonna 2024 hyvinvointialue on mukana myös polttoaineiden säiliötoimituksien sekä polttoaineiden tankkaus-korttien yhteishankinnassa.

Pohjanmaan, Satakunnan ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueet muodostavat Länsi-Suomen yhteistyöalueen. Samaan yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden tulee valtuustokausittain laatia keskinäinen yhteistyösopimus, jonka tarkoituksena on työnjako, yhteistyö ja yhteensovittaminen siltä osin kuin on tarpeellista lakisääteisten tehtävien toteuttamisen ja sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusvaikuttavuuden turvaamiseksi. **Perustuen yhteistyösopimukseen ja hankintavolymin mahdollistamiin säästöihin on yhteistyöalue hyödyntänyt yhteishankintaa terveydenhuollon tarvikkeissa. Tämä yhteishankinta kattaa 98 % Pohjanmaan hyvinvointialueen terveydenhoidon tarvikkeista koskien yli 30 tuoteryhmää ja noin 50 000 nimikettä.**

Mikäli Pohjanmaan hyvinvointialueen hankintayksikkö tekee hankinnan hankintalaissa tarkoitettua sidosyksiköstä eli niin sanotusta inhouse-yhtiöstä hankintaa ei tarvitse kilpailuttaa. Inhouse-yhtiöllä tarkoitetaan hankintalain mukaan hankintayksiköstä muodollisesti erillistä ja päätöksenteon kannalta itsenäistä yksikköä, jonka julkinen hankintayksikkö tai hankintayksiköt yhdessä omistavat ja johon ne käyttävät määräysvaltaa samalla tavoin kuin omiin toimipaikkoihinsa. Sidosyksikössä saa olla ainoastaan hankintayksiköiden pääomaa ja sidosyksikön liiketoiminnan harjoittaminen muiden tahojen kuin niiden hankintayksiköiden kanssa on rajoitettua. Pohjanmaan hyvinvointialueen omistajaohjauksen periaatteissa on mainittuna, että hyvinvointialueen tarvitsemia tukipalveluita voidaan järjestää niin sanottujen inhouse-yhtiöiden puitteissa huomioiden hankintalainsäädännön asettamat rajoitukset. Mainittuna periaatteissa on myös, että toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin on yhä tarpeellisempaa varautua ennakoiden. Tarkastuslautakunnan omistajaohjauksen arviointi

on esitetty luvussa 8, mikä sisältää lisätietoa inhouse-yhtiöistä, niiden toimintaympäristössä tapahtuvista muutoksista ja hyvinvointialueen päättämistä toimenpiteistä.

Taulukko 7. Pohjanmaan hyvinvointialueen ja hankinta- ja logistiikkayksikön tunnuslukuja vuonna 2023.

Hankintojen vuotuinen kokonaisarvo 397,9 milj. euroa	Ostopalveluiden osuus vuotuisista toimintakuluista 37 % 328,4 milj. euroa	Hankimme muun muassa: sosiaali- ja terveystarvikkeita ICT-palveluja kuljetus-, ateria-, siivous- ja jätepalveluja terveydenhuollon tarvikkeita lääkintälaitteita, koneita ja kalusteita
Kilpailutusten lukumäärä 155 kpl	Saatujen tarjousten keskimääräinen lukumäärä tarjouspyyntöä kohden 3 - 4	Valitukset markkinaoikeuteet 1 kpl Hankinta-oikaisu 1 kpl
Järjestämisvastuun siirtymisen myötä vastaanotetut sopimukset 1 725 kpl	Henkilöstö: 11 hankintapalvelut 22 varastopalvelut 4 kuljetukset	Hankinta- ja logistiikkayksikön toimintakulut 3,5 milj. euroa

Pohjanmaan hyvinvointialueen hankintojen vuoden 2023 kokonaisarvo 397,9 milj. euroa muodostuu palveluiden ostoista 324,8 milj. euroa, aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden ostoista 59,7 milj. euroa ja investoinneista 13,4 milj. euroa. Ostopalveluiden osuus oli 324,8 milj. euroa eli noin 37 % vuoden 2023 toimintakuluista 888,8 milj. euroa. Ostopalveluiden suurin erä on asiakaspalveluostot 166,9 milj. euroa, jotka palveluna kohdistuvat suoraan asiakkaille. Asiakaspalveluostoja ostetaan muilta hyvinvointialueilta, yrityksiltä ja järjestöiltä. Asiakaspalveluostoihin luetaan myös palvelusetelit. Muita merkittäviä ostopalveluiden eräjä ovat ITC-palvelut 40,7 milj. euroa ja laboratoriopalvelut 20,3 milj. euroa.

Vuonna 2023 tavaroiden ja palveluiden kilpailutusten lukumäärä oli 155 jakautuen hankintalajeittain palveluihin 25 ja tavarahankintoihin 130. Saatujen tarjousten keskimääräinen lukumäärä oli kolmesta neljään tarjousta tarjouspyyntöä

kohden. Haluttu kumppanuus toimittajille ja palveluntarjoajille varmistetaan aktiivisella markkinavuoropuhelulla, jossa potentiaalinen tarjoaja saa tietoa tulevista kilpailutuksista ja hankintayksikön tietoa millaisia tavaroita ja palveluja tarjoajat pystyvät toimittamaan. Että kiinnostuneet yritykset saadaan jättämään myös tarjous, on tarjouspyynnöt laadittu selkeiksi ja oikeudenmukaisiksi. Kehittämiskohteena hankintayksikössä todetaan olevan kilpailutuskalenterin käyttöönotto kilpailutusten suunnittelun avuksi ja toimittajien tietoisuuden lisäämiseksi tulevista kilpailutuksista. Lisäksi viestiminen hyvinvointialueen verkkosivuilla suunnitteilla olevista hankinnoista ja myös voimassa olevista sopimuksista vahvistaisi hankintayksikön mukaan hyvinvointialueen houkuttelevuutta ja avoimuutta.

Julkista hankintaa koskeva asia tulee markkinaoikeudessa vireille kirjallisella valituksella, jonka tekijänä voi olla lähinnä alalla toimiva yrittäjä, joka on osallistunut tarjouskilpailuun tai jonka osallistuminen tarjouskilpailuun on estynyt han-

kintayksiköstä johtuvasta syystä. Tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan markkinaoikeuden käsiteltäväksi on saatettu ainoastaan yksi hankintayksikön hankinta, jossa ratkaisu oli valittajan hyväksi. Hankintaoikaisu mahdollistaa hankintamenettelyssä tapahtuneen virheen korjaamisen mahdollisimman nopeasti. Hankintayksikkö voi ottaa hankintaoikaisuun käsiteltäväkseen omasta aloitteestaan tai asianosaisen vaatimuksesta. Tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan käsiteltäviä hankintaoikaisuja on ollut yksi.

Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymä sekä järjestymisvastuun siirtymisen myötä Pohjanmaan hyvinvointialue vastaanottivat 1 725 sopimusta, jotka on läpikäyty ja luokiteltu asetetun työryhmän toimesta. Tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan hyvinvointialueen hankintayksiköllä ei ole kilpailutusvelkaa vuoden 2023 lopussa. Hankintasopimuksia hallinnoidaan Dynasty sopimushallintajärjestelmällä. Hankintayksikkö vastaa kilpailutuksiin perustuvien sopimusten laadinnasta ja Länsi-Suomen yhteistyö-alueen yhteishankintasopimusten tiedottamisesta. Muut organisaation sopimukset valmistellaan toimialalla tai yhteistyössä yleishallinnon sopimushallinnosta vastaavan hallintopäällikön kanssa. Sopimusta valmisteleva viranhaltija saa tarvittaessa konsultointiapua hankintayksiköstä. Sopimuskauden aikaisesta seurannasta ja valvonnasta vastaa ensisijaisesti sopimuksen yhteyshenkilö. Hankintayksikkö korostaa roolin ja vastuun määrittelyn tärkeyttä, että ne ovat tiedossa. Havaituissa reklamaatiota edellyttävissä tilanteissa tulee toimia hyvinvointialueen reklamointiprosessin mukaan, joka on kuvattu hyvinvointialueen intrassa. Mikäli reklamaatiota ei tehdä prosessin mukaisesti on mahdollista, että ongelma ei tule tietoon eikä ratkais-

tuksi eikä reklamaatiota voida osoittaa jälkikäteen. Sopimuskauden aikana hankintayksikkö on toimeksiantajan apuna muun muassa reklamaatioprosessissa.

Vuoden 2023 tilinpäätöksen mukaan hankinnan- ja logistiikan tulosityksikön toimintakulut olivat noin 3,5 milj. euroa ylittäen talousarvion 0,2 milj. eurolla merkittävästi nousseiden sisäisten vuokrien vuoksi. Yksikön tavoitteena on ostojen ja hankintojen hoitaminen kustannustehokkaasti noudattaen julkisista hankinnoista säädettyä lakia sekä hyvinvointialueen hallintosääntöä ja hankintaohjetta. Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan kustannustehokkuutta on edistetty prosessien ja toiminnallisten rakenteiden jatkuvalla kehittämisellä.

Hankinta- ja logistiikkayksikössä toiminnan merkittävimpänä haasteena nähdään tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan hankintaprosessin suunnitteluvaiheessa tapahtuva palvelukuvauksen laadinta, josta vastaa hankinnan toimeksiantaja. Mikäli kokonaiskuva palvelun sisällöstä puuttuu eikä hankintakohtetta koskevia vaatimuksia pystytä määrittelemään saatetaan hankintaprosessin aikataulun venyessä ja edellisen sopimuskauden päättymisen lähestyessä päätyä vanhentuneiden palvelukuvausten kopiointiin. Tämä haaste on riskikartoituksessa luokiteltu lisäkustannuksia aiheuttavaksi. Yksikön vuoden 2023 erityisiä onnistumisia ovat tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan muun muassa kilpailutusvelan umpeen kurominen, hankintaehdotuksien välitön käsittely, varastopisteiden valikoiman muodostuminen kokonaisuudessaan sopimustuotteista ja hoitotarvikkeiden saanti toimitusongelmista huolimatta.

Havainnot ja suositukset

- Pohjanmaan hyvinvointialueen hankintoja ohjaa tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan muun muassa laki julkisista hankinnoista, jota täsmentää Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymän hallituksen 25.10.2021 § 67 hyväksymä hankintaohje ja 16.12.2021 § 102 hyväksymä hankintoja koskeva päätösvalta.

Tarkastuslautakunta suosittelee hankintaohjeen ja hankintoja koskevan päätösvallan ohjeen päivittämistä välttämättömin teknisin korjauksin.

- Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan Pohjanmaan hyvinvointialue on Länsi-Suomen yhteistyöalueeseen kuuluvana hyödyntänyt yhteistyötä terveydenhuollon tarvikkeiden hankinnoissa.

Tarkastuslautakunta suosittelee kartoittamaan hankintayhteistyön laajentamisen ja kehittämisen mahdollisuuksia yhteistyöalueella.

- Kehittämiskohteena hankintayksikössä todetaan olevan kilpailutuskalenterin käyttöönotto kilpailutusten suunnittelun avuksi ja toimittajien tietoisuuden lisäämiseksi tulevista kilpailutuksista. Lisäksi viestiminen hyvinvointialueen verkkosivuilla suunnitteilla olevista hankinnoista ja myös voimassa olevista sopimuksista vahvistaisi hankintayksikön mukaan hyvinvointialueen houkuttelevuutta ja avoimuutta.

Tarkastuslautakunta suosittelee panostamista viestintään markkinatoimijoiden tietoisuuden lisäämiseksi hyvinvointialueen tulevista hankinta-aikeista.

- Hankinta- ja logistiikkayksikössä toiminnan merkittävimpana haasteena nähdään tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan hankintaprosessin suunnitteluvaiheessa tapahtuva palvelukuvauksen laadinta, josta vastaa hankinnan toimeksiantaja. Mikäli kokonaiskuva palvelun sisällöstä puuttuu eikä hankintakohtetta koskevia vaatimuksia pystytä määrittelemään saatetaan hankintaprosessin aikataulun venyessä ja edellisen sopimuskauden päättymisen lähestyessä päätyä vanhentuneiden palvelukuvausten kopiointiin. Tämä haaste on riskiaroituksessa luokiteltu lisäkustannuksia aiheuttavaksi.

Tarkastuslautakunta korostaa, että hankinnan tavoitteena on vastata hyvinvointialueen tunnistamaan ja määrittelemään tarpeeseen ja suosittelee täten varmistamaan, että hankintaprosessin suunnitteluvaihe on aikataulutettu, organisoitu ja vastuutettu.

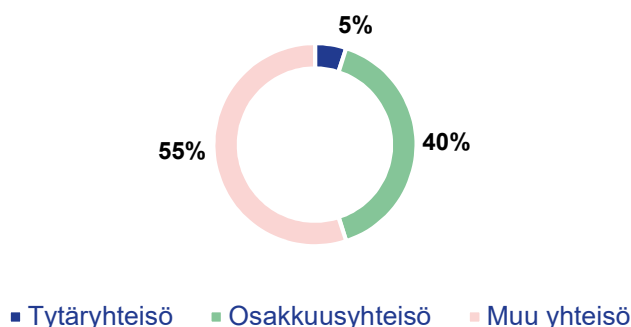
7.2. Omistajaohjaus

Pohjanmaan hyvinvointialueen omistajaohjauksen lähtökohtana on aluevaltuuston 12.9.2022 hyväksymä hyvinvointialuestrategia 2022-2026 ja aluehallituksen 10.10.2022 hyväksymä Pohjanmaan hyvinvointialueen omistajastrategia. Omistajastrategiassa kuvataan omistamisen tavoitteet, perusteet ja luokittelut. Omistajastrategiaa täydentävät omistajaohjauksen asiakirjat omistajaohjauksen periaatteet ja omistajaohjauksen ohjeet.

Pohjanmaan hyvinvointialueen konsernirakenteeseen kuuluu yksi tytäryhteisö, Kiinteistöosa-KEYHTIÖ Eila Oy, jonka omistusosuus on 100 %. Pohjanmaan hyvinvointialue on osakkaana yhteensä 20 osakeyhtiössä 31.12.2023. Yhtiöomistukset on omistajastrategiassa jaoteltu kolmeen luokkaan niiden strategisen käyttötarkoituksen ja omistajan kehittämistavoitteiden mukaan. Osakeyhtiöiden määrä ja osuus aseman mukaan tammikuussa 2023 on esitetty taulukossa 8.

Taulukko 8. Pohjanmaan hyvinvointialueen omistukset jaoteltuna aseman mukaan 27.1.2023.

Omistusten määrä ja aseman mukainen osuus

Osakeyhtiöt	Merkittävä	Tarpeellinen	Hyödyllinen	Yhteensä	Osuus %
Tytäryhteisö	0	1	0	1	5 %
Osakkuusyhteisö	5	2	1	8	40 %
Muu yhteisö	3	2	6	11	55 %
Yhteensä	8	5	7	20	100 %

Lähde: Omistajaohjausjaosto 27.1.2023 § 8, Yhtiöiden luokittelu omistajaohjausstrategian mukaisesti.

Merkittävät yhtiöt tarjoavat Pohjanmaan hyvinvointialueelle sellaisia tukipalveluita, joita hyvinvointialue käyttää päivittäin tai lähes päivittäin. **Tarpeelliset yhtiöt** auttavat hyvinvointialuetta varmistamaan laajan palvelutarjonnan, joka tukee hyvinvointialueen ydintoimintaa. **Hyödyllisen yhtiön** omistaminen tarjoaa hyvinvointialueelle lisäarvoa kuten esimerkiksi sidosyksikköaseman eli inhouse-yhtiöaseman. Omistajastrategian mukaan omistajaohjausjaosto päättää yhtiöiden jaottelusta. Jaosto on hyväksynyt ehdotuksen yhtiöiden luokittelusta 27.1.2023 § 8 vuodelle 2023 ja 7.2.2024 § 4 vuodelle 2024.

Omistajaohjauksella tarkoitetaan hyvinvointialuelain 48 §:n mukaan toimenpiteitä, joilla hyvinvointialue omistajana tai jäsenenä myötävaikuttaa yhtiön ja muun yhteisön hallintoon ja toimintaan. Omistajaohjaus voi liittyä perustamissopimukseen, yhtiöjärjestysmääräyksiin, palvelujen tuottamista koskeviin ja muihin sopimuksiin, henkilövalintoihin, ohjeiden antamiseen hyvinvointialuetta eri yhteisöissä edustaville henkilöille, muuhun hyvinvointialueen määräysvallan käyttöön sekä muihin vastaaviin seikkoihin.

Lisäksi hyvinvointialuelain 49 §:n mukaan omistajaohjauksella on huolehdittava siitä, että hyvinvointialueen tytäryhteisön toiminnassa otetaan huomioon hyvinvointialuekonsernin kokonaisuus. Omistajaohjauksella varmistetaan palveluiden yhdenvertainen saatavuus sekä palveluiden laatu, vaikuttavuus ja kustannustehokkuus hyvinvointialueen tytäryhteisöjen toiminnassa. Omistajaohjauksella varmistetaan myös avoimuuden ja viestinnän samoin kuin palvelujen käyttäjien ja hyvinvointialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutuminen. Puheena olevassa pykälässä säädetään myös konserniohjeesta, jota sovelletaan hyvinvointialueen tytäryhteisöjen ja soveltuvin osin osakkuusyhteisöjen omistajaohjaukseen.

Aluevaltuuston tehtävistä säädetään hyvinvointialuelain 22 §:ssä, minkä mukaan valtuusto päättää muun muassa omistajaohjauksen periaatteista ja konserniohjeesta. Pohjanmaan hyvinvointialueen aluevaltuusto on hyväksynyt päivitettyt omistajaohjauksen periaatteet ja omistajaohjauksen ohjeen 16.12.2022 § 123. Päivityksessä on huomioitu välttämättömät tekniset korjaukset Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymän valtuuston hyväksymiin edellä mainittuihin omistajaohjauksen ohjaaviin asiakirjoihin, jotka olivat pääosin käyttökelpoisia itsehallinnolliselle Pohjanmaan hyvinvointialueelle.

Pohjanmaan hyvinvointialueen omistajaohjauksen periaatteiden tavoitteena on turvata päätöksenteon systemaattisuus, pitkäjänteisyys ja tästä seuraava pääomien käytön te-

hokkuus. Omistajaohjaus sisältää toimintaperiaatteet, joilla johdetaan, ohjataan ja valvotaan hyvinvointialueen tehtäväkokonaisuutta. Periaatteiden mukaan omistamisen tulee olla aktiivista ja sen tarkoituksenmukaisuutta ja organisoitumista on arvioitava säännöllisesti toimintaympäristön muuttuessa.

Pohjanmaan hyvinvointialueen omistajaohjauksen ohjeella luodaan hyvinvointialueen tavoitteiden mukaiset puitteet omistajaohjaukselle yhteisöissä, joissa hyvinvointialueella on omistusosuus. Ohjetta noudatetaan tytäryhtiöiden lisäksi soveltuvin osin myös osakkuusyhteisöjen omistajaohjauksessa. **Omistajaohjauksen ohjeella pyritään ohjauksen yhtenäistämiseen hyvinvointialueen toiminnassa, toiminnan läpinäkyvyyden lisääntymiseen, hyvinvointialueen yhteisöstä saaman tiedon laadun parantamiseen ja tiedonkulun tehostamiseen.**

Pohjanmaan hyvinvointialueen toiminnan omistajaohjauksesta vastaa aluehallitus. Omistajaohjauksen toteuttamisesta vastaa aluehallituksen alainen omistajaohjausjaosto, jonka toiminta perustuu hyvinvointialuelain ja hallintosäännön määräyksiin. Omistajaohjausjaostossa on yhdeksän jäsentä ja jokaisella jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Jaoston esittelijänä toimii hallintojohtaja ja asiantuntijoina jaostossa ovat talousjohtaja, hankintajohtaja, hallintopäällikkö ja palvelupäällikkö. Vuonna 2023 jaosto piti yhdeksän kokousta. Omistajaohjausjaoston hallintosäännön mukaisia tehtäviä on esitetty taulukossa 9.

” Omistajaohjaus

sisältää toimintaperiaatteet, joilla johdetaan, ohjataan ja valvotaan hyvinvointialueen tehtäväkokonaisuutta

Taulukko 9. Omistajaohjausjaoston tehtäviä Pohjanmaan hyvinvointialueen hallintosäännön mukaan.

Omistajaohjausjaoston tehtäviä		
Valmistele omistajaohjauksen periaatteet, omistajaohjauksen ohjeen ja omistajastrategian ja muiden keskeisten omistajaohjausasiakirjojen päivittämisen	Valmistele yhtiöiden perustamista tai osakkeiden ostamista ja myyntiä koskevat asiat	Valitse edustajat hallituspaikoille ja nimeää edustajat yhtiö-, osakas- ja muihin vastaaviin kokouksiin
Antaa ohjeet yhteisöjen yhtiökokouksessa tai vastaavissa elimissä hyvinvointialuetta edustaville henkilöille hyvinvointialueen kannan ottamisesta käsiteltäviin asioihin	Hyväksyy yhtiöjärjestyksen muutokset, osakassopimukset sekä tytär- ja osakkuusyhteisön välistä suhdetta koskevat sopimukset	Järjestää tytär- ja osakkuusyhteisöjen sopimushallinnan ja valvoo, että yhteisöjen kanssa sovitut sopimukset ohjaavat palvelujen tuotantoa riittävässä määrin
Päätää vuosittain tytär- ja osakkuusyhteisöille annettavien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden asetamisesta	Seuraa tytär- ja osakkuusyhteisöjen toimintaa, tekee tarvittaessa toimenpide-ehdotuksia havaitsemistaan epäkohdista yhtiön johdolle ja raportoi vuosittain aluehallitukselle	Raportoi jatkuvasti aluehallitukselle tytär- ja osakkuusyhteisöjen toiminnasta jaoston laatimin pöytäkirjoin ja vuosittaisin vuosikertomuksin

Omistajaohjausjaosto on 27.1.2023 § 5 merkinyt tiedoksi tilannekatsauksen perustetuista yhtiöistä. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen ja jaoston pöytäkirjojen perusteella omistajaohjausjaosto on valmistellut aluehallitukselle muun muassa Stöd Botnia Tuki Ab Oy:n perustamista ja Pohjanmaan maahanmuuttokeskus Oy:n osakkeiden ostamista koskevat asiat. Stöd Botnia Tuki Ab Oy on perustettu yhdessä Kristiinankaupungin, Kaskisten kaupungin, Korsnäs ja Vöyrin kunnan kanssa. Yhtiön toimialana on ateria- ja siivouspalvelut sekä näihin liittyvät tuki- ja asiantuntijapalvelut. Yhtiö toimii sidosyksikkönä, joka tuottaa tukipalveluja omistajilleen. Pohjanmaan maahanmuuttokeskus Oy:n osakkuus mahdollistaa perheryhmäkoti palveluiden oston hyvinvointialueelle inhouse -periaatteella Vöyrin kunnan perustamasta yhtiöstä. Viime mainittu ostopalvelu koskee yksin saapuvia pakolaislapsia, jotka ovat saaneet Suomeen oleskeluluvan. Palvelun järjestämisvastuu siirtyi

1.1.2023 kunnilta hyvinvointialueille eikä Pohjanmaan hyvinvointialue voinut enää ostaa kyseistä palvelua kunnalta.

Pohjanmaan hyvinvointialueen omistajastrategian mukaan tulee omistajaroolissa säännöllisesti arvioida liiketoiminnalle asetettujen strategisten kehittämistavoitteiden saavuttamista ja omistaja-arvon kehittymistä sekä omistusrakenteen tarkoituksenmukaisuutta. Omistajaohjausjaosto on 22.2.2023 § 16 päättänyt neuvotteluiden aloittamisesta omistusosuuksien lisäämiseksi TT Botnia Oy:ssä ja Alerte Ab Oy:ssä perustuen siihen, että hyvinvointialueen omistusuuden tulee vastata paremmin hyvinvointialueen osuutta yhtiön kokonaisliikevaihdoista. Omistusosuuksien läpikäynti kohdistettiin hyvinvointialueen toiminnan kannalta merkittäväksi luokiteltuihin kahdeksaan yhtiöön.

Omistajaohjausjaosto nimeää vuosittain edustajat Pohjanmaan hyvinvointialueen omistuksessa olevien yhteisöjen yhtiökokouksiin ja lisäksi jokaiselle yhtiölle erityisen yhteyshenkilön, joka on toisinaan sama henkilö. Yhteyshenkilöt ovat hyvinvointialueen viranhaltijoita tai työntekijöitä, joilla on asiantuntemusta yhtiön toimialalta. Omistajaohjausjaosto on nimennyt edustajat yhtiökokouksiin 22.2.2023 § 15 ja yhteyshenkilöt 27.1.2023 § 7. Yhtiökokouksessa käsiteltävistä asioista omistajaohjausjaosto antaa tarvittaessa ohjeita nimetyille edustajalle ja mikäli asiaa ei ole mahdollista viedä jaostoon keskustellaan siitä jaoston puheenjohtajan sekä ylimmän johdon kanssa. Omistajaohjausjaosto tekee myös ehdotuksia yhtiöiden hallituksen jäseniksi.

Pohjanmaan hyvinvointialueen sopimushallintajärjestelmänä toimii Dynasty, jonka kautta varmistetaan sopimusten valvonta ja muutoshallinta. Sopimushallinnalle on valmistelussa myös erillinen ohje ja sopimusprosessit, joissa on huomioitu hankinnat sidosyksiköistä omana osuutenaan. Inhouse-yhtiöille nimetään omat sopimuksen vastuuhenkilöt, jotka pitävät aktiivisesti yhteyttä yhtiöihin ja varmistetaan, että yhtiöissä on myös nimetty vastaavat henkilöt. Sidosyksiköiden kanssa tehdään useimmiten yhteistyössä puitesopimus/pääsopimus, jonka alaisuuteen tehdään erillisiä palvelusopimuksia taikka toimeksiantosopimuksia. Palvelukuvausten ja palvelutasojen määrittelyn kautta voidaan ohjata palvelujen tuotantoa siten, että se parhaiten vastaa hyvinvointialueiden tarpeita. Vuosittain sovittujen yhteistyökokousten kautta voidaan myös varmistaa, että sopimuksessa määritellyt prosessit ja mallit ovat toteutuneet. Palaute ja tarvittaessa reklamaation antaminen ovat myös tärkeä tapa varmistaa, että mahdolliset virhetilanteet dokumentoidaan ja korjataan.

Omistajaohjausjaosto on päättänyt 27.1.2023 § 9 merkittäväksi luokittelemiensa yhtiöiden vuoden 2023 toiminnallisiksi ja taloudellisiksi tavoiteiksi seuraavaa:

- toimintaa hoidetaan taloudellisesti kestävin perustein,
- palvelutuotanto on laadukasta ja kustannustehokasta ja
- yhtiö selviytyy hyvin verrattuna vastaavien palveluiden hintoihin markkinoilla.

Omistajaohjausjaosto on myös toivonut, että merkittäväksi luokitellut yhtiöt käyvät riittävästi vuoropuhelua hyvinvointialueen kanssa ja toimittavat neljännesvuosittaisen raportin yhtiön toiminnasta ja talousarvion toteutumisesta. Jaosto kehottaa myös varmistamaan, että yhtiöiden omistajaohjauksessa noudatetaan vähintään nykyistä inhouse-yhtiöiden omistajavaikuttamista koskevaa säännöstöä. Tämä voi merkitä muun muassa osakassopimusten tarkistamista ja/tai käyttöönottoa tai muita vastaavia omistusjärjestelyjä.

Merkittäväksi luokiteltujen yhtiöiden toimintaa ja taloudellista tilannetta omistajaohjausjaosto on 27.1.2023 § 8 päättänyt seurata neljännesvuosittain. Tarpeelliseksi ja hyödylliseksi luokiteltuja yhtiöitä omistajaohjausjaosto on päättänyt seurata vuosittaisilla raporteilla, mutta tarvittaessa myös useammin jaoston puheenjohtajan ja hallintojohtajan harkinnan mukaan. Lisäksi omistajaohjausjaosto kutsuu säännöllisin väliajoin yhteisöjen edustajia kuultavaksi kokouksiinsa. Vuonna 2023 tilannekatsauksen olivat jaoston kokouksessa antamassa yhtiön toimitusjohtaja Fimlab Laboratoriot Oy:stä, 2M-IT Oy:stä, Mico Botnia Oy Ab:stä, Pohjanmaan Maahanmuuttokeskus Oy:stä, Stöd Botnia Tuki Ab Oy:stä ja TeeSe Botnia Oy Ab:stä.

Merkittävien yhtiöiden neljännesvuosiraportit on jaosto merkinnyt tiedoksi vuoden 2023 toukuun, elokuun ja marraskuun kokouksessaan. Raportoinnissa yhtiöt vastaavat raportointipohjan kysymyksiin, jotka käsittelevät muun muassa raportointikauden taloudellista tilannetta ja kuluvan vuoden ennustetta, kustannuskehitystä, organisaatiomuutoksia, riskiarviointia ja toiminnan haasteita. Omistajaohjausjaoston vuotta 2023 koskevan vuosiraportin on aluehallitus hyväksynyt 22.1.2024 § 12. Omistajaohjausjaoston esittelytekstin mukaan vuosiraportissa kuvataan jaoston työskentelyä ohjaavia periaatteita, vuodeksi 2023 asetettuja toiminnallisia tavoitteita ja niiden seurantaa, merkittävien inhouse-yhtiöiden säästötoimenpiteitä tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman kautta sekä omistajaohjausjaoston työn jatkoa. Aluehallitukselle jaosto raportoi myös kokouksista laadituin pöytäkirjoin.

Pohjanmaan hyvinvointialueen vuoden 2023 tilinpäätöksessä ostot inhouse-yhtiöiltä olivat yhteensä 101 milj. euroa ollen noin 11 % hyvinvointialueen toimintakuluista. Suurimmat ostot

olivat IT-palvelut 2M-IT Oy:ltä 31,4 milj. euroa, puhdistus- ja kuljetuspalvelut TeeSe Botnia Oy Ab:ltä 23,0 milj. euroa ja laboratoriopalvelut Fimlab Laboratoriot Oy:ltä 19,5 milj. euroa. Omistajaohjausjaosto päätti 30.8.2023 § 58 tulevaisuus ja sopeuttamishojelman 2023–2026 konkreettisena toimienpiteenä vähentää ostopalveluja inhouse-yhtiöiltä 0,6 milj. euroa vuonna 2023. Säästövaatimus kohdistettiin hyvinvointialueen ruoka- ja siivouspalveluihin. Jaosto korosti päätöksessään, että säästövelvoitteet on saavutettava toimintoja tehostamalla. Pohjanmaan hyvinvointialueen toimintaympäristö ja megatrendi-analyysissä on tulevaisuuden uhkaksi tunnistettu tehottomat inhouse-yhtiöt, minkä vuoksi huomiota kiinnitetään kustannustehokkuuteen. Vuosien 2023-2026 ostopalveluiden vähennys inhouse-yhtiöiltä on yhteensä 3,6 milj. euroa. Tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan vuoden 2023 säästövaatimus ei toteutunut, koska toimintojen tehostamisen aikataulu osoittautui liian lyhyeksi.

Omistajaohjauksen merkittävimpänä haasteena jaosto nostaa esiin inhouse-yhtiöiden tulevaisuuden ”Vahva ja välittävä Suomi” hallitusohjelman sidosyksikkökirjausten näkökulmasta. Edellä mainituista kirjauksista näkyy selvästi pyrkimys muutoksiin sidosyksiköiden käytön vähentämiseen. Omistajaohjausjaosto on kokouksessaan 30.8.2023 § 59 käynyt alustavan periaatekeskustelun inhouse-yhtiöiden palveluiden käyttämisestä ja todennut, että lainsäädännön valmistelua seurataan ja asiaan palataan lainsäädäntötyön edettyä. Lisäksi haasteena nähdään hyvinvointialueen ja inhouse-yhtiöiden parhaiden toimintamallien löytäminen sekä vaikutusmahdollisuudet yhtiöissä, jotka eivät ole hyvinvointialueen tytäryhtiöitä. Merkittäväksi onnistumiseksi jaosto mainitsee keskustelemaan työskentelyn ja aktiivisen inhouse-yhtiöiden toiminnan seurannan.

Havainnot ja suositukset

- Pohjanmaan hyvinvointialueen omistajaohjauksen asiakirjoja ovat hyvinvointialuestrategia, omistajaohjausstrategia, omistajaohjauksen periaatteet ja omistajaohjauksen ohje. Omistajaohjauksen keskeinen asiakirja on omistajaohjauksen ohje, jota sovelletaan tytäryhtiöiden lisäksi soveltuvin osin myös osakkuusyhteisöjen omistajaohjauksessa. Muita hyvinvointialueen omistajaohjauksen asiakirjoja ja toimenpiteitä ovat muun muassa perustamissopimukset, yhtiöjärjestysmääräykset, palvelujen tuottamista koskevat ja muut sopimukset, henkilövalinnat ja ohjeiden antaminen hyvinvointialuetta edustaville henkilöille. Muissa kuin tytäryhteisöissä omistajaohjauksen päätösvallan käyttö tapahtuu yhdessä muiden omistajien kanssa, mikä vaikuttaa omistajaohjauksen toteuttamiseen.

Tarkastuslautakunnan mukaan hyvinvointialueen tulee varmistua siitä, että omistajaohjauksen asiakirjat ja toimenpiteet toteuttavat parhaalla mahdollisella tavalla omistajan tahdon ja tavoitteiden huomioon ottamista yhteisön toiminnassa.

- Vahva ja välittävä Suomi hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi julkisten hankintojen tehokkuuden parantaminen, minkä toimina on esitetty inhouse-yhtiöiden käytön rajaamista siivous-, taloushallinto-, ruoka- ja ICT-palveluissa sekä inhouse-yhtiön omistukselle asetettava 10 prosentin vähimmäisomistusosuus. Inhouse-yhtiöhankintojen edellytyksiä on ohjelmassa tarkoitus tiukentaa siten, että ne ovat mahdollisia vain, kun ne ovat kokonaistaloudellisesti markkinavaihtoehtoja edullisempia tai kun tähän on muu erityisen painava julkinen intressi. Hyvinvointialueella inhouse-yhtiöistä tehdyillä hankinnoilla on merkittävä rooli.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että saadun selvityksen mukaisesti inhouse-yhtiöitä koskevan lainsäädännön valmistelua seurataan ja että muutosten edellyttämiin järjestelyihin varaudutaan. Tarkastuslautakunta suosittelee tässä yhteydessä analysimaan, onko inhouse-yhtiön muodossa tapahtuva toiminta kustannustehokasta, mitä vaihtoehtoja on ja mitä vaihtoehtojen vaikutukset ovat muun muassa huoltovarmuuteen.

7.3. Henkilöstön saatavuus ja pysyvyys

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyys ja saatavuus, koskien lähes kaikkia ammattiryhmiä ja koko maata, ovat heikentyneet voimakkaasti viime vuosina. Henkilöstövaje haastaa palvelujen saatavuutta Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) laatiman valtakunnallisen selvityksen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä toteutumisesta 2023 mukaan. Palvelujen yhdenvertaisuuden varmistamiseksi hyvinvointialueiden strategisissa tavoitteissa painottuvat selvityksessä henkilöstön pito- ja vetovoimaa vahvistavat toimet. Selvityksessä kerrotaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon työvoimatarpeen kattamiseksi tarvitaan monenlaisia Hyvän työn –ohjelman viitoittamia toimia. Sosiaali- ja terveysministeriön Hyvän työn –ohjelma 2024–2027 on jatkoa vuosien 2021–2023 aikana käynnissä olleelle Sote-henkilöstön riittävyys ja saatavuus –ohjelmalle, joka tähtää sekä sote- että pelastusalan veto- ja pitovoiman lisäämiseen. Ohjelman sisältökokonaisuuteen sisältyy muun muassa seuraavia toimenpiteitä:

tietopohjan ja ennakoinnin parantaminen, koulutusmäärien lisääminen ja koulutuksen rakenteiden kehittäminen, tehtävien vähentäminen, henkilöstön työnjaon selkeyttäminen, veto- ja pitovoiman tukeminen ja rekrytoinnin laajentaminen.

Kevan toimeksiannosta Aula Research Oy on loppuvuodesta 2022 rakentanut tilastolliseen dataan perustuvan analyysimallin ammattinimiketasoisista työvoimatarpeista ja niiden trendeistä kuntasektorilla. Historiadata ja tulevaisuutta kuvaavan ennustedatan pohjalta analyysi kuvaa, millä alueilla ja missä ammattiryhmissä uhkaa tulevaisuudessa syntyä suurimmat ongelmat työvoiman saatavuuden kannalta. **Tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueen työvoiman tarjonnan tila ja tulevaisuus näyttää sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön osalta samankaltaiselta kuin koko maan tasolla vuonna 2022 ja koko maan tasolle vuoteen 2032 laaditussa ennusteessa, jotka ovat nähtävissä kuviossa 5 ja 6.**

Kuvio 5. Työvoiman tarjonnan tila 2022.

Lähde: KEVA/Aula Research Oy 2023, Kuntasektorin työvoimaennuste, muokattu.

Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueella on yleisesti vajetta sosiaali- ja terveydenhuollossa eri ammattiryhmien työntekijöistä kuten lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä, psykologeista koulupsykologien osalta, lääketieteen erikoisalojen lääkäreistä psykiatriassa, silmätaudeissa ja yleislääketieteessä, kotihoidon lähihoitajista ja röntgenhoitajista. Arviointihetkellä psykiatria ja silmätaudit ovat 70-80 %:sti ostopalveluiden varassa. Myös yleislääketieteessä on nopeasti vaihtuvien tilanteiden vuoksi vaihtelevasti turvaututtava ostopalveluihin. Lääkäreiden, hammaslääkäreiden ja psykologien osalta haasteena on yksityisen palvelutarjonnan lisääntyminen ja sen houkuttelevuus. Hoitotyön henkilöstön sisäinen liikkuvuus suurissa ammattiryhmissä, kuten sairaanhoitajat ja lähihoitajat, on edelleen suurta ja sijaisten saatavuus on mer-

kittävä osa henkilöstön saatavuutta. Pelastuslaitoksen kaksikielisen päällystö- ja alipäällystöhenkilöstön saatavuudessa on haastetta. Pelastuslaitoksen asiantuntijatarvetta lisää yritystoiminnan kasvuun liittyvä rakentaminen hyvinvointialueella. Myös operatiivisen pelastushenkilöstön eläkeiän noston vaikutus on todettavissa siten, että niiden henkilöiden määrä, jotka eivät saavuta eläköitymisikää omassa työssään lisääntyy. Hallinnon henkilöstössä vajetta työntekijöistä on tulosalueilla hallinto sekä laatu, turvallisuus ja valvonta. Resurssivajetta ovat hallinnossa vaikeuttaneet useat hallinnon avoimet työpaikat sekä samanaikaiset tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman sopeuttamisvaatimukset, että ohjelmaan liittyvät yhteistoimintaneuvottelut. Laadun ja valvonnan tuloksikössä henkilöstön jatkuvaan vaihtumiseen ovat vaikuttaneet työkuorma ja työn vaatavuus.

Sosiaali- ja terveydenhuollon resurssijohdon mukaan on erittäin tärkeää seurata, mikä vaikutus henkilöstövajeella on asiakas- ja potilasturvallisuuteen. Henkilöstövajeen vaikutukset näyttäytyvät tapauskohtaisesti eri tavoin palvelutuotannossa kuten palvelun laadussa, palvelun saataavuudessa ja välillisinä vaikutuksina yhdyspintojen palveluille ja toiminnoille.

Kuvio 6. Työvoiman tarjonnan ennuste 2032.

Lähde: KEVA/Aula Research Oy 2023, Kuntasektorin työvoimaennuste, muokattu.

Pohjanmaan hyvinvointialuestrategian 2023–2026 yksi tavoitteista on Suomen parhaat hyvinvointityöntekijät. Tavoitteen saavuttamisen toimenpiteiksi on määritelty henkilöstön osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia tukeva henkilöstö- ja rekrytointistrategia, mentori-ohjelma jokaiselle uudelle työntekijälle, innovaatiotoiminnan kehittäminen, valmentavan ja osallistavan johtamisen kehittäminen sekä henkilöstön osaamisen kehittämisen suunnitelma.

Henkilöstöstrategialla 2023–2026, jonka aluehallitus on hyväksynyt 14.11.2022 § 153 tuetaan hyvinvointialuestrategian toteutumista. Henkilöstöstrategiassa on määritelty tavoitteiksi Suomen parhaat hyvinvointityöntekijät, Suomen paras hyvinvointityönantaja ja korkea työhyvinvointi. Tavoitteiden saavuttamiseksi ja työnantajalupausten täyttämiseksi on määritelty toimenpiteet ja tavoitteiden toteutumista kuvaavat mittarit. Määritellyt toimenpiteet, mittarit ja toteuma-arvot henkilöstöstrategian tavoitteille on esitetty taulukossa 10. Toimenpiteitä seurataan ja täydennetään vuosittain.

Taulukko 10. Henkilöstöstrategian tavoitteille määritellyt toimenpiteet, mittarit ja toteuma-arvot.

Suomen parhaat hyvinvointityöntekijät	Suomen paras hyvinvointityönantaja	Korkea työhyvinvointi
Toimenpiteet		
• Mentori –ohjelman käynnistäminen • Henkilöstön osaamisen kehittämisen suunnitelma ja mahdollistaminen • Pehdytysohjelman kehittäminen • Urakehitysmalli ja räätälöidyt versiot	• Kannustavan palkkaohjelman laadinta • Palkitsemiskäytäntöjen kehittäminen • Henkilöstön osaamisen kehittämisen mahdollistava riittävä resursointi • Työsuhte-etujen kehittäminen • Johtajuuden kehittäminen valmennuksen, koulutuksen ja tuen avulla • Johtamisosaamisen varmistaminen • Turvallinen työpaikkahanke • Terveelliset ja turvalliset työtilat toimintaohjelma • Rekrytinnin innovatiivisten toimintamallien kokeilu • Henkilöstöprosessien yhtenäistäminen ja sujuvoittaminen • Tutkimus- ja kehittämistoiminnan mahdollistaminen	• Yhteisöllinen ja toimintalähtöinen työajan suunnittelu ja käyttöönotto • Työyhteisön ja yhteistyötaitojen kehittäminen • Työhyvinvointia ylläpitävän toiminnan kehittäminen
Mittarit		
• Asiakas NPS-indeksi (Net Promoter Score) (tavoitetasoa ei ole määritetty) • Haipro potilasturvallisuusilmoitus (tavoitetasoa ei ole määritetty) • Hoidon ja palvelun vaikuttavuus (mittari on kehitteillä)	• NPS-indeksi (Net Promoter Score) yli 6 • Palkkataso suhteessa muihin hyvinvointialueisiin (tavoitetaso määrittely on kesken) • Työntekijöiden vaihtuvuus (tavoitetaso määrittely on kesken) • Koulutuspäivät (tavoitetaso määrittely on kesken)	• Työhyvinvointikysely kaikilla osa-alueilla keskitasoa parempi • Sairauspoissaolot alle 5 % • Työtaturmat (tavoitetaso määrittely on kesken)
Toteuma-arvot 2023		
• Asiakas NPS-indeksi 60 • Haipro potilasturvallisuusilmoitus 10 166	• NPS-indeksi 1 • Palkkataso suhteessa muihin hyvinvointialueisiin (ei tutkittu) • Työntekijöiden vaihtuvuus 6,5 % • Koulutuspäivät 2,3 /htv	• Työhyvinvointikysely kokonais-arvo 52 • Sairauspoissaolot 6,0 % • Työtaturmat 1 076 kpl

Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan henkilöstön saatavuuden ja pysyvyyden varmistamiseksi jo tehdyt toimenpiteet ja/tai käytössä olevat toimenpiteet liittyvät muun muassa henkilöstön osaamisen kehittämiseen, palkkarakenteeseen ja palkkojen harmonisointiin, työaikaan, toimintaohjelmiin ja -malleihin, työnjakomalleihin siten, että oikea henkilö on oikealla osaamisella oikeassa tehtävässä, rekrytointikokonaisuuden osa-alueiden ja rekrytointia tukevan viestinnän kehittämiseen ja sisäisen henkilöstöviestinnän kehittämiseen. Henkilöstön saatavuuden ja pysyvyyden varmistamiseksi käytössä otettavat toimenpiteet liittyvät muun muassa mentorointi-ohjelmaan, henkilöstön urapolkukuihin tukitoimenpiteeseen, työhön sitoutumisen ja joustavuuden palkitsemiseen sekä hyvinvoinnin tukemiseen.

Merkittäviksi onnistumisiksi tarkastuslautakunnalle nostettiin arvioinnissa esille muun muassa Pohjanmaan hyvinvointialueen uuden organisaatorakenteen luominen ja tehty työ rakenteiden kuntoon saamiseksi, henkilöstöstrategiaan liittyvien toimenpiteiden toimeenpaneminen, yhteistyörakenteet alan oppilaitoksiin sekä Nuorten Lääkärien Yhdistyksen vuoden 2023 koulutuspaikkakyselyn viiden tähden (asteikko yksi – viisi tähteä) tulos operatiiviselle toiminnalle. Koulutuspaikkakyselyllä kartoitetaan erikoistuvien lääkäreiden saamaa koulutusta ja ohjausta sekä yleisemmin työoloja ja työn kuormittavuutta koulutuspaikassa. **Merkittävimmiksi haasteiksi mainittiin muun muassa kriittisten palvelualueiden täyttämättömät vakanssit, ostopalveluiden vähentäminen, henkilökunnan työhön sitoutumisen muutos siten, että työsuhteet ovat lyhyempiä ja osa-aikaisuudet kasvavat sekä työnantajamielikuva.**

Pohjanmaan hyvinvointialueen henkilöstöä johtavat resurssihoitajat viidessä resurssilinjassa, jotka ovat 1. hallinnon henkilöstö, 2. pelastuslaitoksen henkilöstö, 3. lääkärit, hammaslääkärit ja psykologit, 4. hoitotyön henkilöstö ja 5. sosiaalihuollon henkilöstö. Resurssihoitajan tehtävänä on hallintosäännön mukaan muun muassa vastata henkilöresurssien riittävyyden koordinaatiosta ja kohdentamisesta huomioiden lain ja asetuksen mukaiset vaatimukset yhteistyössä toimialajohtajien ja toimialuevastaavien kanssa, varmistaa oman henkilöstönsä osaaminen, vastata palveluiden laadusta, asiakas- ja potilasturvallisuudesta, vaikuttavuudesta ja asiakaslähtöisyydestä sekä koordinoita tutkimus-, kehittämis- ja koulutustoimintaa alallaan. Henkilöstöjaoston tehtävänä on hallintosäännön mukaan muun muassa kehittää ja koordinoita henkilöstö- ja työnantajapolitiikkaa, seurata henkilöstön saatavuutta ja työkyvykkyyttä sekä varmistaa ne ja valmistella henkilöstöohjelma aluehallitukselle ja aluevaltuustolle. Henkilöstöjaoston esittelijöinä toimivat henkilöstöjohtaja, resurssihoitajat, pelastusjohtaja sekä hallintojohtaja.

Pohjanmaan hyvinvointialueen henkilöstön lukumäärä oli 8 520 vuoden 2023 lopussa. Vakinaisen henkilöstön osuus koko henkilöstöstä oli 79 % eli 6 744 henkilöä. Toimialoittain tarkasteltuna vakinaista henkilöstöä oli eniten koti- ja asumispalveluissa. Määräaikaisen henkilöstön

osuus koko henkilöstöstä oli 21 % eli 1 776 henkilöä. Määräaikaisia oli eniten asiakas- ja resurssikeskuksessa.

Vuoden 2023 aikana alkaneita vakinaisia palvelusuhteita oli 571. Päätyneitä vakinaisia palvelusuhteita oli 454. Päätyneistä vakinaisista palvelusuhteista suurin ryhmä oli koti- ja asumispalveluiden toimialalta. Vakinaisen henkilöstön vaihtuvuus oli 6,5 %. Vuoden 2023 aikana eläkkeelle siirtyi 121 henkilöä. Ennusteen mukainen eläkepoistuma vuoteen 2032 mennessä on 1 608 henkilöä, joista toimialoittain tarkasteltuna suurin eläkepoistuma on vuosittain koti- ja asumispalveluista. Tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön eläköitymiset eivät ole koko organisaation näkökulmasta ongelma. Sen sijaan erityysosaamista vaativissa tehtävissä ja pienissä yksiköissä ovat eläköitymiset erityisesti seurattava ja ennakoitava asia.

Sairauspoissaolopäivät olivat keskimäärin 18,6 päivää työntekijää kohden vuonna 2023. Sairauspoissaolopäivien suhteellinen osuus palveluksessaolopäivistä oli 6,0 % ylittäen henkilöstöstrategian mukaisen tavoitteen 5 %.

Pohjanmaan hyvinvointialue osallistui Työterveyslaitoksen Hyvinvointialueiden työhyvinvointitutkimukseen syksyllä 2023, johon osallistui syys-lokakuussa viisi hyvinvointialuetta. Pohjanmaan hyvinvointialueen vastausprosentti oli 55 ollen 4 137 vastaajaa. Pohjanmaan hyvinvointialueen kokonaissijoitus tutkimuksessa oli 52. tarkoittaen, että kaikilla kyselyn osa-alueilla sijoitus oli kansallista keskitasoa parempi ja että henkilöstöstrategian tavoite toteutui. Kyselyn osa-alueet liittyivät työhön, työyhteisöön ja johtamiseen. Pito- ja vetovoimatekijöissä Pohjanmaan hyvinvointialueen vastaajat sekä suosittelisivat työnantajaa ystävälle, että uskoisivat jatkavansa työssään eläkeikänsä asti useammin kuin tutkimuksessa hyvinvointialueilla keskimäärin. Kyselyyn osallistuneet hyvinvointialueet voivat hyödyntää Työterveyslaitoksen digitaalista tulosportaalia työhyvinvoinnin johtamisessa ja kehittämisessä. Tulosportaalissa on nähtävissä sekä omien tulosalueiden ja yksiköiden että myös kansalliset tulokset. Pohjanmaan tulossiköissä on tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan aloitettu kyselyn tulosten analysointi tarvittavine toimenpiteineen ja kehittämisineen.

Rekrytoinnit ja hakijamäärät raportin mukaan Pohjanmaan hyvinvointialue julkaisi vuonna 2023 yhteensä 1 190 rekrytointia, jotka sisälsivät 1 540 työpaikkaa. Hakijoiden määrä työpaikkaa kohden oli keskimäärin 3,1. Toimialoittain tarkasteltuna suurin hakijamäärä 8,4 työpaikkaa kohden oli aluehallinnossa ja pienin hakijamäärä 1,8 työpaikkaa kohden oli koti- ja asumispalveluissa. Edellä mainittuihin määriin ei sisälly tiettyjen ammattiryhmien alle viisi kuukautta kestäneitä palvelusuhteita eikä kesätyöntekijöitä.

Uuden henkilöstön perehdytyksen tukemiseksi on laadinnassa kirjallinen perehdytysmateriaali. Materiaali laaditaan kolmitoimialoittain, jonka ensimmäinen taso on yleisperehdytys ja sen materiaali valmistuu keväällä 2024. Toisen tason materiaali on toimialakohtainen ja sen on määrä valmistua vuoden 2024 loppuun mennessä. Tavoit-

teenä on koko organisaation kattava saman laatuinen perehdytysmateriaali, johon on mahdollista palata myöhemmin tiedon saamiseksi. Edellä kerrotun perehdytyksen läpi käymisestä jää myös digitaalinen jälki. Tällä hetkellä käytössä on yksikkö- ja ammattiryhmäkohtaisia perehdytysohjelmia, sovittuja menetelmiä sekä vastuunjakoa. Osaan työtehtävistä on olemassa vaatimuksia osaamisen tunnistamisesta kuten esimerkiksi laitteista, lääkähoidosta ja tiettyistä toimenpiteistä.

Pitkäjänteinen työ henkilöstön saatavuuden ja pysyvyyden varmistamiseksi on aloitettu ja paljon toimenpiteitä on käynnissä tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan. Parhaillaan valmisteilla on Pohjanmaan hyvinvointialueen toimenpideohjelma alan veto- ja pitovoimasta. Ohjelma kytkeytyy muun muassa hyvinvointialuestrategian, henkilöstöstrategian, tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman toimeenpanoon.

Havainnot ja suositukset

- Pohjanmaan hyvinvointialueen strategisissa tavoitteissa painottuvat henkilöstön pito- ja vetovoimaa vahvistavat toimet. Pitkäjänteinen työ henkilöstön saatavuuden ja pysyvyyden varmistamiseksi on aloitettu ja paljon toimenpiteitä on käynnissä. Parhaillaan valmisteilla on Pohjanmaan hyvinvointialueen toimenpideohjelma alan veto- ja pitovoimasta.

Tarkastuslautakunta toteaa, että vastikään toteutettujen toimenpiteiden vaikutukset ovat todettavissa vasta myöhemmin. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että jo aloitettuja toimenpiteitä pito- ja vetovoiman vahvistamiseksi ja työhyvinvoinnin ylläpitämiseksi jatketaan.

7.4. Hoidon saatavuus

Hoidon saatavuuden arviointi kohdistui hoitopääsyyn perusterveydenhuollon avosairaanhoidossa, suun terveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa toimialalla sosiaali- ja terveyskeskus sekä sairaalapalvelut.

Terveydenhuoltolaissa (1326/2010) säädetään hoitoon pääsystä eli hoitotakuusta. Perusterveydenhuollon kiireettömään avosairaanhoidon ja suun terveydenhuoltoon pääsyä koskevat säännökset tiukentuivat 1.9.2023 alkaen. Hoitotakuuta sovelletaan, jos potilaan hoitoon hakeutumisen syynä on sairastuminen, vamma, pitkäaikaissairauden vaikeutuminen, uusien oireiden esilletulo tai toimintakyvyn aleneminen, ja hoito kuuluu yleislääketieteen alaan. Terveydenhuoltolain 3 §:n mukaan perusterveydenhuollolla tarkoitetaan sitä hyvinvointialueiden järjestämää terveydenhuoltoa, joka on yleisesti kaikkien saatavilla sisältäen väestön terveydentilan seurannan, terveyden edistämisen ja erilaisia terveydenhuoltopalveluita. Terveydenhuoltolain 51 §:n mukaan yhteys terveyskeskukseen tai muuhun perusterveydenhuollon toimintayksikköön tulee saada arkipäivisin virka-aikana saman päivän aikana. Arkipäivisin virka-aikana on myös saatava yksilöllinen arvio tutkimusten tai hoidon tarpeesta ja kiireellisyydestä sekä siitä, minkä terveydenhuollon ammattihenkilön tekemiä tutkimuksia tai antamaa hoitoa potilas tarvitsee. Säännös koskee myös suun terveydenhuollon kiireetöntä hoitoa.

Terveydenhuoltolain uuden 51 a §:n (19.1.2023/116) mukaan on 1.9.2023 alkaen

kiireettömän sairaanhoidon ensimmäinen hoitotapahtuma tullut järjestää seuraavien 14 vuorokauden aikana aikaisemman kolmen kuukauden hoitotakuun sijaan. Hoidon antajan tulee olla laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö. Jos potilas on ohjattu muun laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön kuin lääkärin vastaanotolle, ja ammattihenkilö toteaa, että potilas tarvitsee terveysongelmansa hoitoon lääkärin tekemän tutkimuksen tai hoidon, pääsy lääkärin vastaanotolle on järjestettävä ammattihenkilön vastaanottoa seuraavien seitsemän vuorokauden aikana. Hoitotakuu perusterveydenhuollossa koskee samalla tavoin psyykkisiä ja fyysisiä oireita.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) julkaisemien tietojen mukaan joulukuussa 2023 Pohjanmaan hyvinvointialueen avosairaanhoidon hoitopääsykäynneistä 82 % toteutui 14 vuorokauden sisällä laillistetuille terveydenhuollon ammattihenkilölle. Hoitopääsykäynneistä 18 % ei toteutunut 14 vuorokauden enimmäisajan sisällä. Vuoden 2022 loppuun verrattuna tarkasteltujen hoitopääsykäyntien osuuksien toteutumissa ei ole tapahtunut muutosta. 0–14 vuorokauden aikana toteutuneiden hoitopääsykäyntien osuus laski vuonna 2023 lokakuun 87 %:sta joulukuun 82 %:iin. Joulukuussa puheena olevia hoitopääsykäyntejä oli kaikkiaan noin 7 578, joista sairaanhoitajien ja terveydenhoitajien käyntejä oli noin 70 % (5 290) ja lääkäreiden käyntejä oli noin 30 % (2 283). Taulukossa 11 on esitetty perusterveydenhuollon avosairaanhoidon hoitoon pääsyn osuudet.

Taulukko 11. Hoitopääsyn osuudet Pohjanmaan hyvinvointialueen perusterveydenhuollon avosairaanhoidon 1.9.2023 voimaan tulleen Terveydenhuoltolain mukaisesti 14 vuorokauden enimmäisajan kuluessa.

Perusterveydenhuollon avosairaanhoido*							
Hoitopääsyn osuudet, %							
31.12.2022**		31.10.2023		30.11.2023		31.12.2023	
0-14 vrk	yli 14 vrk	0-14 vrk	yli 14 vrk	0-14 vrk	yli 14 vrk	0-14 vrk	yli 14 vrk
82	18	87	13	85	15	82	18

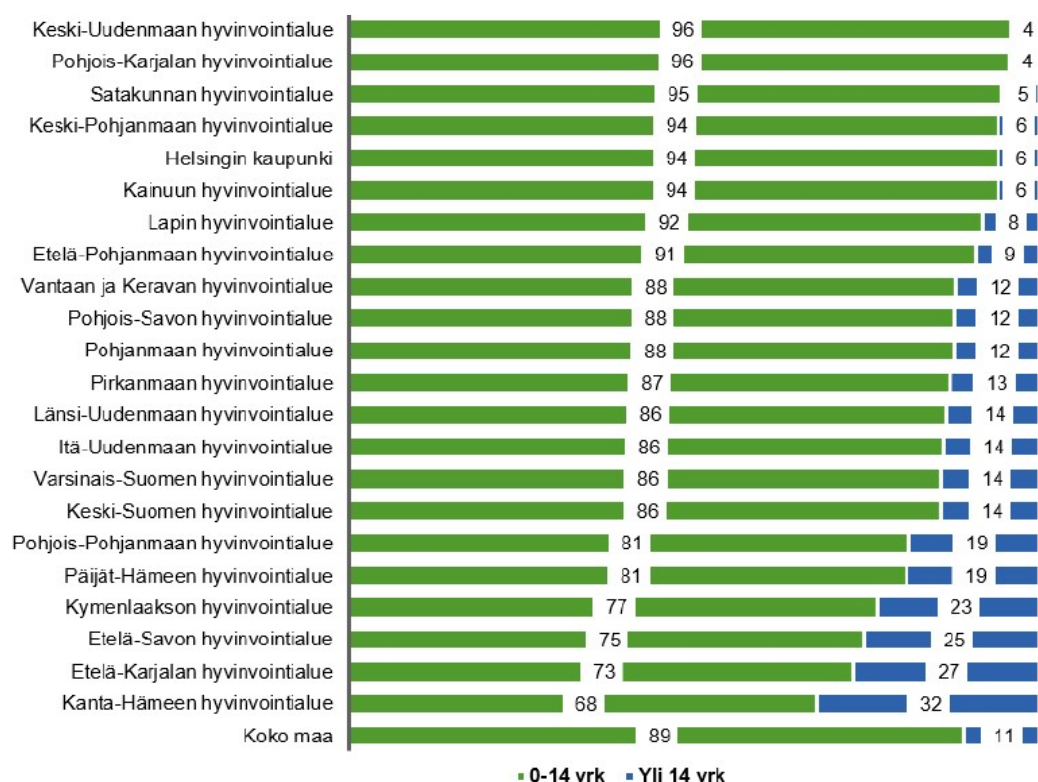
Lähde: www.thl.fi. Perusterveydenhuollon hoitopääsyn 14 vuorokauden enimmäisajan toteutuminen.

*Läsnä- ja etäpalvelut, joita edeltävä hoidon tarpeen arviointi on tehty 1.9.2023 jälkeen. Kaikki laillistetut terveydenhuollon ammattihenkilöt. **Hyvinvointialueiden ilmoittamat hoitopääsytiedot eivät ole suoraan verrannollisia sairaanhoitopiireittäin ilmoitettuihin hoitopääsytietoihin. **Vuonna 2022 Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymä**, joka valmisteli organisaatiota hyvinvointialueita varten. Kuntayhtymä vastasi sosiaali- ja terveyspalveluiden tehtävistä. Toimintaan osallistuivat kaikki hyvinvointialueen kunnat lukuun ottamatta Kruunupyttä ja Korsnäsiä, joka ei osallistunut sosiaalihuoltoon.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kaksi kertaa vuodessa julkaisemassa tilastoraportissa tarkastellaan perusterveydenhuollon ja suun terveydenhuollon hoitopääsyä ja siinä tapahtuneita muutoksia alueellisesti ja koko maassa. THL:n 20.12.2023 julkaiseman tilastoraportin 71/2023 mukaan lokakuussa 2023 avosairaanhoidon hoitopääsykäynneistä 14 vuorokauden enimmäisaika toteutui parhaiten eli 96 %:ssa hoitopääsykäynneistä Keski-Uudenmaan ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialueilla. Heikoiten enimmäisaika hoitopääsykäynneistä toteutui Etelä-Karjalan (73 %) ja Kanta-Hämeen (68 %) hyvinvointialueella. **Pohjanmaan hyvinvointialueella 14 vuorokauden enimmäisaika toteutui 88 %:sti hoitopääsykäynneistä lokakuussa 2023. Kaikilla hyvinvointialueilla oli enimmäisaikojen ylityksiä.** Kuvassa 1 on esitetty hyvinvointialueiden 14 vuorokauden enimmäisajan toteutuminen lokakuussa 2023.

Kuva 1. Hoitopääsyt osuudet hyvinvointialueiden avosairaanhoidon 14 vuorokauden kuluessa lokakuussa 2023.

Hoitopääsyt osuudet hyvinvointialueiden avosairaanhoidon* 14 vuorokauden kuluessa lokakuussa 2023, %

Lähde: THL, Hoitopääsy perusterveydenhuollossa syksyllä 2023, tilastoraportti 71/2023, 20.12.2023.

*Läsnä- ja etäpalvelut, joita edeltävä hoidon tarpeen arviointi on tehty 1.9.2023 jälkeen. Kaikki laillistetut terveydenhuollon ammattihenkilöt.

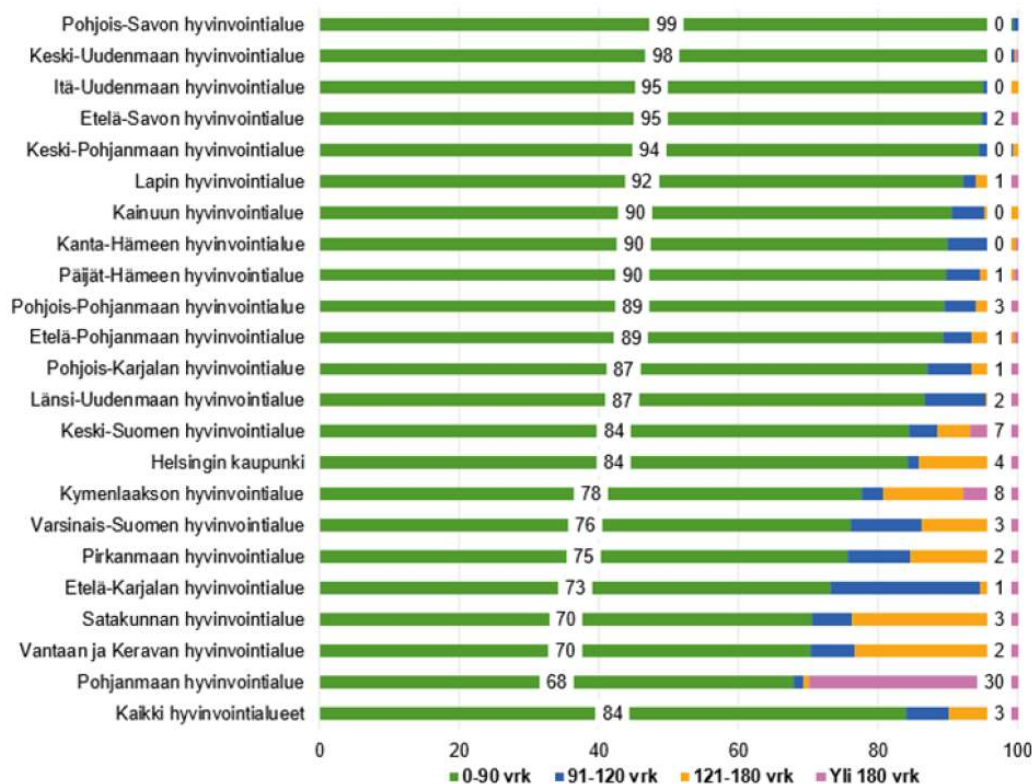
Terveydenhuoltolain uuden 51 b §:n (19.1.2023/117) mukaan on 1.9.2023 alkaen hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu tutkimus tai tarpeelliseksi todetun hoidon ensimmäinen tutkimus- tai hoitotapahotuma tullut järjestää viimeistään neljän kuukauden kuluessa siitä, kun arvio on tehty. Aikaisemmin hoitotakuu oli kuusi kuukautta suun terveydenhuollossa. Jos potilas on arvioon perusteella ohjattu muulle suun terveydenhuollon ammattihenkilölle kuin hammaslääkärille, ja ammattihenkilö toteaa tarpeen hammaslääkärin tutkimukselle tai hoidolle, pääsy hammaslääkärille on järjestettävä neljän viikon kuluessa palvelun tarpeen arvioimisesta tai neljän kuukauden kuluessa alkuperäisestä arviosta 1.9.2023 alkaen. Jos hammaslääkäri toteaa tarpeen perusterveydenhuollossa toimivan erikoishammaslääkärin tutkimukselle tai hoidolle, pääsy erikoishammaslääkärille on järjestettävä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hammaslääkäri on todennut palvelun tarpeen.

Lokakuussa 2023 toteutuneita kiireettömiä hoitopääsyn ensikäyntejä hammaslääkärille on THL:n 20.12.2023 julkaisemassa tilastoraportissa 71/2023 tarkasteltu siten,

että 1.9.2023 voimaantullutta lakimuutosta ei huomioida. Tämä antaa todellisemman kuvan etenkin pitkistä odotusajoista. Huomioitavaa on myös, että lokakuussa 2023 hoitopääsykäynnit toteutuivat kaikki enimmäisajassa, koska 1.9.2023 voimaan tullut neljän kuukauden enimmäisaika ylittyi aikaisintaan tammikuussa 2024. Raportin mukaan lokakuussa 2023 hyvinvointialueittain tarkasteltuna eniten kiireettömiä hoitopääsykäyntejä hammaslääkärille kolmen kuukauden kuluessa toteutui Pohjois-Savon hyvinvointialueella (99 %) ja Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella (98 %). Vertailussa on huomioitava, että suurin osa Pohjois-Savon hyvinvointialueen suun terveydenhuollon käynneistä puuttui tilastosta vuodelta 2023. **Vähiten kiireettömiä hoitopääsykäyntejä hammaslääkärille kolmen kuukauden kuluessa toteutui Pohjanmaan hyvinvointialueella ollen 68 % lokakuussa 2023. Tarkasteltaessa hyvinvointialueittain yli kuuden kuukauden odotusajan osuuksia hammaslääkärikäynneissä oli suurin osuus Pohjanmaan hyvinvointialueella (30 %).** Kuvassa 2 on esitetty kiireettömien hoitopääsykäyntien odotusajojen osuudet hammaslääkärille hyvinvointialueilla lokakuussa 2023.

Kuva 2. Kiireettömien hoitopääsykäyntien odotusaikojen osuudet hammaslääkärille hyvinvointialueilla lokakuussa 2023.

Kiireettömien hoitopääsykäyntien* odotusaikojen osuudet hammaslääkärille hyvinvointialueilla lokakuussa 2023, %

Lähde: THL, Hoitopääsy perusterveydenhuollossa syksyllä 2023, tilastoraportti 71/2023, 20.12.2023.

*Läsnä- ja etäpalvelut, joita edeltävä hoidon tarpeen arviointi oli tehty 31.8.2023 mennessä. Kuviossa prosentit lukuna vain 0-90 vrk ja yli 180 vrk osuuksista.

Tarkasteltaessa THL:n julkaisemien tietojen mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueen hoitopääsyn enimmäisaikoja siten, että huomioidaan terveydenhuoltolaki ennen 1.9.2023 ja 1.9.2023 alkaen, hoitopääsykäynneistä hammaslääkärille toteutui joulukuussa 2023 kolmen kuukauden kuluessa 54 %. Yli kuuden kuukauden osuus hammaslääkärin odotusajasta kasvoi vuonna 2023 lokakuun 30 %:sta joulukuun 44 %:iin. Joulukuussa 2022 yli puolen vuoden osuus odotusajasta oli ainoastaan 1 %. Taulukossa 12 on esitetty Pohjanmaan hyvinvointialueen hoitopääsykäyntien odotusaikojen osuudet hammaslääkärille.

Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan koronapandemia ja flunssakaudet ovat heijastuneet suun terveydenhuollon

toimintaan vaikeuttaen hoidon saatavuutta. Syksyllä 2023 on otettu käyttöön useita toimintamalleja hoidon saatavuus parantamiseksi. Muun muassa kerralla enemmän malli on otettu käyttöön Vaasan suun terveydenhuollossa. Mallissa potilas hoidetaan kokonaisuudessaan valmiiksi yhdellä käyntikerralla. Vaasan, Mustasaaren ja Pietarsaaren suun terveydenhuollossa on jononpurussa käytetty valmis potilas-mallia, jossa potilaan hoito tehdään valmiiksi yhdellä tai muutamalla käyntikerralla. Elokuussa 2023 on otettu käyttöön palveluseteli niin sanottuna lohkeama-setelinä, mitä tullaan tarvittaessa laajentamaan. Lisäksi niin perushoidon kuin erikoishammashoidon osalta on ollut käytössä henkilöstövuokrausta eri kunnissa, jolloin omia resursseja on voitu

suunnata enemmän perushoitoon. Säästövelvoitteet vaikuttavat ostopalveluiden hankintaan jatkossa. Suun terveydenhuollon liikkuva yksikkö on pilotoitu.

Taulukko 12. Pohjanmaan hyvinvointialueen hoitopääsykäyntien odotusaikojen osuudet hammaslääkärille vuonna syksyllä 2023.

Hoitopääsykäyntien* odotusaikojen osuudet hammaslääkärille, %					
	0-90 vrk	91-120 vrk	121-180 vrk	yli 180 vrk	Kaikki toteutuneet käynnit
31.12.2022**	96	2	1	1	100
31.10.2023	68	1	1	30	100
30.11.2023	66	..	..	33	100
31.12.2023	54	2	..	44	100

Lähde: www.thl.fi. Hoitopääsyt enimmäisajan toteutuminen suun terveydenhuollossa

*Läsnä- ja etäpalvelut, joita edeltävä hoidon tarpeen arviointi oli tehty 31.8.2023 mennessä. ** **Vuonna 2022 Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymä**, joka valmisteli organisaatiota hyvinvointialuetta varten. Kuntayhtymä vastasi sosiaali- ja terveystieteiden tehtävistä. Toimintaan osallistuivat kaikki hyvinvointialueen kunnat lukuun ottamatta Kruunupyötä ja Korsnäsiä, joka ei osallistunut sosiaalihuoltoon.

Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan edellä kuvassa 2 ja taulukossa 12 esitetyt THL:n tiedot Pohjanmaan hyvinvointialueen hoitopääsykäyntien osuuksista hammaslääkärille eivät ole luotettavia. Hyvinvointialueella on kuusi eri asiakas- ja potilastietojärjestelmää, jotka ovat käytössä sosiaali- ja perusterveydenhuollon, suun terveydenhuollon sekä erikoissairaanhoidon yksiköissä. Suun terveydenhuollon yksiköiden eri järjestelmät ovat aiheuttaneet sen, että Pohjanmaan hyvinvointialueen käyntimäärät hammaslääkärille eivät ole rekisteröityneet virheettömästi THL:n rekisteriin. Koko hyvinvointialueella keväällä 2024 porrastetusti käyttöönotettava yhtenäinen asiakas- ja potilastietojärjestelmän odotetaan ratkaisevan tiedonsiirron haasteet.

Terveydenhuoltolain 52 §:n mukaan henkilön ottaminen sairaalaan kiireetöntä erikoissairaanhoidoa varten edellyttää lääkärin tai hammaslääkärin lähetettä. Erikoissairaanhoidossa hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa lähetteen saapumisesta. Jos hoidon tarpeen arviointi edellyttää erikoislääkärin tai erikoishammaslääkärin arviointia tai erityisiä kuvantamis- tai laboratoriotutkimuksia, on arviointi ja tarvittavat tutkimukset toteutettava kolmen kuukauden kuluessa lähetteen saapumisesta. **Hoidon tarpeen arvioinnin perusteella tarpeelliseksi todettu hoito ja neuvonta on aloitettava viimeistään kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarve on todettu.**

Terveydenhuoltolain 3 §:n mukaan erikoissairaanhoidolla tarkoitetaan lääketieteen ja hammaslääketieteen erikoisalojen mukaisia sairauksien ehkäisyyn, tutkimiseen, hoitoon, ensihoitoon, päivystykseen ja lääkinälliseen kuntoutukseen kuuluvia terveydenhuollon palveluja. **Erikoissairaanhoidon kiireetömän hoidon enimmäisaikoihin ei ole tehty muutoksia.**

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemien tietojen mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueella oli vuoden 2023 lopussa 371 potilasta, jotka olivat odottaneet yli puoli vuotta kiireettömään erikoissairaanhoidon. Vuoden 2022 loppuun verrattuna odottaneiden potilaiden yhteismäärässä ei ole tapahtunut merkittävää muutosta. Eniten yli puoli vuotta odottaneita potilaita oli elokuun 2023 lopussa. Verrattuna elokuuhun odottavien potilaiden määrä väheni 238 joulukuussa 2023. Hoitoa odottavien määrä on edelleen suuri kirurgian erikoisaloilla. Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan lähes kaikilla kirurgian erikoisaloilla on odottavien potilaiden määrä laskenut elokuusta. Vuoden 2023 lopussa urologian potilasta 85, yleiskirurgian potilasta 44, ortopedian ja traumatologian potilasta 37 ja plastiikkakirurgian potilasta 13 oli odottanut hoitoon pääsyä yli puoli vuotta. Muiden kirurgian erikoisalojen odottavien potilaiden määrät vaihtelivat nolasta seitsemään. Verrattuna elokuuhun on odot-

tavien potilaiden määrät kasvaneet naistentautien ja synnytyksen, silmätautien ja hammas-, suu- ja leukasairauksien erikoisaloilla. Taulukossa 13 on esitetty yli 180 vuorokautta hoitoa odottaneiden lukumäärä erikoisaloittain vuoden 2022 lopussa ja vuonna 2023.

Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan hoitojonot ovat seurausta henkilöstöresurs-sipulasta ja korona-ajan hoitovelasta. Hoitoon pääsyn parantamisen ratkaisuksi on hoitojonojen purku lisätyönä, prosessien sujuvoittaminen ja henkilökunnan jatkuva rekrytointi riittävyyden takaamiseksi, mitä tehdään jatkuvasti. Hoitojonot saadaan hallintaan, mutta jonojen lyhentämi-nen ja hoitotakuu-aikoihin pääseminen tulee olla hallittua ja suunnitelmallista palvelun hyvän laa-dun sekä turvallisuuden varmistamiseksi.

Tarkastuslautakunnan havainnon mukaan THL:n julkaisemat luvut yli 180 vuorokautta hoitoa odottaneet 31.12.2023, erosi jonkin verran potilaiden lukumäärissä tarkastuslautakunnan arvioinnin tietolähteeksi saamasta raportista hoitoa odottavien lukumäärä ja odotusajat erikoissairaanhoidon erikoisaloista poik-kileikkauspäivänä 31.12.2023.

Taulukko 13. Pohjanmaan hyvinvointialueella yli 180 vuorokautta hoitoa odottaneiden lukumäärä eri-koisaloittain vuonna 2023.

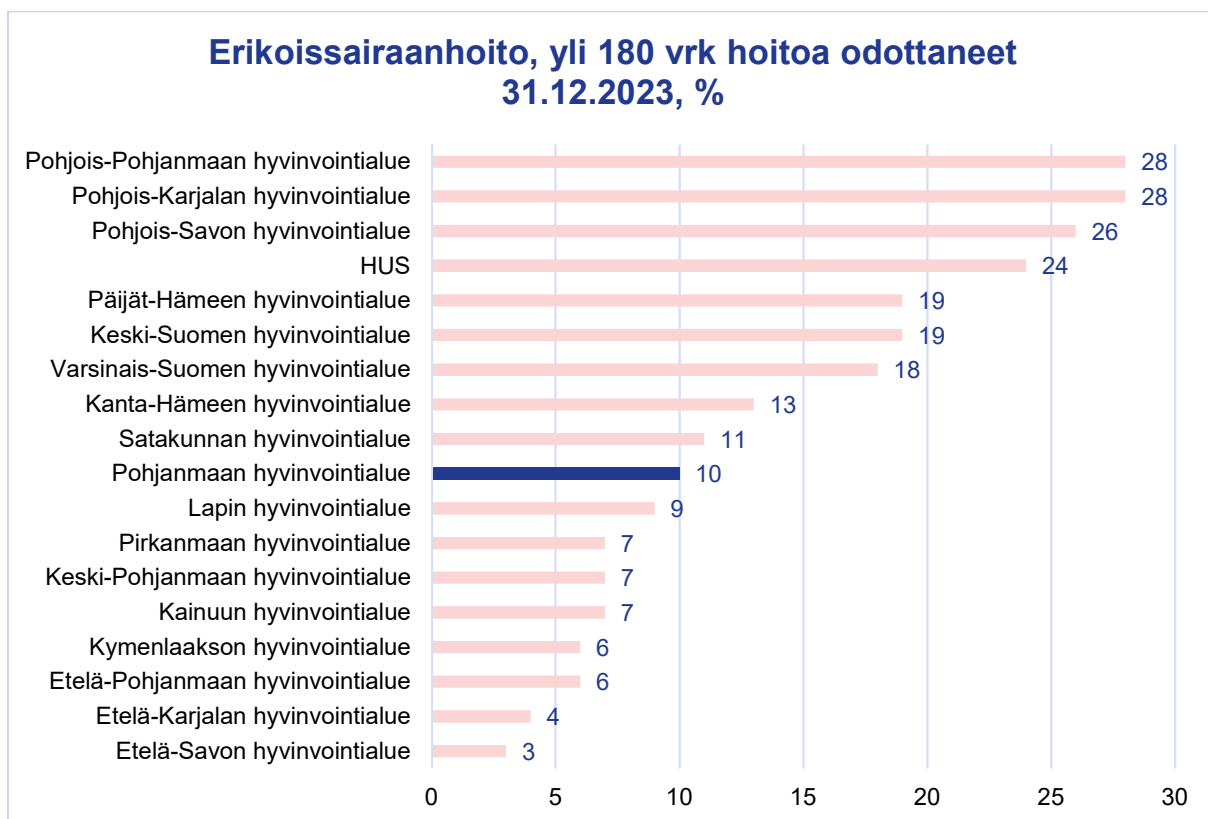
Erikoissairaanhoito				
Yli 180 vrk hoitoa odottaneet	31.12.2022*	30.4.2023	31.08.2023	31.12.2023
	lkm	lkm	lkm	lkm
Sisätaudit	33	49	74	23
Kirurgia	238	217	380	204
Neurokirurgia	1	0	1	1
Naistentaudit ja synnytykset	0	3	9	14
Lastentaudit	7	4	10	10
Silmätaudit	0	3	51	55
Korva-,nenä- ja kurkkutaudit	3	0	1	1
Hammas-, suu- ja leukasairaudet	16	7	27	38
Ihotaudit ja -allergologia	0	0	0	0
Syöpätaudit	1	0	0	0
Psykiatria	71	63	49	24
Nuorisopsykiatria	0	0	0	0
Lastenpsykiatria	0	0	0	0
Neurologia	0	0	0	0
Lastenneurologia	7	1	-	0
Keuhkosairaudet	0	1	7	0
Fysiatria	0	0	0	1
Erikoisalat yhteensä	377	348	609	371

Lähde: www.thl.fi. Hoitoonpääsy erikoissairaanhoidossa, muokattu.

* Hyvinvointialueiden ilmoittamat hoitoon pääsytiedot eivät ole suoraan verrannollisia sairaanhoitopiireittäin ilmoitettuihin hoitoonpääsytietoihin. **Vuonna 2022 Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymä**, joka valmisti organisaatiota hyvinvointialuetta varten. Kuntayhtymä vastasi sosiaali- ja terveystalouden tehtävistä. Toimintaan osallistuivat kaikki hyvinvointialueen kunnat lukuun ottamatta Kruunupyötä ja Korsnäsiä, joka ei osallistunut sosiaalihoitoon.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen 13.2.2024 julkaiseman tilastoraportin 6/2023 mukaan yli puoli vuotta kiireettömään erikoissairaanhoitoon odottaneita potilaita 31.12.2023 oli suhteellisesti eniten Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella (27,8 %) ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella (27,6 %) ja vähiten Etelä-Savon hyvinvointialueella (2,7 %). **Pohjanmaan hyvinvointialueella yli puolivuotta kiireetöntä erikoissairaanhoitoa odottaneita oli 10,3 % kaikista hoitoa odottaneiden potilaiden lukumäärästä 3 594.** Kuviossa 7 on esitetty hyvinvointialueiden yli puoli vuotta odottaneiden potilaiden suhteellinen osuus laskevassa järjestyksessä.

Kuvio 7. Yli 180 vuorokautta kiireetöntä erikoissairaanhoidoa odottaneiden osuus (%) kaikista hyvinvointialueiden sairaaloihin odottavista 31.12.2023.

Lähde: www.thl.fi. Hoitoonpääsy erikoissairaanhoidossa, muokattu.

Hyvinvointialueen on terveydenhuoltolain 55 §:n mukaan 1.9.2023 alkaen julkaistava kuukausittain yleisessä tietoverkossa edellistä kalenterikuukautta koskevat tunnusluvut siitä, miten perusterveydenhuollon hoitoon pääsyn enimmäisaikojen noudattaminen toteutui sekä neljän kuukauden välein siitä, miten erikoissairaanhoidon hoitoon pääsyn enimmäisaikojen noudattaminen toteutui. Hyvinvointialue julkaisee sivuillaan THL:n keräämät ja tuottamat tiedot.

Vuoden 2024 alusta lähtien omavalvonnasta ja viranomaisvalvonnasta säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetussa laissa (14.4.2023/741). Aikaisemmin hyvinvointialueen velvoitteesta omavalvontaan säädettiin Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) kuu-dennessa luvussa. **Hyvinvointialueen velvoitteena on omavalvonta, jonka osana hyvinvointialueen on varmistettava omien sekä hankkimiensa palvelujen saatavuus. Pohjanmaan hyvinvointialueen päivitetyn omavalvontaohjelman vuodelle 2024 on aluevaltuusto hyväksynyt 20.12.2023 § 85.** Omavalvontaohjelmassa määritellään, miten velvoitteiden noudattaminen järjestetään ja toteutetaan sekä todetaan, miten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen toteutumista, turvallisuutta ja laatua sekä yhdenvertaisuutta seurataan. Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan palveluiden saatavuutta seuraavat säännöllisesti johtavat lääkärit ja toimialan johtaja. Omavalvontaohjelman toteutumisen seurantaan perustuvat havainnot ja niiden perusteella tehtävät toimenpiteet julkaistaan Pohjanmaan hyvinvointialueen verkkosivuilla neljän kuukauden välein. Sosiaali- ja terveystalvelujen viranomaisvalvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle, aluehallintovirastolle ja Valviralle.

Hyvinvointialueen on terveydenhuoltolain 54 §:n mukaan järjestettävä potilaalle mahdollisuus päästä hoitoon muualle, joko toiselle hyvinvointialueelle, ostopalveluihin tai annettava palveluseteli, jos oma hyvinvointialue ei pysty hoitamaan potilasta säädettyssä enimmäisajassa.

Havainnot ja suositukset

- Tarkastuslautakunnan havaintona on, että perusterveydenhuollossa, suun terveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa on lakisääteisten määräaikojen ylityksiä hoitopääsystä.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että hyvinvointialueella on käytössä vaikuttavimmat keinot hoitojonojen purkamiseksi ja että toimenpiteitä hoidon saatavuuden parantamiseksi jatketaan tavoitteellisesti.

- Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan edellä kuvassa 2 ja taulukossa 12 esitetyt THL:n tiedot Pohjanmaan hyvinvointialueen hoitopääsykäytien osuuksista hammaslääkärille eivät ole luotettavia. Hyvinvointialueella on kuusi eri asiakas- ja potilastietojärjestelmää, jotka ovat käytössä sosiaali- ja perusterveydenhuollon, suun terveydenhuollon sekä erikoissairaanhoidon yksiköissä. Suun terveydenhuollon yksiköiden eri järjestelmät ovat aiheuttaneet sen, että Pohjanmaan hyvinvointialueen käyntimäärät hammaslääkärille eivät ole rekisteröityneet virheettömästi THL:n rekisteriin. Koko hyvinvointialueella keväällä 2024 porastetusti käyttöön otettava yhtenäinen asiakas- ja potilastietojärjestelmän odotetaan ratkaisevan tiedonsiirron haasteet.

Tarkastuslautakunta painottaa tietojen ja tiedonsiirtojen oikeellisuuden varmistamisen tärkeyttä järjestelmämuutoksen yhteydessä.

Pohjanmaan hyvinvointialueen tarkastuslautakunta

Vaasa 20.5.2024

Mikael Gädda
puheenjohtaja

Antti Tuomela
varapuheenjohtaja

Heimo Hokkanen
jäsen

Kari Häggblom
jäsen

Gunilla Jusslin
jäsen

Barbro Kloov
jäsen

Jukka Mäkynen
jäsen

Maria Palm
jäsen

Hanna Strandberg
jäsen